

RUCH FILOZOFICZNY

wychodzi w zeszytach objętości co najmniej jednego arkusza. Dziesięć zeszytów tworzy tom.

Wydawca i Redaktor:

Prof. Dr. KAZIMIERZ TWARDOWSKI.

Sekretarka Redakcyi: **Drka DANIELA GROMSKA.**

Czasopismo wydawane z zasiłku

Ministerstwa Wyznań religijnych i Oświecenia publicznego.

Adres Redakcyi i Administracyi „Ruchu Filozoficznego“: Lwów, Uniwersytet. — P. K. O. Nr. 141.901
 Filia Redakcyi w Warszawie: Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz, Hortensya 1. — Filia Redakcyi w Poznaniu:
 Prof. Dr. Stefan Błachowski, Uniwersytet. — Filia Redakcyi w Krakowie: Prof. Dr. W. Rubczyński,
 Jabłonowskich 6. — Filia Redakcyi w Wilnie: Prof. Dr. T. Czeżowski, Uniwersytet.
 Składy główne: Księgarnia Gubrynowicza i Syna we Lwowie, plac Kapitulny. — Księgarnia
 Książnicy Atlasu w Warszawie, Nowy Świat, 59. — Księgarnia Jagiellońska w Krakowie, ul.
 Wiślna, 3. — Księgarnia Fiszera i Majewskiego w Poznaniu, ul. Gwarna, 19. — Księgarnia Sto-
 warzyszenia Nauczycielstwa Polskiego w Wilnie, Królewska, 1.
 Cena tomu IX-ego w prenumeracie 6 zł. — Cena niniejszego zeszytu 2.25 zł.

MIECZYŚLAW SZTERN.

Zjazd członków Towarzystwa im. Kanta.

Z górą lat piętnaście upłynęło od chwili, kiedy Windelband w swej słynnej mowie inauguracyjnej przy wstąpieniu do Akademii Umiejętności w Heidelbergu, zatytułowanej „O wznowieniu heglizmu“, ośmielił się skonstatować pierwsze zaczątki rozpoczynającego się niejako odrodzenia myśli metafizycznej w filozofii współczesnej jako reakcyi przeciwko wszechmogącemu panowaniu zarówno pozytywizmu jak też wyłącznemu skupianiu się umysłów filozoficznych nad dociekaniem gnozeologicznymi. Dzisiaj odrodzenie to przybrało już takie rozmiary i kroczy w ciągu lat ostatnich tak szybkim krokiem naprzód, że największa (pod względem ilości członków) i najrozleglejsza organizacya filozoficzna, mianowicie „Towarzystwo im. Kanta“, uznało za rzecz stosowną a poniekąd nawet konieczną poświęcić obrady swego tegorocznego zjazdu — który odbył się 5-go i 6-go czerwca r. b. w Halle — dyskusyi nad możliwością metafizyki i nad drogami, które ku niej ewentualnie kroczyć należy. Że towarzystwo ochrzczone imieniem Emanuela Kanta uważa się za powołane do torowania dróg wznawiającej się metafizyce, znamionuje już samo przez

się zmianę, ba nawet metamorfozę, jaka nastąpiła w ciągu ostatniego dziesięciolecia. Wszak niedawne to wcale jeszcze czasy, kiedy Kanta powszechnie uważano za doszczętnego zburzyciela wszelkiej metafizyki; dzisiaj nauka o Kancie nietylko zdania tego nie podziela, lecz przeciwnie uważa zupełnie na seryo Kanta za twórcę nowej, całkiem noworodnej metafizyki, która później w okresie niemieckiego romantyzmu tak bujnie się rozwinęła. W ciągu lat ostatnich mnożą się obszerne dzieła filozoficzne, udowadniające tę ciągłość niemieckiej myśli metafizycznej 19 go wieku (z poważniejszych prac wymienię tu tylko dwutomowe dzieło Ryszarda Kronera p. t. „Od Kanta do Hegla“), a nawet i takie, które tę ciągłość od Leibniza wywodzą (jak np. dopiero co wyszła z druku około 600 stron obejmująca monografia pióra prof. Maksa Wundta p. t. „Kant jako metafizyk“); zaś w zeszłym roku podczas jubileuszowych uroczystości kantowskich w Królewcu jeden z wygłoszonych tam referatów zatytułowany był: „Kant jako klasyk metafizyki“. Wobec tego niema się co dziwić, że idące z postępem czasu Towarzystwo im. Kanta nie zawahało się obrąć metafizykę za temat swych obrad zjazdowych (może doczekamy się na jednym z przyszłych zjazdów tego towarzystwa rozpraw na temat „Kant jako metafizyk?“).

Obrady zjazdu podzielone zostały na trzy części, a raczej rozczłonkowano ogólny temat o możliwości metafizyki na trzy poszczególne tematy: 1) metafizyka a filozofia, 2) metafizyka a nauki przyrodnicze, 3) metafizyka a nauki humanistyczne. Na pierwszy temat zabrało głos pięciu mówców, na drugi temat również pięciu, na trzeci czterech. Obrady zajął sekretarz generalny Towarzystwa Kantowskiego prof. Artur Liebert, nadmieniając, że Towarzystwo, obierając wznowienie metafizyki za temat rozpraw, nie powodowało się żadnym innym względem jak tylko pragnieniem przyczynienia się ku wzmoczeniu i wzbogaceniu owocnej pracy nad zagadnieniami filozofii, które od dawien dawna nierozzerwalnie związane są z losem metafizyki. Poczem zabrał głos jako pierwszy referent na temat „metafizyka a filozofia“.

Prof. Paweł Menzer z Halle. Zajął się on głównie sprawą tworzenia pojęć metafizycznych, oświetlając na tle danych historii filozofii różne ku temu stosowane metody, jak np. empiryczno-indukcyjną (Ed. Hartmann), intuicyjną (Platon), dogmatyczną (Wolff), dialektyczną (Hegel) i inne. Mówca uważa „logikę metafizycznego myślenia“, którą Kant zarzucił, za dopuszczalną. Metafizykę zaś definiuje jako „usiłowanie wyprowadzania zjawisk z przyczyn poza niemi leżących“. Pod względem treściowym prawd metafizycznych niema; są natomiast możliwe pojęcia metafizyczne czysto formalnej natury, a zwłaszcza pojęcie najwyższego, absolutnego, jakościowo jednolitego bytu. Pojęcie to, choć ubogie co do treści, posiada jednak — wedle mówcy — doniosłe znaczenie „regulacyjne“ (Kant), służąc nam za umysłową oporę i zaspakajając nasze dążenie ku jednolitości.

Drugim mówcą na ten temat był prof. Mikołaj Hartmann z Marburga, ongiś wyznawca filozofii Hermana Cohena, dziś zaś zdecydowany zwolennik metafizyki. Płomienny jego referat wywarł na zjeździe bodaj że największe wrażenie, trudny jest atoli nader do streszczenia, gdyż stanowisko Hartmanna, wciąż jeszcze szamotającego się między krytycyzmem a metafizyką, nie jest ściśle określone i jednolite. Wedle jego zdania nie może być mowy o przeciwstawieniu filozofii metafizyce, gdyż metafizyka jest właśnie częścią składową samej filozofii i niema ani jednej gałęzi filozofii (włącznie z logiką, teorią poznania i psychologią), w której nie byłyby zawarte metafizyczne zagadnienia, tworzące tak zwaną „nierozwiązalną resztę“. Hartmann odróżnia metafizykę spekulacyjną od „metafizyki samych zagadnień“ (Metaphysik der Probleme); pierwszą zarzuca, drugą uznaje za niezbędną. Niema sensu wciąż majaczyć o „nierozwiązalności“ metafizycznych zagadnień, bo nie o rozwiązania tu chodzi, lecz o samą pracę nad zagadnieniami bez uprzedniego „zajmowania stanowiska“. Pracę taką nad zagadnieniami bez względu na ich rozwiązalność zwie on „aporetyką“, t. j. pracą, powodującą się li tylko treścią samego zagadnienia. W możliwość bezpośredniego uchwycenia absolutu mówca nie wierzy; posiadamy atoli pewność, że poza widoczną i dostępną nam osłoną zjawisk tkwi absolut. Nie należy ani przedwcześnie przed „niepoznawalnem samem w sobie“ (das Unerkennbare an sich) kapitulować, ani też przedwcześnie chełpić się „rozwiązaniami“. Pod koniec stawia mówca żądanie wytworzenia niejako syntezy krytycyzmu i fenomenalizmu.

Następnym mówcą był prof. E. v. Aster (Giessen). Przemówienie jego stanowiło niemały kontrast do referatu Hartmanna, albowiem Aster bliski jest pozytywizmowi. Co prawda nie potępia on wszelkiej metafizyki, lecz różni między „możliwą“ i „niemożliwą“ metafizyką. Za wręcz niemożliwą uznaje Aster tę metafizykę, o której Hartmann mówił a która ugania się za „rzeczami samymi w sobie“. Jej zagadnienia są zasadniczo nierozwiązalne, gdyż wszelkiego rodzaju poznawanie bytu odbywać się może li tylko za pomocą i wedle praw naszej świadomości. Możliwą natomiast jest metafizyka indukcyjna o zjawiskach, wiążąca rezultaty poszczególnych nauk w jedną całość.

Czwarty z rzędu mówca, Herman Schmalenbach, profesor w Getyndze, przeciwstawia swe zapatrywania, pokrewne t. zw. „filozofii życia“ (Lebensphilosophie), wszystkim trzem poprzednim mówcom. Zamiast „logiki metafizyki“ (Menzer) żąda on „metafizyki życia“. Polemizując z Hartmannem nadmienia, że pochodzące od Kanta przeciwstawienie „zjawisk“ „rzeczom samym w sobie“ nie ma racji bytu, albowiem „zjawisko“ (Erscheinung) nie jest „osłoną“, lecz przeciwnie odsłania nam właśnie prawdziwą istotę. Dlatego też jest mówca zdania, że wszelka wiedza (nie zaś tylko metafizyka) ma do czynienia z samą istotą rzeczy. Kończąc swe — dość zresztą mętne — wywody, zarzuca prelegent filozofom wogóle, że za dużo „myślą“ (denken) a za mało „patrzą“ (schauen).

Ostatni referent z pośród mówców tej grupy, docent Hellmut Plessner z Kolonii, nie miał już z powodu spóźnionej pory czasu na należyte rozwinięcie i uzasadnienie swych tez. To jednak, co powiedzieć (a raczej szybko przeczytać) zdołał, było bardzo ciekawe. A to już choćby z tego względu, że poruszył on całkiem nowy punkt widzenia względem metafizyki, wywodząc, że aczkolwiek i w t. zw. „resztach“, na krańcach wszystkich dziedzin wiedzy, znajdują się metafizyczne zagadnienia, to jednak sedno metafizyki stanowią nie „końce“ lecz „początki“ wiedzy. Albowiem w przedpojęciowym ujęciu (vorbegriffliches Erfassen), w punkcie wyjścia każdego zagadnienia tkwią właśnie metafizyczne pierwiastki. Metafizykę więc możnaby nazwać nauką o „granicznych“ problematach (Grenzprobleme).

Drugie posiedzenie zjazdu poświęcone było rozpatrywaniu stosunku metafizyki do nauk przyrodniczych. Zabierali w nim głos wyłącznie tylko mówcy, którzy bądź to sami są przyrodnikami, bądź też pozostają w ścisłym związku z obecnym stanem i rozwojem przyrodoznawstwa. Na czele ich wystąpił z obszernym referatem

Prof. Hans Driesch z Lipska, słynny niegdyś biolog eksperymentalny a obecnie nie mniej słynny filozof niemiecki. Wywody jego były, zdaje się, w zupełności tylko dla tych przystępne, którzy już uprzednio mieli sposobność bliższego zapoznania się z systemem filozoficznym Driescha, składającym się z dwóch podstawowych części: 1) t. zw. „nauki o porządkach“ (Ordnungslehre) wśród danych świadomości i 2) „nauki o rzeczywistości“ (Wirklichkeitslehre). Część druga systemu zawiera właśnie metafizykę Driescha i o niej to głównie była w jego referacie mowa. Na ogół można — wedle Driescha — obejść się i bez metafizyki, gdyż „nauka o porządkach“, opierająca się na bezpośrednich danych świadomości, zawiera wszystko, o czym jesteśmy w stanie „wiedzieć“, to znaczy, co możemy „świadomie porządkować“. Chcąc jednak „rzeczywistość poznawać“, a nawet choćby tylko poznać, „że rzeczywistość wogóle istnieje“, musimy przejść z kolei do „nauki o rzeczywistości“ czyli metafizyki. Opiera się ona na trzech podstawowych przesłankach: 1) że przyroda jako rzeczywistość i sama w sobie istnieje, 2) że jest poznawalna, 3) że prawdy „nauki o porządkach“ mogą być stosowane do rzeczywistości. Z tych przesłanek można wyprowadzić pewne wnioski co do charakteru rzeczywistości, które jednak posiadają tylko hipotetyczną wartość. Fakt naszej samoświadomości pozwala nam pozatem przypuszczać, że i inne składniki rzeczywistości, inne „jaźnie“ (Ichs) są samoświadome, z czego wynika, że cała rzeczywistość jest uduchowiona. Rozpatrzywszy następnie jeszcze cały szereg poszczególnych zagadnień metafizycznych (o materii, czasie, przyczynowości, nadjestestwie, śmierci, wolności woli i inne), streścił Driesch swój pogląd na metafizykę w tych słowach: „Metafizyka, która w przyszłości swoich wniosków nie będzie wyprowadzała nader ostrożnie, mało co będzie warta“.

Jako drugi z rzędu przemawiał znany monachijski filozof przyrody prof. Eryk Becher, w stosunku do zbyt znanej i niezbyt głębokiej treści swego referatu o wiele za długo. Rozwodził się z początku szeroko nad stosunkiem metafizyki resp. filozofii do przyrodoznastwa w ciągu dziejów ludzkości, poczynając od Talesa a kończąc na Einsteinie i innych sławnych przyrodnikach współczesnych. Nowego w tym „historycznym przeglądzie“ zaiste nie było. Przechodząc następnie do „systematycznej“ części swego referatu, porównywał ze sobą metafizykę i przyrodoznastwo pod względem przedmiotu, stosowanych metod oraz założeń, znajdując, że zasadniczej różnicy tutaj nigdzie niema (!). Metoda indukcyjna jest i tu i tam omal że wszechmogąca, a przedmiot w obu gałęziach wiedzy ten sam. Chyba tylko to odróżnia metafizykę od nauk przyrodniczych, że rozpatruje ona przyrodę nie samą przez się, lecz zawsze z punktu widzenia całokształtu rzeczywistości i że nie zadowala się skonstatowaniem własności zjawisk, lecz pyta ponad to, co to jest, co taką lub inną własność posiada.

Trzecim mówcą tego posiedzenia był prof. politechniki sztutgardzkiej Hans Reichenbach, jeden z bardziej znanych propagatorów „teorii względności“. Zarzuca on bezwarunkowo wszelką metafizykę, dowodząc, że budowane dotąd metafizyczne systemy zupełnie się rozpadły. Zanim się „system buduje, trzeba poszczególnym zagadnieniom podołać. Z kierunków filozoficznych najbardziej przypada mu do gustu „naiwny realizm“, bo zawiera — wedle mówcy — najlepsze „rozwiązanie“ najważniejszego zagadnienia, mianowicie „problemu istnienia“. Realizmu w żaden sposób pozbyć się nie możemy. W końcu zajął się mówca teorią prawdopodobieństwa. Swą śmiałością w nader pochopnych konkluzjach nie zdołał atoli Reichenbach zatrzeć wrażenia, że na zagadnieniach filozoficznych a w szczególności metafizycznych bardzo mało się rozumie, i to nie tylko na ich rozwiązywaniu, lecz nawet i na ich stawianiu.

Obydwaj ostatni mówcy tego posiedzenia wskutek ogólnego znużenia nie zdołali już wzbudzić zainteresowania. Wygłaszali swe wywody prawie przed pustymi ławkami. W dodatku mówili niezajmująco i nader „fachowo“. Prof. Fryderyk Kuntze z Berlina wybrał sobie za temat problem „funkcyj“ w świecie rzeczy, w świecie wyobrażeń i w świecie myśli i zastanawiał się nad ich wzajemnym stosunkiem. Natomiast prof. Hugo Dingler z Monachium próbował znów nawiązać do rozpraw nad całokształtem systemu metafizycznego, nad jego zadaniem, celem i wartością naukową. Za cel metafizyki uważa poszukiwanie pierwotnych przyczyn zjawisk.

Trzecie plenarne posiedzenie zjazdu poświęcono stosunkowi metafizyki do nauk humanistycznych. Pierwszym mówcą na ten temat był znany szczególnie jako psycholog, ostatnio jednak również i jako twórca własnego systemu filozoficznego p. n. „krytyczny personalizm“, cieszący się dużym uznaniem

Prof. William Stern z Hamburga. Na pytanie „Czy metafizyka może być nauką?“ odpowiada on wraz z Kantem przecząco. Nie znaczy to jednak,

jakoby była zbyt cenna; przeciwnie, ani nauki szczegółowe ani filozofia bez niej obejmie się nie mogą. Stanowi ona bowiem ich fundament, ich niezbędną założenie. Czyli że — wedle Sterna — podstawowe zadania metafizyki tkwią (jak to już na pierwszym posiedzeniu Plessner zaznaczył) nie na szarym końcu, w nierozwiązalnych „resztach“ wiedzy ludzkiej, lecz u jej „wstępu“, niejako w przedsiönku poznania. „Meta-fizyka“ powinna z tego względu nosić miano „pro-fizyki“. W drugiej części swego referatu rozwinął Stern swą własną metafizykę „personalistyczną“, która (również jak u Driescha) tylko dla tych była w zupełności zrozumiała, którzy już uprzednio zaznajomili się z głównymi myślami „krytycznego personalizmu“ Sterna. Myślą przewodnią tego systemu jest odrzucenie idealizmu abstrakcyjnego, idealizmu myśli i pojęć, a oparcie się na „osobach“ (Personen) jako „samowartościowych całościach“ (selbstwertige Ganzheiten). Są one wartościami i celami samymi przez się, gdyż niema sensu pytanie, na co „osoby“ (jak np. jednostki, narody, ludzkość) są i do czego służą, gdy tymczasem wobec innych wartości, wobec wartości abstrakcyjnych, pytanie to jest uzasadnione.

Po Sternie przemawiał — jako jedyny filozof nie-fachowiec — dr. Leopold Ziegler, którego dzieła (np. „Gestaltwandel der Götter“ i „Ewiger Buddha“) wywołały w ostatnich latach w Niemczech pewną sensację na wzór dzieł hr. Keyserlinga. Mówił on też zaiste wcale niefachowo, bardzo górnio, polotnie. Tem trudniej referat jego zwięzle streścić. Rezygnuje on z góry z zadania zgłębienia treści pojęcia metafizyki; pragnie natomiast zgłębić treść, sens i cel procesu stawania się we wszechbycie. Dzieje ludzkości, dzieje ludzko-twórczej pracy — które są przedmiotem nauk humanistycznych — to bezustannie wzrastające przetwarzanie się „życia“ w „ducha“. Dokąd zmierza ten proces dziejowy? czy do zniweczenia samowitego życia we wszechświecie? kto nim rządzi? Tragizm ludzkości polega na tem, że te pytania od czasów odwiecznych wciąż się nasuwają. Wraz z nimi rodzi się za każdym razem na nowo metafizyka. Gnozeologiczna rezygnacja wobec tych odwiecznych pytań na nic się nie zda; nie zamilkną one, póki proces stawania się będzie trwał; nigdy nie przestaniemy się dopytywać: dlaczego jednolity byt rozdwaja się na „życie“ i „ducha“, dlaczego przetwarzamy, przekształcamy świat żywotny na świat duchowy.

Ostatni dwaj prelegenci zjazdu, profesorowie Paweł Hofmann i Juljusz Gutman (obydwaj z Berlina), skierowali obrady znów na tory fachowe. Pierwszy z nich skonstatował jako wynik obrad zjazdowych powszechną skłonność nauki do zwrotu ku metafizyce, co też uważa za niezbędne, bo metafizyki nauka pozbyć się nie może, gdyż jest ona w niej zawarta, w naukowych przesłankach o najogólniejszym charakterze. Jest to „dodatnia“ metafizyka, którą jednakże mówca od metafizyki „ujemnej“ czyli spekulacyjnej odróżnia. — Prof. Gutmann zajął się pod koniec jeszcze raz sprawą ścisłego metodycznego odróżniania „zagadnień wartościowania“ (Geltungsprobleme) od „zagadnień

bytowania“ (Realitätsprobleme). Tylko tam, gdzie, przekraczając sferę danych świadomości, wkraczamy w świat realnego bytu, rozpoczyna się teren metafizyki.

Na tem zakończyły się niezmiernie ciekawe obrady tego zjazdu. Toczyły się one przed południem i po południu z krótką tylko przerwą obiadową. To też zmęczenie a nawet wprost wyczerpanie sił umysłowych dawało się podczas przemówień ostatnich mówców każdego posiedzenia porządnie we znaki. Organizatorom tego zjazdu (a także innych podobnych) przydałby się bardzo wykład o „psychologii znużenia“. Poza tem przeładowaniem szwankował zjazd cały nieco i pod tym względem, że mówcy, pomimo iż byli niby to oficjalnie podzieleni na „referentów“ i „koreferentów“, zbyt mało troszczyli się wzajemnie o siebie, tak, że zamiast wymiany zdań i poglądów, o jaką tu głównie chodziło, odbierało się przeważnie wrażenie słuchania dorywczych odczytów, przypadkowo tylko związanych ze sobą w przestrzeni i czasie.

Jako ogólne wrażenie odniesione z rozpraw możnaby mimo to zanotować, że aczkolwiek niepodobna nie uznać silnego zwrotu ku metafizyce w dobie obecnej, to jednak ani co do rodzaju potrzebnej nam nowej metafizyki ani co do dróg i metod, które byłyby zdolne nas ku niej poprowadzić, jedności (nawet względnej) nie osiągnięto. Pozatem dał się wyraźnie prawie u wszystkich mówców odczuwać pewien wciąż jeszcze nieprzezwyciężony sceptycyzm i krytycyzm wobec metafizyki, który nasuwa powątpiewanie, czy przynajmniej obecna generacja filozofów zdobędzie się na coś więcej niżli... rozprawy „o metafizyce“. Do samych górnych polotów metafizycznych, do wzniosłej konstrukcji jakiegoś metafizycznego całokształtu bardzo nam jeszcze daleko. Nie dość bowiem widzieć i odczuwać konieczność metafizyki; trzeba umieć metafizykę tworzyć. A umysłów zaiste metafizycznych dziś — nawet i w Niemczech! — naogół brak.

MIECZYŚLAW SZTERN.

III. Zjazd Towarzystwa miłośników filozofii fikcyjalistycznej.

W czerwcu r. b. odbył się w Halle — w związku z tegorocznym walnym zebraniem Towarzystwa im. Kanta — trzeci z rzędu zjazd „Towarzystwa miłośników filozofii fikcyjalistycznej“, poświęcony rozważaniom zagadnień blisko związanych z tą filozofią. (Pierwszy zjazd tego rodzaju odbył się w roku 1920, drugi w 1922, oba w Halle, miejscu zamieszkania Hansa Vaihingera, twórcy fikcyjalizmu). Przemawiało ogółem pięciu referentów. Pierwszy z nich, pastor dr. Johann Sperl, nawiązując do rozpraw „o wznowie-

niu metafizyki“ na zebraniu Towarzystwa im. Kanta, mówił o stosunku metafizyki do Vaihingerowskiego fikcyjonalizmu. Metafizyka nie posiada, wedle niego, naukowego charakteru ze względu na li tylko hipotetyczne znaczenie jej zdań; i właśnie w tem dopatruje się on jej pokrewieństwa z fikcyjonalizmem. Nam jednak zdaje się, że mówca nie trafił tu w sedno rzeczy, gdyż — po pierwsze — Vaihinger odróżnia ściśle „fikcyę“ od „hipotezy“, po drugie zaś fikcyjny charakter naszych pojęć nie czyni, wedle Vaihingera, bynajmniej uszczerbku ich naukowości. — Następnym prelegentem, docentem z Kolonii Ernest Barthel, dotknął w swym odczycie punktu ciężkości — ale również i piąty Achillesowej — fikcyjonalizmu, stawiając pytanie: „Czy istnieje wiedza nie-fikcyjna?“. Jest on zdania, że proces poznania zmierza coraz bardziej do zdemaskowania i wyeliminowania pierwiastków fikcyjnych z naszej wiedzy. Co prawda udaje nam się skonstruować jednolity pogląd na świat bez sprzeczności logicznych li tylko dzięki użyciu fikcyj, gdy tymczasem pogląd na świat irracjonalizmu (któremu prelegent hołduje) pełen jest wewnętrznych sprzeczności, jak i samo życie, ale za to jest nie-fikcyjny, lecz „prawdziwy“. Z wywodów Bartheta odnosiło się wrażenie, że nie zdawał on sobie z tego sprawy, iż znajduje się w sprzeczności z Vaihingerowską teorią fikcyjonalizmu, wyrządzając jej swym „prawdziwym irracjonalizmem“ prawdziwie niedźwiedzią przysługę. Vaihinger bowiem jest zdania, że wiedza nasza posiada z gruntu rzeczy charakter fikcyjny i że to właśnie fikcyje jako „same sobie przeczące pojęcia“ wnoszą rozłam wewnętrzny w nasz pogląd na świat, który to rozłam udaje nam się pokonać tylko dzięki metodzie t. zw. „przeciwnych sobie błędów“. — Trzecim mówcą był dr. Leopold Ziegler. W bardzo zajmującym referacie poruszył on pewną „fikcyę w teorii wartości Karola Marxa i jej skutki“. Marx wykazał bez ogródek fikcyjność poglądu, jakoby „płaca“ była równowartością „pracy“ i wysnuł stąd wniosek o konieczności walki klasowej; wniosek ten opiera się jednak na założeniu, że przy innej, niż kapitalistycznej, formie gospodarczej płaca może się stać miernikiem „wartości pracy“. Założenie to przeczy atoli głoszonemu przez samego Marxa — oczywiście nie jako polityka, lecz jako filozofa — pogładowi, że ludzka praca wogóle nie może być rozpatrywana jako „wartość gospodarcza“. Nieuwzględnienie tego poglądu przez marksyzm miało fatalne następstwa, przyczyniło się bowiem do charakterystycznego dla naszej doby płytkiego oceniania i wartościowania życia z punktu widzenia norm li tylko gospodarczych, a nie ogólnie ludzkich. — Ostatnimi mówcami na zjeździe byli dwaj medycy. Prof. Louis Grote (Halle) mówił o „pojęciu normy w medycynie i w przyrodznastwie“, wykazując, że podczas gdy nauki przyrodnicze zadowolają się ilościowymi pojęciami, medycyna musi przy praktycznym jej zastosowaniu posiłkować się mnóstwem fikcyjnych norm. Prof. Kuhlemkampff zaś dowodził, że darwinizm coraz bardziej zatracza charakter teorii a nawet i hipotezy i staje się „fikcyą“. To też lepiej — wedle mówcy — zastąpić darwinistyczne pojęcie „rozwoju“ (Entwicklung) bardziej celowym pojęciem „rozwikłania“ (Entfaltung).

a

Obrady tego trzeciego zjazdu fikcyjonalizmu wykazały, wedle mego zdania, nader jasno, że fikcyjonalizm jako teoria filozoficzna o zasadniczo fikcyjnym charakterze całej naszej wiedzy nie wytrzymuje krytyki. Jako taka jest ona sama poniekąd wielką fikcją: „jak gdyby wszystko było „jak gdyby“”. (Als ob). Natomiast słuszne jest twierdzenie, że poznanie nasze posiada się bardzo często i skutecznie fikcjami. Jestto zasługą Vaihingera, że zwrócił na to uwagę; wyprowadził on jednak z tego faktu przesadnie daleko sięgające wnioski.

b

SPRAWOZDANIA.

Wiktor Wąsik. Sebastyan Petrycy z Pilzna i Epoka (Ze studyów nad dziejami filozofii w Polsce i recepcją Arystotelesa). Zeszyt I. Warszawa 1923. Str. 240. — Tegoż autora: Studya nad scholiami do Etyki Nikomachejskiej (Formacya komentarzy Sebastjana Petrycego z Pilzna). Odbitka z Przeglądu filozoficznego, XXVII. Warszawa, 1924. Str. 72—86 i 210—229.

Naszym opłakanym stosunkom wydawniczym jest do przypisania fakt, iż mamy przed sobą fragment poważnej monografii naukowej, fragment, powtarzam, a nie część pierwszą, gdyż urywa się poprostu na 15-ym arkuszu druku, i tylko dzięki przytoczonym na drugim miejscu „studyom“ możliwem jest dla sprawozdawcy i krytyka dopełnić sobie w niejkiej mierze obraz tej w pewnym przynajmniej stopniu zaokrąglonej całości, o której mu mówić wypadło.

Ponieważ sam pisałem przed 18-tu laty „o filozoficznych poglądach“ Petrycego i Szanowny Autor był dla niedostatków tej mojej rozprawy tak dalece wyrozumiałym, że pozostawił je domyślności czytelnika — przeto chcąc być sprawiedliwym w ocenie wyników jego niezmiernie gruntownych, żmudnych i sumiennych badań, muszę przedewszystkiem podkreślić, że ta nowa monografia posuwa znakomicie naprzód stan naszej wiedzy o Petrycym i zapełnia w niej luki, które jeszcze pozostały po wyjściu mojej pracy skutkiem tego, iż ograniczyłem się do analizy twierdzeń i wywodów Petrycego, porównując wypowiedziane przez niego sądy i oceny moralne z prawzorem (Arystotelesem)

i z paru jeszcze wybitniejszymi pisarzami a nie śledziłem ich genetycznie, t. j. nie postarałem się wyjaśnić, czy i z kąd były zapożyczone. Otóż tę kwestyę autor nowej monografii rozwiązuje. Wykrył najpierw za śladem pewnych wyrazów łacińskich, zamieszczonych na marginesach przekładów Petrycego (mianowicie Etyki i Polityki Arystotelesa, tudzież mylnie Arystotelesowi przypisywanej Ekonomiki) na język polski, z jakich przekładów łacińskich renesansowych tenże korzystał — i stwierdził, że do pięciu (jedynie przełożonych) ksiąg Etyki posłużył mu przekład łaciński renesansowy Felicjana, do Polityki, tudzież do I. i III. ks. Ekonomiki także przekład Aretinusa, wreszcie do ks. II. Ekonomiki przekład Camerariususa. Następnie zaś (w „Studyach nad scholiami“) wykazał, iż to, co Petrycy zatytułował jako „przestrogi“ (mniej więcej to samo, co komentarze), pochodzi, o ile nie zawiera aluzji do stosunków polskich lub w ogóle współczesnych Petrycemu, dalej elementów rzymskich, biblijnych, kościelnych i innych średniowiecznych, w całości lub conajmniej w ogromnie przeważnej części, ze zbioru greckich scholiastów, wydanego najpierw w Wenecyi u Manutiusa Aldusa, następnie zaś przełożonego przez Felicjana na język łaciński i ogłoszonego drukiem w r. 1541. W końcu zaś dowodzi Dr. Wąsik co do „przydatków“ t. j. samoistnych, dołączonych do tekstu i do komentarza rozprawek, że „podstawowym i zdaje się jedynym wzorem i źródłem“ jest Franciszek Piccolomini, który je zamieścił w swej „Universa Philosophia de moribus“. Jego zestawienia porównawcze odnośnych tekstów

a

są do tego stopnia — dla mnie przynajmniej — przekonujące, iż faktycznie, zdaniem mojem obecnem, oryginalność Petrycego redukuje się do punktów nader skromnych. Mianowicie, jak to Szanowny Autor uwidacznia, do tego, iż Petrycy zastosował przejęte od poprzedników swych zasady do zagadnień aktualnych dla współczesnego mu społeczeństwa polskiego, do jego piekących potrzeb i grożących temuż niebezpieczeństw. Nowo odkryte przez Dra Wąsika filiacje nie obalają charakterystycznego rysu utylitaryzmu społecznego, który dla Petrycego starałem się wykazać, a sądzę obecnie, że tym utylitaryzmem, mającym zarazem silny podkład emocjonalny, gorącą dbałość o przyszłe losy narodu i państwa, tłómaczy się też niewątpliwa w Petrycym dążność wytrwała do obwarowania etyki zasadami powszechnymi, stałemi, o ile możliwości jaknajprostszymi, o jaknajmniej liczbie i komplikacji, tak ażeby z ich uświadomienia wyrastał — obok pobudek czysto religijnych — skuteczny hamulec na skłonności szkodliwe dobru ogólnemu. Szczegółowszego rozwinięcia charakterystyki Petrycego należy spodziewać się po dalszych częściach monografii, którym oby już nie stały na przeszkodzie trudności wydawnicze. Autor je poniekąd sam powiększył przez nadanie nieproporcjonalnych rozmiarów tym rozdziałom, które głównie na podstawie dzieł Jourdaina i Grabmanna, krytycznie z sobą skonfrontowanych, omawiają dzieje przekładów Arystotelesa i komentarzy do nich. Rozległe jednak i niezmiernie usilne zastosowanie do tych wyników metody statystycznej i topograficznej — tej ostatniej za widocznym przykładem Prof. Twardowskiego, w książce tegoż „O filozofii średniowiecznej“ — nadało swoistą wartość naukową tym rozważaniom, oświetlonym przez osobne kąty widzenia, cenne metodycznie, gdyż otwierają pole dalszym pytaniom i wprowadzają nowe linie wytyczne dla porządkowania olbrzymiego materiału. Chyba na karb pospiesznej korekty położyc wypadnie niektóre wadliwe pisownie,

b

jak „Teofrastes“ (str. 108 i 136); dla drugiego zaś wydania byłoby pożądane, żeby Szanowny Autor, mówiąc o komentarzach „Syryana“ albo wyraźnie skonstatował i zaznaczył, że w takim właśnie porządku są tam zestawiane „z arystotelesowemi poglądami na rzeczy innych filozofów“ (str. 109 u dołu), albo — choćby ze względów dydaktycznych na młodszego czytelnika — uszykował tych filozofów chronologicznie, a nie Talesa po Heraklicie, zaś Pitagorasa po Plotynie. Ponieważ Plutarch z Aten jest o wiele mniej znany od Plutarcha z Cheronnej, przeto, mówiąc o pierwszym z nich, jest stanowczo wskazane dodać jego rodzinne miasto. Nie będziemy uważać za zbytek pedanterji wyrażen, które zapobiegają wprowadzeniu w błąd świeżych adeptów jakiejś nauki. (Por. n. p. także na str. 107 umieszczenie Porfiryusza po Janie Filoponie).

Przyznaję chętnie, że to są sprawy drobnej wagi w porównaniu z przełomowemi odkryciami Dra Wąsika, sowitym plonem jego niestrudzonych dociekań. Co do „recepty“ Arystotelesa, której koleje sam sobie przed laty stawiałem jako przedmiot i cel badań, to dziś już tylko z poważnemi zastrzeżeniami byłbym skłonny przyznać jej doniosłość historyczną i to w pewnych jedynie okresach. Nie było to tak, jak n. p. z „receptą“ prawa rzymskiego, od której datuje się postęp w prawoznawstwie i ustawodawstwie. Umysły czysto receptywne w filozofii przygotowują tylko grunt dla swych tęższych następców. Postępy dokonane przez Abelarda w recepty i w zrozumieniu arystotelizmu są nieznaczne, gdy się je porówna z uskutecznonemi w wieku XIII. na chrześcijańskim Zachodzie, a jednak temu myślicielowi ma filozofia do zawdzięczenia swoje najmniej kwestjonowane dorobki, jak że poznawanie polega na uchwytywaniu stosunków i że wartość etyczna czynu zależy od jego pobudek i intencji. Nawet dla tomizmu jest filozofia Arystotelesa głównie narzędziem, środkiem pojęciowym, uznanym za najdogodniejszy do rozgrani-

a

czeń między wiarą a rozumem i do zharmonizowania ich wyników. Początki zaś subiektywizmu i sceptycyzmu nowożytnego u średniowiecznych nominalistów biegły raczej po linii przeciwnej zainteresowaniom dla stanowiska wiernego arystotelizmu wobec odnośnych kwestyj. Gdy znów w epoce odrodzenia dzieła Stagiryty stały się dostępnymi inteligentnemu ogółowi w postaci oczyszczonej od naleciałości scholastycznych, spełniła ta nowa recepcja dla następnego rozwoju filozofii zadanie raczej negatywne, mianowicie dopomogła nowożytnym myślicielom w uświadomieniu sobie, że ten system już nie wystarcza do objęcia i powiązania wzbogaconego zasobu metod i wiedzy o przyrodzie.

Dlatego, nie odejmując zasług pracom nad dziejami recepcji arystotelizmu i przyznając w ich rzędzie poważne miejsce monografii Dra Wąsika, uważałbym za wskazane zastrzedz, że właściwe tętno rozwoju filozofii na Zachodzie ku podwalinom poznania, rzeczywistości i wartości biło poza czy popod jakimikolwiek recepcjami, usadowione na dnie dążeń do dostatecznej pewności i do jednolitego obrazu świata, zgodnego z etycznymi warunkami współpracownictwa kulturalnego.

W. Rubczyński (Kraków).

C. K. Ogden and I. A. Richards. *The Meaning of Meaning*. London, Kegan P., Trench, Trubner & Co., 1923, str. XXXI. 544.

Wszyscy filozofowie, uczeni, poeci, literaci itd., którzy wypowiadali się kiedykolwiek w sprawie ważności słów dla myślenia i biadali nad zaniedbaniem tej dziedziny, zostają powołani przez autorów do świadczenia, że to, czem się w tej książce zajmować będą, jest ważne, a nawet decydujące dla rozwiązania wielu podstawowych zagadnień filozoficznych. Czytelnik po pierwszym rozdziale jest już przekonany i bez większej szkody dla uchwycenia wątku głównych rozważań autorów opuścić może następny, stustronicowy rozdział, który ma za zadanie wykazać potęgę słowa przez powoływanie się na liczne

b

hypostazy, sugerowane przez język, wskazywanie na grozę pewnych słów rytualnych i wylizanie innych, skądinąd bardzo wzajem od siebie różnych przejawów ważności słowa. Zasługuje na uwagę ostatnia część tego rozdziału, zawierająca pobieżny szkic rozwoju zagadnień semantycznych od średniowiecza aż do czasów współczesnych.

Po tych wstępach autorzy przechodzą do właściwego swego zadania, t. j. do budowania ogólnej teorii znaków. Dążenie do uniknięcia przedmiotów idealnych w semantyce jest, jak się zdaje, motywem, dla którego autorzy przystępują do zaatakowania zagadnień semantycznych od strony psychologii. Za punkt wyjścia służyć ma psychologiczna analiza interpretacji, która ma doprowadzić do podstawowego dla tej teorii pojęcia znaku. Program bardzo obiecujący, wykonanie przynosi niestety pewien zawód. Z pojęciem znaku i interpretacji czytelnik zapoznaje się na następującym przykładzie: jeżeli w minionych chwilach wrażeniu słuchowemu, doznawanemu przez X przy pocieraniu zapałką o pudełko, towarzyszyło widzenie światła, to przy ponownem pocieraniu zapałki wrażenie słuchowe jest dla X znakiem pewnego wrażenia wzrokowego, t. zn. wrażeniu słuchowemu towarzyszy pewien sąd o tem, że nastąpi pewne wrażenie wzrokowe, sąd zwany przez autorów interpretacją. Formułę, którą uzyskać można na zasadzie tego przykładu, autorzy uważają za stosowną do wszelkich wypadków, gdy mówimy o znakach, nie wyłączając wypadku, gdy mamy na myśli symbole, t. j., jak czytamy na str. 30, takie znaki, któremi ludzie posługują się, by się porozumiewać i które służą im jako narzędzia myślenia. Rozróżnienie pośród znaków dwu odrębnych grup, które Husserl nazywa oznakami i symbolami, jest przez autorów zanegowane o tyle, że rezultaty analizy pewnych oznak mają być ważne i dla symbolów. W jaki sposób rezultaty te dadzą się rozciągnąć i na symbole, właściwie niewiadomo.

Z rozważanych częstokroć w semantykach trzech stosunków: 1) między zna-

*

a

kiem a przedmiotem, 2) znakiem a myślą, 3) myślą i przedmiotem, autorzy negują istnienie pierwszego stosunku jako jakiegoś stosunku bezpośredniego. Pozostałe dwa stosunki mają być pewnymi stosunkami przyczynowymi, których analiza zdaje się właściwie wyczerpywać najważniejsze zagadnienia semantyczne. Co zaś do pojęcia znaczenia to, po interesującym zestawieniu szesnastu wypadków, w których mówi się potocznie o znaczeniu, autorzy wypowiadają się za wyeliminowaniem tego terminu. (str. 326).

Teorya znaków, wybudowana przez autorów, nie zaspakaja czytelnika. Liczne wiążące się z wywodami autorów zagadnienia logiczne pierwszorzędnej wagi nie zostają wogóle potrącone. Nie w tej teorii znaku należy szukać walorów tej książki. Wartość tej książki leży przede wszystkim w jej funkcji bibliograficzno-informacyjnej. Przedstawieniem cudzych teorii przez autorów niezawsze całkowicie ufać można, trakt bowiem czasem referentom dobrej woli w stosunku do referowanych poglądów, ale nagromadzenie w poruszanych sprawach opinii nie tylko logików ale i psychologów, etnologów, socjologów, językoznawców i innych, z uwzględnieniem najnowszej odnośnej literatury, może oddać znaczne usługi temu, kto interesuje się semantyką.

Książka jest opatrzona sporą ilością przypisków, wśród których figurują i większe rozprawki na różne tematy. Zasługuje, jak się zdaje, pośród tych rozpraw na uwagę przede wszystkim rozprawa naszego rodaka Bronisława Malinowskiego o zagadnieniu znaczenia w językach pierwotnych. *Drka M. z Niedźwieckich Ossowska* (Warszawa).

Dominczak Stanislas. Les jugemens modaux chez Aristote et les scholastiques. Louvain, Imprimerie „Nova et vetera“ 1923. Str. 121.

Arystoteles przedstawia swój pogląd na sądy modalne (nazwane u późniejszych greckich komentatorów *ἀποφάνσεις τροπικαί, αἱ μετὰ τρόπον προτάσεις*)

b

w rozdz. 12—13 traktatu „Peri hermeneias“, oraz w rozdz. 3, 13 i 17 pierwszej księgi *Analytik* pierwszych. Ponieważ pierwsze z tych źródeł jest ważniejsze, gdyż ono właśnie zawiera wyjaśnienie natury sądów modalnych, gdy tymczasem *Analytiki* traktują o konwersji tych sądów, przeto autor zaczyna pracę od obrony autentyczności tego źródła. Autentyczność jego bowiem była już w starożytności podawana w wątpliwość. Argumenty, jakie autor, idąc za głosem większości komentatorów, na obronę tej autentyczności przytacza, są, jak się zdaje, trafne. Traktat powstał, jak należy przyjąć, dość późno, mianowicie już po powstaniu innych części *Organonu*, stanowi jednak niezbędny łącznik między traktatem o kategoriach a właściwą logiką, zawartą w *Analytykach*, traktuje bowiem o powiedzeniach, t. j. zdaniach, wyrażających prawdę lub fałsz (tytuł łaciński „De interpretatione“, wymyślony przez Boecyusza, jest mniej udatny; lepiej oddaje rzecz nazwa proponowana przez Tomasza z Akwinu „de enuntiativa oratione, in qua verum et falsum invenitur“).

Po tym dość obszernym wstępie, w którym autor omawia nadto kwestyę tytułu i podziału traktatu oraz trudności w jego interpretacji, następuje wywód o naturze sądów modalnych, ich stanowisku w logice Arystotelesa, o ich przedmiotowości i podziale, następnie o zachodzących między nimi stosunkach logicznych opozycji, podporządkowania, równoważności, konwersji i t. p. Nauka o sądach modalnych pozostaje u Arystotelesa w ścisłym związku z jego metafizyką, zwłaszcza z jego odróżnieniem aktualności i potencjalności, *ἐνέργεια* i *δύναμις*; z pierwszym z tych pojęć łączy się pojęcie konieczności, z drugim pojęcie możliwości. Sądy modalne wyrażają u niego zawsze obiektywny stan rzeczy. Powiązaniu pojęć w zdaniu, wyrażającym sąd, odpowiadają zawsze związki między rzeczami w świecie realnym. Nie inaczej też ma się sprawa ze zdaniami modalnymi. Definicji jednak poprawnej zdań modalnych lub sądów modalnych ni-

gdzie Arystoteles nie podał; dlatego u późniejszych komentatorów nawet ilość ich rodzajów była sporną. Przyjmowano zwykle na podstawie owego traktatu cztery rodzaje takich zdań, t. j. wyrażające konieczność, niemożliwość, możliwość i przypadkowość (musi być, nie może być, może być, może nie być). Niektórzy przyjmowali sześć rodzajów zdań modalnych, opierając się na uwadze Arystotelesa przy końcu rozdz. 12 traktatu „Peri hermeneias“, gdzie tenże obok powyższych czterech modalności wymienia także prawdę i fałsz. Inni twierdzili, że może ich być nieskończenie wiele. Autor wykazuje błędność powyższych interpretacji.

Ale jakże pogodzić liczbę czterech modalności ze znanym zdaniem z Analitik „*Πᾶσα πρότασις ἐστὶν ἢ τοῦ ὑπάρχειν, ἢ τοῦ εἶναι ἀνάγκης ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν*“, które dało podstawę do podziału trójdzielnego? Zdanie to rozumie autor w ten sposób, iż sądom niemodalnym „absolutnym“ (*τοῦ ὑπάρχειν*) przeciwstawia tu Arystoteles dwie formy modalne, które odpowiadają czterem w traktacie „Peri hermeneias“. Niemożliwość oznacza też pewien rodzaj konieczności, lecz konieczności w przeciwnym niejako kierunku, konieczność repugnancyi dwu form esencjonalnych, w odróżnieniu od konieczności tego, co z formy esencjonalnej wynika. Różnica między możebnością a przypadkowością nie jest równie łatwo uchwytna, ale też istnieje. Bo możliwe są także rzeczy konieczne, natomiast przypadkowość wyklucza konieczność. Należy zaś pamiętać, iż traktat „Peri hermeneias“ powstał po Analitikach i wyraża rezultat głębszego przemyślenia rzeczy. Quatuor modi przyjmowali też scholastycy, np. Albertus Magnus: *necessarium, impossibile, possibile i contingens*. Tym ostatnim wyrazem scholastycy oddawali termin grecki *ἐνδεχόμενον*, ilekroć Arystoteles odróżnia go od *δυνατόν*.

Co się tyczy istoty sądu modalnego, to opierając się na pewnym zdaniu 12 rozdz. traktatu „Peri hermeneias“ dochodzi autor do przekonania, iż według Arystotelesa

sąd modalny jest sądem natury złożonej i że słuszność mają ci logicy niemieccy, którzy w sądach modalnych widzą sąd o sędzie (*Beurteilung*). Podobnie uczyli też scholastycy, mówiąc o „modus dicti“, gdzie dictum miało swój podmiot, łącznik i orzeczenie, a całe stanowiło podmiot dla orzeczenia modalnego (tak iż: *A może być B = „A jest B“ jest możliwe*). Tu jednak musimy poczynić pewne uwagi krytyczne. Autor, zdaje się, nie dostrzega żadnej niezgodności między twierdzeniem, iż sąd modalny wyraża pewien obiektywny stan rzeczy, a więc, iż przedmiotem tego sądu jest jakaś konieczność lub możliwość realna, a twierdzeniem, iż przedmiotem tego sądu, jest inny sąd! Wszak ta druga interpretacja może być wyzyskana na korzyść subiektywnego sposobu pojmowania różnicy sądów modalnych, tak niezgodnego z duchem filozofii Arystotelesa i przez autora słusznie potępionego. Widoczne tu jest pewne nieporozumienie w odniesieniu do Arystotelesa, a może też i scholastyków, gdyż, jak nam się zdaje, w „modus dicti“ nie oznacza dictum ani sądu w znaczeniu psychologicznym ani nawet w znaczeniu logicznym, lecz tylko pewne obiektywne stosunki, których ujęcie zwykle w sądzie swój wyraz znajduje. W każdym razie ów ciekawy passus u Arystotelesa pozwala zrozumieć, jak u niektórych komentatorów interpretacja owego miejsca mogła wypaść zupełnie niezgodnie z jego pierwotną intencją.

Żałować należy, iż autor rozprawy, który okazuje gruntowną znajomość literatury średniowiecznej i starożytnej, dotyczącej się sądów modalnych, nie poznał równie starannie literatury nowszej o tym temacie, gdyż wtedy widziałyby się zmuszony lepiej wyświetlić omówione tu przez nas trudności. Pozatem stanowisko autora co do „obiektywności“ sądów modalnych zasadniczo wydaje się nam trafne; my bowiem w pracy „O modalności sądów“ (Lwów, 1914) również przyznaliśmy wyższość stanowisku Arystotelesa w tej kwestyi nad stanowiskiem Kanta, co prawda nie uwzględniając szczegółów, związanych

a

ściśle z metafizyką Arystotelesa. Rozprawa autora ułatwia zrozumienie wielu miejsc traktatu Arystotelesa, który uchodzi powszechnie za jeden z najtrudniejszych, a nadto przez szereg licznych cytatów daje dostęp do olbrzymiej literatury średniowiecza na temat modalności sądów. Kwestye zaś przez autora poruszone i dziś są aktualne, jeśli się zważy, że dopiero niedawno prof. Łukasiewicz ujął aksjomatycznie poglądy Arystotelesa na możliwość i konieczność i że właśnie chęć pogodzenia tych aksjomatów z aksjomatami determinizmu ontologicznego i stanowiska logiki tradycyjnej stała się u niego podstawą do pomysłu logiki trójwartościowej, w której niewątpliwie arystotelesowska metafizyka „przypadku“, doczekała się najlepszego ujęcia logicznego.

Dr. Zygmunt Zawirski (Lwów).

Georges Dumas. *Traité de Psychologie*. Préface de Th. Ribot. Paris, Felix Alcan. Tom I, 1923, str. 964. Tom II, 1924, str. 1173. Fr. 100.

Oddawna we Francji odczuwać się dawał brak podręcznika psychologii, przedstawiającego stan tej nauki z punktu widzenia najnowszych zdobyczy naukowych i zarazem tak obszernego i dokładnego, by korzystać zeń mogli nie tylko laicy, lecz także psychologowie. Bineta „*Introduction à la psychologie expérimentale*“ z r. 1894, podobnie jak Biervlieta „*Eléments de psychologie humaine*“ z r. 1895 były już przestarzałe, Renouviere „*Traité de psychologie rationnelle d'après les principes du criticisme*“, chociaż odegrał w drugiej połowie XIX. wieku wybitną rolę, nie mógł już w nowym wydaniu z r. 1912 uzyskać wpływu na bieg badań psychologicznych. Podręczniki Roustana lub Baudina, pożyteczne może dla studenta, nie trzymały ręki na zmiennym pulsie psychologii współczesnej. J. de la Vaissière'a S. J. „*Eléments de psychologie expérimentale*“, bogate w szczegóły i stanowiące francuskie pendant do niemieckiego „*Lehrbuchu*“ jezuitów Fröbesa, zbyt były tendencyjne, ażeby mogły zjednać sobie niezależne umysły

b

uczonych, a w pewnym sensie odnosi się to też do neotomistycznej Psychologii Kardynała Merciera, choć jest to podręcznik niewątpliwie wyróżniający się z pośród innych i posiadający wysokie walory. Wreszcie książka Larguier des Bancelsa „*Introduction à la psychologie*“ z r. 1921 tylko właściwie z tytułu może być tutaj wymieniona, a de facto jest monografią o instynkcie i wzruszeniu. Tak przedstawiała się — z pominięciem kilku drobniejszych zarysów i wstępów do psychologii jak np. Richeta „*Essai de psychologie générale*“ lub Hannequina „*Introduction à l'étude de la psychologie*“ — sprawa podręczników psychologii we Francji¹⁾.

Dumas, podjąwszy się wydania wielkiego „*Traité de Psychologie*“, dokonał tedy dzieła, na jakie psychologia francuska od lat czekała. Współpracownictwo rozdzielił wydawca pomiędzy 25 znanych psychologów, przedmowę napisał Ribot. Całość była już gotowa do druku w r. 1914, wojna światowa jednak powstrzymała wydawnictwo. Po wojnie dostosowano tekst do stanu dzisiejszej nauki.

Tom I. zawiera naprzód doskonały wstęp pióra Lalande'a p. t. „*Psychologia, jej różne przedmioty i metody*“ (1—53)²⁾. Następnie zbyt może obszerna część pierwsza, zawierająca „*pojęcia wstępne*“, z rozdziałami Rabauda o człowieku w szeregu zwierząt (59—72), Lapique'a o ciężarze mózgu i inteligencji (73—93), Langlois'a o ogólnej anatomii i fizjologii systemu nerwowego (94—126), Tournay'a o szczegółowej anatomii i fizjologii systemu nerwowego (127—201) i Wallona o biologicznym zagadnieniu świadomości (202—229). Część druga nosi tytuł „*Elementy życia duchowego*“ i obejmuje pięć roz-

¹⁾ Wielka pomnikowa patopsychologia, wydana w r. 1900 przez A. Marie'go p. t. *Traité international de psychologie pathologique*, przyświecała może Dumasowi jako wzór; dzieło to zwraca się jednak przedewszystkiem do psychiatrów — i jest już dzisiaj w wielu punktach przestarzałe.

²⁾ Podane w nawiasach liczby oznaczają liczbę stronic i służą do zorientowania się w rozmiarach poszczególnych rozdziałów.

a

działów, mianowicie Dumasa i Piérona o reakcjach ruchowych (233—317), Bourdona o uczuciach (318—401), Barata i Dugasa o stanach afektywnych (402—501), Barata o wyobrażeniach (502—538), wreszcie Mayera o pobudzeniu psychicznym i wydzielinach (539—566). Następuje część trzecia p. t. „Skojarzenia czucioworuchowe“, zawierająca: Dumasa i Claparède'a „Oryentacja i równowaga“ (572—605), Dumasa „Wyraz wzruszeń“ (606—690), tegoż autora „Śmiech i łzy“ (691—732) i Barata „Mowa“ (733—768). Ostatnią, czwartą część zatytułowano „Ogólne formy organizacyi“. W części tej napisali: Piéron „Przyzwyczajenie i pamięć“ (771—819), Dagnan i Dumas „Kojarzenie idei“ (820—845), Revault d'Alonnes „Uwaga“ (846—918) i wreszcie Janet „Napięcie psychologiczne i jego wahania“ (919—952).

Tom II. składa się z trzech części i z zakończenia. Część pierwsza, zatytułowana „Usystematyzowane funkcje życia duchowego“, zawiera następujące rozdziały: Bourdona „Spostrzeżenie“ (3—43), Declaroix'a „Wspomnienia“ (44—112), tegoż autora „Działania intelektualne“ (113—226), Dumasa, Belota i Delacroix'a „Uczucia złożone“ (227—332), Blondela „Objawy woli“ (133—425) i Rey'a „Inwencya artystyczna, naukowa, praktyczna“ (426—476). W części drugiej, noszącej ogólny tytuł „Syntezy umysłowe“, napisali Wallon „Świadomość i życie podświadome“ (479—521), Blondel „Osobowość“ (522—574), Poyer „Psychologia charakterów“ (575—607) oraz „Aktywność duchowa, praca intelektualna i zmęczenie“ (608—632). Część trzecia zawiera w siedmiu rozdziałach „nauki przyległe“, a mianowicie „psychologię zoologiczną“ (635—702) Piérona, „psychologię genetyczną i etniczną“ (703—738) Challaye'a, „interpsychologię“ (739—764) Dumasa, „socyologię“ (765—810) Davy'ego, „patologię ducha“ (811—1006) Dumasa, „psychologię patologiczną“ (1007—1070) tegoż autora i wreszcie „Nowy rozdział psychologii: Psychofizjologia gruczołów dokrewnych i system neurovegetatywny“ (1071—1119), również te-

b

go samego autora, którego też krótkie „Wnioski“ zamykają całość.

Mamy przed sobą dzieło olbrzymie o 2137 stronach, którego Dumas był nie tylko wydawcą i duszą, lecz także głównym współautorem, gdyż udział jego w tym dziele wyraża się w liczbie 587 drukowanych stron. Mimo to centralne stanowisko Dumasa dzieło nie jest jednolite. Są w niem rozdziały nieproporcjonalnie rozrosłe, które, oczywiście skrócone, mogłyby z łatwością znaleźć pomieszczenie w innych rozdziałach; tak np. rozdział „Śmiech i łzy“ powinien być wcielony do rozdziału „Wyraży uczuć“. Brakiem, który należy również wytknąć, jest niepotrzebny w podręczniku historycyzm, wspomnianie o rzeczach, które odegrały w dziejach psychologii jakąś rolę, lecz dziś należą już do bardzo zresztą szanownej rupieciarni psychologicznej. Ważniejszym jeszcze brakiem jest niedostateczne uwzględnienie zarówno w tekście, jak w dołączanych do każdego rozdziału bibliografiach, wybitnych niefrancuskich publikacji. Zwłaszcza z literaturą niemiecką źle się obeszli współpracownicy „Traité“. Tak np. w rozdziale o uczuciach zapomniano o Henningu, którego badania nad uczuciami węchowemi zaciężyły przecież na tej dziedzinie psychologii. W rozdziałach o wyobrażeniach, kojarzeniu się idei i o przyzwyczajeniu i pamięci nie wspomniano o trzytomowym dziele G. E. Müllera „Zur Analyse der Gedächtnistätigkeit und des Vorstellungsverlaufes“, które jeszcze na długie lata pozostanie kopalnią wiedzy psychologicznej. W rozdziale o spostrzeżeniu przykro uderza brak wzmianki o pracach E. R. Jaenscha i t. p. Zapomniano wreszcie o indeksie — chroniczna to zresztą amnezja autorów francuskich — który w tak wielkiem dziele jest niezbędny.

Nie należy jednak wydymać usterek do rozmiarów, zasłaniających widok na dobre strony omawianej rzeczy, jak to niestety u nas często się czyni. Każdy z rozdziałów Traité Dumasa jest monograficznym opracowaniem jakiegoś działu psychologii, wykazującym wszelkie zalety naukowej pracy francuskiej. Dla osoby, pragnącej

a

poznać jakiś dział psychologii, *Traité* będzie nietylko pouczającym, ale także pobudzającym do samodzielnego myślenia dziełem, a to przecież stanowi chyba dostateczną przeciwwagę wytkniętych powyżej niedomagań.

Stefan Blachowski (Poznań).

PRZEGLĄD CZASOPISM.

I.

Biuletyn Koła Psychologicznego. I (1924—25). I. 2.

Joteyko J.: O celach i zadaniach Koła psychologicznego. Str. 1—5. — *W. Dzierżbicka*: Przyczynek do psychologii nauczyciela wychowawcy. Str. 6—9. — *Piotr Zygmunt Dąbrowski*: Współczynnik ponogeniczny (zmęczeniu) przerw międzylekcyjnych określony metodą punktowania. Str. 9—14. — *M. Grzegorzewska*: O znaczeniu diagnostycznym ilorazu inteligencji. Str. 14—16. — *J. Joteyko*: O metodzie testów umysłowych. Str. 16—18. — *S. M. Studencki*: Stosunek dzieci do samych siebie. Przyczynek do badań eksperymentalnych nad „introcepcją“ W. Stern'a. Str. 18—29. — *Piotr Zygmunt Dąbrowski*: O uświadomienie zawodowe uczniów seminariów nauczycielskich. Str. 29—31. — *Marya Kaczyńska*: Instytut J. J. Rousseau w Genewie. Str. 31—33. — *Narutowicz-Krassowska Zofia*: Łucyan Zarzecki. Str. 41—45. — *Klimowicz Tadeusz Dr.*: O wartości selekcyjnej testów „krytyka niedorzeczności“ i „definiowanie pojęć“. Str. 45—52. — *Usarkowa St.*: Przyczynek do badań nad definicją u dzieci. Str. 52—59. — *Usarkowa St.*: Uwagi w sprawie stosowania testu definicyi przez nauczyciela. Str. 59—62. — *H. Strzemecka*: W sprawie stosowania testu definicyi przez nauczyciela. Str. 62—63. — *St. Sedlaczek*: Demonstracye zdolności pamięciowych p. Nahuma Lipowskiego. Str. 64—66.

II.

Scientia. XIX (1925). 5.—9.

Bechterew W.: Principes de réflexologie pathologique. Str. 391—402. — *C. Lloyd Morgan*: Naturalisme et vie. Str. 7—18. — *Ernesto Lugaro*: Esiste una energia nervosa? Parte I.: Il principio della „reazione specifica“. Str. 19—28. Parte II.: Conduzione intraneuronica e trasmissione interneuronica. Str. 89—98. Parte III.: Conclusione. Il funzionamento psichico può essere spiegato anche senza l'ipotesi d'una energia nervosa. Str. 165—176. — *A. Fraenkel*: Der Streit um das Unendliche in der Mathematik. I. Die Entwicklung bis Poincaré und Russell. Str. 141—152. — *E. W. Mac Bride*: Bio-

b

logical memory as a new theory of life. Str. 153—164.

III.

The Journal of Philosophy. XXII (1925). 9.—16.

H. Klüver: The problem of type in „Cultural science psychology“. Str. 225—234. — *J. R. Kantor*: The significance of the Gestalt conception in psychology. Str. 234—241. — *William A. Hammond*: James Edwin Creighton. Str. 253—256. — *Katherine Gilbert*: James E. Creighton as writer and editor. Str. 256—264. — *D. W. Prall*: Essences and universals. Str. 264—272. — *Robert Morris Ogden*: Crossing „The Rubicon between mechanism and life“. Str. 281—293. — *C. O. Weber*: Scientific method and moral concepts. Str. 293—300. — *George P. Conger*: The doctrine of levels. Str. 309—321. — *Durant Drake*: Mr. Broad's questions concerning critical realism. Str. 321—326. — *M. T. McClure*: Data and meaning in cognition. Str. 337—346. — *Daniel Sommer Robinson*: The logical significance of rediscovered knowledge. Str. 346—353. — *T. V. Smith*: Professional work as an ethical norm. Str. 365—372. — *Sterling P. Lamprecht*: Meeting of the Western division of the American philosophical association. Str. 372—381. — *R. M. Blake*: Professor Singer's philosophy of science. Str. 382—384. — *Herbert Ellsworth Cory*: The interactions of beauty and truth. Str. 393—402. — *Frederick J. E. Woodbridge*: Behavior. Str. 402—411. — *Edgar A. Singer, J. R.*: On spontaneity. Str. 421—436. — *Benjamin Ives Gilman*: Deity the implication of humanity. Str. 436—441.

IV.

The Hibbert Journal. XXIII. I.—3.

Kirsopp Lake: Jesus. — *Richard Roberts*: The doctrine of God. — *Rufus Jones*: Georg Fox Prophet and Reformer. — *Jacks*: The ethic of workmanship. — *J. W. Scott*: Towards breaking „The vicious circle of mass production“. — *Gustav Hübener*: The present mind of German Universities. — *Edmond Holmes*: Our debt to the ancient wisdom of India. I. — *Robert Mackintosh*: The theology of Copec. — *Mrs. W. K. Clifford*: Victoria, Lady Welby. An ethical mystic. — *Viscountess Grey of Falldoce*: The meaning of some ancient symbols. — *J. S. Mackenzie*: Time and eternity. — *G. D. H. Cole*: The educational ideas of Robert Owen. — *H. T. Burt*: Joseph Conrad; An appreciation. — *Reginald Hart*: On the possibility of another great war. — *James Ward*: The christian ideas of faith and eternal life. — *Edmond Holmes*: Our debt to the ancient wisdom of India: (II.) Nirvana. — *Evelyn Underhill*: Our two-fold relation to reality. — *L. P. Jacks*: The need for a philosophy of labour. — *J. A. Campbell*: Brown furrows and green fields. — *C. F. Thwing*: Ruling ideas in America. — *Herbert*

a

Russell: An ominous cloud. — *S. Alexander*: The artistry of truth. — *A. Y. Campbell*: The basis of greek tragedy. — *Mrs. F. A. Mac Cunn*: The „St. Joan“ of Charles Péguy. — *B. H. Streeter*: Dream symbolism and the mystic vision. — *J. R. Mozley*: Francis William Newman. — *Bishop of Durham*: Spiritual healing. — *Wm. Brown*: Religion and psychology. — *L. P. Jacks*: Perspective in the narratives of the passion. — *B. W. Bacon*: The New Testament method of differences. — *D. M. Edwards*: The doctrine of the person of Christ. — *G. Galloway*: Evolution and the finality of the Christian religion. — *J. M. L. Thomas*: Eternal life, immortality and resurrection. — *J. Gamble*: The supernatural. — *R. E. Gordon George*: The holy year of 1925. — *E. Lyttelton*: The economic and social effects of modern advertising. — *R. M. Fox*: Mass production — A worker's experience. — *L. Magnus*: The mind of Europe not the mind of its rulers. — *J. H. Muirhead*: The social idealism of Copec.

V.

Revue de métaphysique et de morale. XXXII (1925). 2. 3.

Léon Brunschvicg: Vie intérieure et vie spirituelle. Str. 139—148. — *Paul Lévy*: Les lois de probabilité dans les ensembles abstraits. Str. 149—174. — *Gabriel Marcel*: Existence et objectivité. Str. 175—195. — *Marcel Déat*: Kant et le problème des valeurs. Str. 197—211. — *V. Jankelevitch*: Georg Simmel, philosophe de la vie. Str. 213—257. — *Gaston Morin*: La décadence de l'autorité de la loi. Str. 259—270. — *Victor Delbos*: Les facteurs kantians de la philosophie allemande de la fin du XVIIIe siècle et du commencement du XIXe. Str. 271—281. — *E. Dupréel*: Convention et raison. Str. 283—310. — *Louis Bachelier*: Quelques curiosités paradoxales du calcul des probabilités. Str. 311—320. — *G. Bénézé*: Qu'est-ce qu'un système de référence? Str. 321—358. — *É. Bréhier*: Le concept de religion, d'après Hermann Cohen. Str. 359—372. — *V. Jankelevitch*: Georg Simmel, philosophe de la vie. (Dokończenie). Str. 373—386.

VI.

Revue philosophique de la France et de l'Etranger. L (1925). 5.—8.

Émile Durkheim: Saint-Simon, fondateur du positivisme et de la sociologie. Str. 322—341. — *Paul Masson-Oursel*: L'atomisme indien. Str. 342—368. — *Roger Lacombe*: L'interprétation des faits matériels dans la méthode de Durkheim. Str. 369—388. — *Jean Nogué*: Le problème de la mémoire historique et l'influence de la société sur la réminiscence. Str. 389—424. — *Gabriel Séailles*: La philosophie de Fechner. Str. 5—47. — *Émile Bréhier*: Les postulats de l'histoire de la philosophie. Str. 48—

„Ruch Filozoficzny“ Tom IX. Nr. 6. 7. 8.

b

78. — *Georges Davy*: Vues sociologiques sur la famille et la parenté d'après Durkheim. Str. 79—117. — *Dan. Badareu*: Sur la nature des images. Str. 118—138.

VII.

Logos. Rivista internazionale di filosofia. VIII (1925). 1.—2.

Umberto Cugini: L'empirismo radicale di W. James. Str. 1—56. — *Guido della Valle*: Le applicazioni pedagogiche della teoria dei valori. Str. 57—101. — *Alfredo Zaco*: La nomina del Galluppi a professore di logica e metafisica. Str. 102—115. — *Nicola Abbagnano*: Il problema dell'arte. Str. 116—152.

VIII.

Annalen der Philosophie und philosophischen Kritik. IV (1925). 9.—10.

M. Pasch: Begriffsbildung und Beweis in der Mathematik. Str. 417—426. — *Carl Fries*: Erkenntnistheoretische Grundlegung der Metaphysik. Str. 427—432. — *Aloys Müller*: Die Relativitätstheorie und die Struktur der physikalischen Erkenntnis. Str. 433—474. — *W. Hofacker*: Fiktionen im Recht. Str. 475—484. — *Aloys Müller*: Über den Gegenstandscharakter. Str. 485—512.

Annalen der Philosophie und philosophischen Kritik. V (1925). 1. 2.

Hans Driesch: „Psychische Gestalten“ und Organismen. Str. 1—11. — *Julius Schultz*: Das Möglichkeitsbewusstsein und die Menschwerdung. Str. 12—32. — *Hans Driesch*: Max Hartmanns Stellung zum vitalistischen Problem. Str. 33—35. — *Karl Sapper*: Einheitliche Naturauffassung. Str. 36—42. — *W. Dieck*: Die Paradoxien der Mengenlehre. Str. 43—56.

IX.

Philosophische Monatshefte der Kant-Studien. I. 1.

Georg Mehlis: Die gegenwärtige Lage der Geschichtsphilosophie. — *Jonas Cohn*: Die gegenwärtige Lage der Philosophie.

X.

The American Journal of Psychology. XXXVI (1925). 1. 2.

Sara Carolyn Fisher: The psychological and educational work of Granville Stanley Hall. Str. 1—52. — *C. S. Myers*: Some present tendencies of psychology. Str. 53—65. — *C. O. Weber*: The reality of chances. Str. 66—72. — *Edmund Jacobson*: Progressive relaxation. Str. 73—87. — *Dorritt Stumberg*: A comparison of sophisticated and naive subjects by the association method. Str. 88—95. — *Virginia Conklin and Forrest L. Dimmick*: An experimental study of fear. Str. 96—101. — *J. P. Bethel*: An experimental investigation of the influence of certain

1 b

a

weather conditions upon short periods of mental work. Str. 102—112. — *A. R. Stone*: The reactions of memory to affective states. Str. 113—123. — *T. Fukunda*: A survey of the intelligence and environment of school children. Str. 124—139. — *R. M. Ogden*: Discussion of Spearman's „The nature of intelligence“ and the principles of cognition“. Str. 140—145. — *E. B. Titchener*: Edmund Clark Sanford. Str. 157—170. — *C. E. Ferree and G. Rand*: 1. The effect of varying the intensity of light on the disagreement of flicker and equality-of-brightness photometry for lights of different composition. 2. The effect of speed of rotation of the disc on the disagreement of flicker and equality-of-brightness photometry for light of different composition and intensity. 3. The agreement of flicker and equality-of-brightness photometry when the same lengths of exposure are used in both methods. Str. 171—191. — *M. Monroe*: The apparent weight of color and correlated phenomena. Str. 192—206. — *R. C. Travis*: A study of the effect of hypnosis on a case of dissociation precipitated by migraine. Str. 207—213. — *P. C. Young*: An experimental study of mental and physical function in the normal and hypnotic states. Str. 214—232. — *C. Rosenow*: The problem of meaning in behaviorism. Str. 233—248. — *E. F. Möller*: The „Glassy sensation“. Str. 249—285. — *W. S. Hunter*: General anthropology and its systematic problems. Str. 286—302.

XI.

The British Journal of Psychology. General Section XV. 3. 4.

C. Spearman: The new psychology of „Shape“. — *M. Gopaldaswami*: Economy in motor learning. — *E. Farmer and E. G. Chambers*: Concerning the use of the psycho-galvanic reflex in psychological experiments. — *G. A. Johnston*: An experimental investigation of the psychology of moral judgment. — *R. D. Gillespie*: The present status of the concepts of nervous and mental energy. — *H. Banister*: The effect of binaural phase differences on the localization of tones at various frequencies. — *J. C. Flügel*: A quantitative study of feeling and emotion in everyday life. — *P. T. Young*: The coexistence and localization of feeling. — *T. H. Pear*: Privileges and limitations of visual imagery. — *F. Gaw*: A study of performance tests. — *H. M. Vernon*: Can laboratory experiments on output throw light on problems of industrial fatigue? — *A. L. Rogers*: Mental tests for the selection of university students.

XII.

The Journal of abnormal psychology and social psychology. XIX. 1.—4.

C. A. Ellwood: The relations of sociology and social psychology. — *Wm. McDougall*:

b

Can sociology and social psychology dispense with instincts? — *L. L. Bernard*: Discussion of Professor McDougall's Paper. — *J. R. Kantor*: The institutional foundation of a scientific social psychology — *W. F. Ogburn*: Discussion of Professor McDougall's and Professor Kantor's Papers. — *F. H. Allport*: The group fallacy in relation to social science. — *Alexander Goldenweiser*: Discussion of Professor Allport's Paper. — *T. A. Williams*: Prevalent misunderstanding concerning unconscious mind. — *E. R. Eisler*: The religious factor in mental disorder. — *Hulsey Cason*: Gregariousness considered as a common habit. — *Gordon W. Allport*: The study of the undivided personality. — *Seba Eldridge*: Instinct, habit and intelligence in social life. — *R. H. Gault*: Progress in experiments on tactful interpretation of oral speech. — *J. J. B. Morgan*: Hypnosis with direct psychoanalytic statement and suggestion in the treatment of a psychoneurotic of low intelligence. — *Mandel Sherman*: Hallucinations in children — *Anonmous*: Two interesting dreams. — *Malcolm M. Willey*: The psychic utility of sleep. — *Wilson D. Wallis*: Mental patterns in relation to culture. — *F. H. Allport*: The group fallacy in relation to culture. — *Trigant Burrow*: Social images versus reality. — *I. C. Whittenmore*: The influence of competition upon performance. — *S. Naccarati and H. E. Garrett*: The relation of morphology to temperament. — *A. M. Mühl*: Automatic writing combined with crystal gazing as a means of recalling forgotten incidents. — *David Slight*: Hypnagogic phenomena. — *L. E. Travis*: A test for distinguishing between schizophrenoses and psychoneuroses. — *James Drever*: „Conscious“ and „unconscious“ in psychology. — *J. W. Bridges*: A reconciliation of current theories of emotion. — *W. T. Root*: The psychology of radicalism. — *James H. Leuba*: The sex impulse in christian mysticism. — *Sara E. Marsh and F. A. C. Perrin*: An experimental study of the rating scale technique. — *Robt. C. Travis*: The measurement of fundamental character traits by a new diagnostic test.

The Journal of abnormal Psychology and social psychology. XX. 1.

George Humphrey: Is the conditioned reflex the unit of habit? — *I. C. Whittenmore*: The competitive consciousness. — *Morton Prince*: Automatic writing combined with crystal gazing. — *Wm. McDougall*: A great advance of the Freudian psychology. — *S. A. Tannenbaum*: Interpreting — a compulsion neurosis. — *F. H. Lund*: The psychology of belief.

XIII.

Journal de psychologie normale et pathologique. XXI (1924), 1.—3. Numéro exceptionnel: Psychologie de l'enfant et pédagogie.

P. Lapiç: Psychologie et pédagogie. — *H. Delacroix*: L'activité linguistique de l'enfant. —

a

O. Bloch: La phrase dans le langage de l'enfant. — *A. Descoeurdes*: La mesure de langage de l'enfant. — *J. Riaget*: Les traits principaux de la logique de l'enfant. — *K. Koffka*: Théorie de la forme et psychologie de l'enfant. — *P. Guillaume*: Le problème de la perception de l'espace et la psychologie de l'enfant. — *A. Tournay*: L'asymétrie dans le développement sensitivo-moteur de l'enfant. — *O. Decroly*: Quelques considérations à propos de l'intérêt chez l'enfant. — *E. Cramaussel*: Ce que voient des yeux d'enfant. — *H. Wallon*: L'interrogation chez l'enfant. — *G. H. Luquet*: La narration graphique chez l'enfant. — *M. Foucault*: Les acuités sensorielles et les enfants arriérés ou retardés. — *P. Bovet*: Enfants vagabonds et conflits mentaux. — *E. Claparède*: Le cinéma comme méthode d'étude de l'enfant. — *J. Letacconnoux*: Les projets de réforme scolaire à la fin de l'Ancien régime.

Journal de psychologie normale et pathologique. XXI (1924). 4.—10.

E. Megerson: La science et la quantité. — *P. Masson-Oursel*: La dualité de l'esprit-vie et de l'esprit-connaissance. — *Ch. Blondel*: La documentation psychiatrique dans „L'intelligence“ de Taine. — *H. Bouyer*: Quelques considérations sur les hallucinations visuelles. — *G. Duvclshauvers*: Un procédé d'enregistrement objectif de l'image mentale. Le réflexe graphique. — *G. Robin*: Les troubles du caractère liés à l'encéphalite épidémique chez l'enfant et le problème de la conscience morale. — *Maine de Biran*: Deux chapitres inédits du „Mémoire sur la décomposition de la pensée“. — *G. Urbain*: Quelques réflexions sur les principes de la musique. — *P. Audiat*: La critique littéraire devant la psychologie contemporaine. — *G. Revault D'Allones*: La polyphrénie, dissociation psychique. — *Jean Vinchon*: La conception de la folie dans l'oeuvre de Schopenhauer. — *Ét. Rabaud*: Le sens de l'équilibre et les organes de l'équilibre. — *H. Höfding*: Le concept de relation dans la psychologie. — *M. Foucault*: Sur la fixation des images. I. Fixation des mots, des nombres et des consonnes. — *R. Lévy*: L'oeuvre de Jacques Loeb (1859—1924). — *J. Piaget*: „L'expérience humaine et la causalité physique“ de L. Brunschvicg. — *B. Bourdon*: Quelques expériences sur les phénomènes consécutifs aux impressions rétiniennes de courte durée. — *M. Foucault*: Sur la fixation des images. II. La longueur des séries et le mode de présentation. — *L. Dugas*: La cénesthésie. — *P. Querey*: Remarques sur le „Traité des passions“ de Descartes. — *M. Boll*: Le subjectif et l'objectif. — *Ét. Rabaud*: La biologie des insectes, avant, pendant, après J. H. Fabre. — *A. Rochon-Duvigneaud*: Que savons-nous de la vision des animaux? — *G. H. Luquet*: L'étude statistique des dessins d'enfants. — *J. Cuel et A. Favory*: A propos d'hallucinations visu-

b

elles „verbales“ et „grammatiques“ observées dans un cas de décollement rétinien. — *E. Hirschmann*: La conception psychanalytique de la télépathie. — *H. Zwaardemaker*: Principaux problèmes de la psychologie de l'olfaction. — *H. Cardot et H. Laugier*: Physiologie de l'effort et isolement des centres supérieurs. — *A. Franck*: De la quantité en psychologie. — *H. A. Junod*: Le mouvement de Mourimi: Un réveil au sein de l'animisme Thonga. — *R. Soucek*: Alfred Binet et l'École de Brentano. — *M. Mauss*: Rapports réels et pratiques de la psychologie et de la sociologie. — *L. Bailay-Mahieu*: Recherches sur le mécanisme de phénomènes de contraste et sur la loi de variation du contraste de clarté. — *M. E. Albuquerque*: A propos de l'émotion.

XIV.

Zeitschrift für Psychologie. XCVII (1925). 3.—6.

Walter Ehrenstein: Versuche über Beziehungen zwischen Bewegungs- und Gestaltwahrnehmung. (2. Abhandlung). Str. 162—173. — *F. F. Hazelhoff und Helene Wiersma*: Die Wahrnehmungszeit (2. Artikel). Str. 174—190. — *Richard Miller*: Über musikalische Begabung und ihre Beziehungen zu sonstigen Anlagen. Str. 191—214. — *Georg Katona*: Experimente über Grössenkonstanz. Ansätze zu einer Analyse der Gesichtswahrnehmung. Str. 215—251. — *A. Juhász und G. Katona*: Experimentelle Beiträge zum Problem der geometrisch-optischen Täuschungen an Linienfiguren. Str. 252—262. — *G. E. Müller*: Ueber den Einfluss des Weissgehaltes des Infeldes und des Umfeldes auf die dem Infelde entsprechenden Erregungen. Str. 305—351. — *Friedrich Sander*: Bibliographie der deutschen Literatur des Jahres 1924 über Psychologie, ihre Hilfswissenschaften und Grenzgebiete. Str. 352—441.

XV.

Rivista di psicologia. XX (1924). 2.—4.

C. Colucci: Una funzione tattile acustica. Ulteriori ricerche su Eugenio Malossi (sordo-muto-cieco-anosmico). — *A. Vedrani*: Note sull'isteria. — *C. Ceni*: Cervello e funzioni materne. — *E. Bonaventura*: Doppio tachistoscopio a caduta per lo studio dell'attenzione del tempo di apprendimento e della percezione del tempo. — *G. Vidoni*: Appunti sui „Reattivi de Sanctis“. — *G. C. Ferrari*: La funzione sociale delle Navi-Asilo in Italia. — *G. C. Ferrari*: Lega Italiana per l'igiene mentale. — *G. Pellacani*: Il meccanismo dell'attività nervosa. — *L. Nelson*: Educazione del duce. — *F. Bonola*: La trama dei fenomeni metapsichici. — *G. Pellacani*: Spiritismo e metafisiologia. — *G. Ravà*: Idee antiche e moderne sulla psicologia dei sogni. — *M. M. Rossi*: Pragmatismo ed etica kantiana. — *G. Stepanow*: Aspetto psicologico del concetto. — *F. Cavallaro Saitta*: La psicologia bibliologica.

a

Rivista di psicologia. XXI. 1.

V. *Benussi*: La suggestione e l'ipnosi come mezzi di analisi psichica reale. — *F. Banisconi*: Sul lavoro mentale „epurato“. — *B. Brunello*: La psicologia delle menti associate di Carlo Cattaneo.

XVI.

Rivista internazionale di filosofia del diritto. V (1925). 2.

Georges Renard: Il diritto, la scienza e l'arte. Str. 153—166. — *Filippo Masci*: La ragione ultima del diritto. Str. 167—179. — *Pietro Bonfante*: Filosofia e scienza. Str. 180—187. — *Rodolfo Morandi*: I principii metafisici della teoria hegeliana dello Stato. Str. 188—210. — *Carlo Gray*: Punti di orientamento nella scienza e nella pratica del diritto positivo. Str. 211—227. — *Manfredi Stotto-Piutor*: La qualificazione giuridica e l'intuizione. Str. 228—235. — *Andrea Rapisardi-Mirabelli*: Fastigi nuovi del diritto internazionale celebrati dalla „reine Rechtslehre“. Str. 236—246. — *Mario Bachi*: I poteri del giudice in un sistema di codice, di „judge made law“ e di equità. Str. 247—255. — *Antonio Pagano*: Attualità politica (Italia e Spagna). Str. 256—259.

Rivista internazionale di filosofia del diritto. V (1925). 3. (Zeszyt poświęcony dwuchsetnej rocznicy pierwszego wydania dzieła Jana Chrzeciela Vico p. t. „Principj di una scienza nuova d'intorno alla commune natura delle nazioni“. [1725—1925]).

Antonio Bruers: La tradizione italica nell'opera di Vico. Str. 301—311. — *Biagio Brugi*: Rileggendo l'autobiografia di G. B. Vico. Str. 312—319. — *Gioele Solari*: Vico e Pagano. Per la storia della tradizione vichiana in Napoli nel secolo XVIII. Str. 320—347. — *Giulio de Montemayor*: La buona politica dal Vico al Cuoco al Risorgimento italiano. Str. 348—380. — *Benvenuto Donati*: Omaggio accademico del Muratori al Vico durante la polemica sulla „Scienza Nuova“ prima. Str. 381—400. — *Alessandro Levi*: Vico e Cattaneo. Str. 401—411. — *Vincenzo Miceli*: Il diritto eterno di Vico. Str. 412—422. — *Valentino Piccoli*: G. B. Vico e le fonti del diritto. Str. 423—427. — *Pietro de Francischi*: L'antitribonianismo di G. B. Vico. Str. 428—436. — *Giuseppe Capograssi*: Dominio, libertà e tutela nel „De Uno.“ Str. 437—452. — *Fulvio Maroi*: L'interpretazione dei „monstra“ nel legislazione decenvirale secondo G. B. Vico. Str. 453—465. — *Ferruccio Pergolesi*: G. B. Vico e la dottrina dello Stato di diritto. Str. 466—472. — *Guglielmo della Rocca*: La religiosità filosofica del Vico. Str. 473—479. — *Antonio Pagano*: Idee e propositi di riforme in G. B. Vico. Str. 480—492. — *Alessandro Gropali*: Pensieri sul Vico (Frammento). Str. 493. — *Giuseppe Folchieri*: Bene comune e legislazione nella dottrina del Vico. Str. 494—516. — *Ben-*

b

venuto Donati: L'etica della „Scienza Nuova“ nel sistema della filosofia della storia. Str. 517—544.

XVII.

Revue néoscolastique de philosophie. XXVI (1925). 6.

Dom Odon Lottin O. S. B.: La définition classique de la loi. Str. 129—145. — *L. Noël*: Le problème Kantien. Str. 146—169. — *Abbé J. Hoffmans*: L'expérience chez Roger Bacon. Str. 170—190. — *R. Kremer*: Bulletin d'épistémologie (Suite et fin). Str. 191—206.

XVIII.

Rivista di filosofia neo-scolastica. XVII (1925). 1.—3.

La Redazione: La nuova organizzazione della Facoltà di Filosofia dell'Università Cattolica del Sacro Cuore. Str. 1—7. — *Paolo Rotta*: Platone e la filosofia perenne. Str. 8—22. — *Francesco Olgiati*: La storia della filosofia moderna e la neoscolastica italiana. Str. 23—39. — *Agostino Gemelli*: Funzioni e strutture psichiche. Str. 40—68. — *Giuseppe Zamboni*: La psicologia del volere e il fondamento della morale. Ricerche storico-critiche. I. Str. 69—89. — *Silvio Vismara*: Immanenza a trascendenza nella storia. Str. 90—99. — *Giuseppe Zamboni*: Prime linee di gnoseologia pura. Str. 100—137. — *Carlo Mazantini*: L'errore metafisico di Davide Hume. Str. 162—177. — *Giuseppe Zamboni*: La psicologia del volere e il fondamento della morale. Ricerche storico-critiche. II. Analisi dell'etica di S. Tommaso. Str. 178—203. — *Giuseppe Klein*: Il primato della volontà secondo Scoto. Str. 204—209. — *Gustavo Bontadini*: Una cristologia poco nota. Str. 210—214. — *Silvio Vismara*: Dall'idealismo alla scolastica. Str. 215—223. — *Amato Masuovo*: Il Congresso tomistico internazionale di Roma. Str. 224—227.

XIX.

Revue des sciences philosophiques et théologiques. XIV (1925). 1.—3.

R. Mulard: Désir naturel de connaître et vision beatifique. Str. 5—19. — *P. Glorieux*: Le Quodlibet XII de S. Thomas. Str. 20—46. — *Rodolphe Hoornaert*: Les Sources térésiennes et „L'Amour divin“ d'Echegoyen (fin). Str. 47—62. — *J. Wébert, M.-I. Bliguet*: Bulletin de philosophie. I. Psychologie. Str. 63—83. — *F. A. Blanche*: Le vocabulaire de l'argumentation et la structure de l'article dans les ouvrages de Saint Thomas. Str. 167—187. — *M.-D. Roland-Gosselin*: La valeur relative de l'intuition. Str. 188—189. — *François Vial, M.-D. Roland-Gosselin*: Bulletin de Philosophie. II. Philosophie des sciences. III. Métaphysique. Str. 190—216. — *M. B. Schwalm*: Les dépendances essentielles de la conscience. Str. 273—285. — *Réginald-M. Schultes*: Eclaircissement sur l'évo-

a

lution du dogme. Str. 286—302. — *J. Wébert*: Le rôle de l'opposition en métaphysique. Str. 303—311. — *A. Lomonyer, P. Synave, E. Bern. Allo*: Bulletin de sciences des religions. Str. 312—365. — *J. Le Rohellec*: Bulletin de philosophie. IV. Le Congrès thomiste de Rome. Str. 386—402.

ZAPISKI BIBLIOGRAFICZNE.

a) Prace polskie.

Filozofia wogóle.

Heinrich W. O zagadnieniach podstawowych filozofii. — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, II (1924). 3. str. 269—302.

Górzyński Stefan. Z poglądów na filozofię. (Odczyt). Piotrków, Drukarnia Polska J. Waleckiego, [1924], str. 16.

Historja filozofii.

Zieliński Tadeusz. Powstanie grzechu w świadomości starożytnej Grecji. — Przegląd filozoficzny, Warszawa, XXVIII (1925). 1—2. str. 24—58.

Nusbaum Henryk. Pojęcia o zjawiskach życia w starożytności i w wiekach średnich. — Archiwum historii i filozofii medycyny, Poznań, I (1924).

Monografie o filozofach.

Kodisowa J. Teoria poznania Hansa Corneliusa (dokończenie). — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, III (1925). 2. str. 165—180.

Kozłowski W. M. Franciszek Drtina. — Kultura Słowiańska, R. 1925.

Ujejski Józef. O cenę absolutu. Rzecz o Hoene-Wrońskim. Warszawa, Gebethner i Wolff, 1925, str. 215.

Smakosz Piotr. X. Krytyka filozofii Kanta przez Jana Śniadeckiego. Warszawa, Druk. Polaka-Katolika, 1925, str. 32.

Cywiński Stanisław. Jubileusz Wincentego Lutosławskiego (Czterdziestolecie pracy naukowej — dwudziestopięcioletnie działalności społecznej). — Tygodnik Wileński, I. 17.

Kurnatowski Jerzy. Czeska idea narodowa na tle filozofii F. G. Masaryka. — Kultura Słowiańska, R. 1925.

Meinong zob. poniżej pod *Etyka*.

Wąsik Wiktor. Poglądy Sebastjana Petrycego z Pilzna na zasadnicze problemy teoretyczno-poznawcze i metafizyczne. — Przegląd humanistyczny, Warszawa, IV (1925). 2. str. 164—185. [Także w odczycie. Warszawa, 1925, str. 24].

Kwiatkowski W. Ks. Dr. De Spinozy moder-nistyczny naturalizm w Biblii. — Biblia i teologia, Poznań, 1925.

Śniadecki Jan zob. Kant.

b

Lutosławski W. Nieznana zasługa Wrońskiego — mesyanizm a neoscholastyka. — Tygodnik Wileński, I. 9.

Lutosławski W. Wskreszenie Wrońskiego — na marginesie prac Instytutu mesyanicznego. — Tygodnik Wileński, I. 10.

Lutosławski W. Tajemnica Wrońskiego. — Tygodnik Wileński, I. 13.

Jankowski Józef. Obrona Wrońskiego. — Tygodnik Wileński, I. 16.

Lutosławski W. Uwagi o liście powyższym [J. Jankowskiego, Obrona Wrońskiego]. — Tygodnik Wileński, I. 16.

Wroński zob. także Hoene-Wroński.

Metafizyka.

Greniewski Henryk. Próba dedukcyjnej teorii przyczynowości. — Przegląd filozoficzny, Warszawa, XXVIII (1925). 1—2. str. 82—105.

Szumowski Władysław. O związku przyczynowym w medycynie. (Według wykładów „Logiki dla medyków“ w Uniwersytecie Jagiellońskim). — Archiwum historii i filozofii medycyny, Poznań, II (1925). 2. str. 229—240.

Lutosławski W. Nieśmiertelność duszy. Zarys metafizyki polskiej. Trzecie, znacznie rozszerzone wydanie. Z portretem autora. Warszawa, M. Arct, 1925. Str. XVI. 398. Zł. 7, w opr. 10.

Teoria poznania.

Ingarden Roman Dr. Stanowisko teorii poznania w systemie nauk filozoficznych. Toruń, 1925, str. 14. Odbitka ze Sprawozdania Państw. Gimnazjum w Toruniu za rok szk. 1924/25.

Lućman Roman. Zagadnienie prawdy w historii. Lwów, 1925. Str. 10. Odbitka z Księgi pamiątkowej ku czci Oswalda Balzera.

Trzebiński Stanisław. Racyonalność i racyonalizm w medycynie. — Archiwum historii i filozofii medycyny, Poznań, II (1925). 1. str. 91—103.

Logika.

Kotarbiński Tadeusz Prof. Logika. Skrypt [litografowany] z wykładów wygłoszonych w trymestrze jesiennym r. akad. 1924/25 Warszawa, Wyd. Koła filozoficznego Stud. Uniw. Warsz. 1925, str. 167.

Handelsman M. Nauka — funkcja społeczna. — Nowiny Naukowe, Warszawa, I (1925). 1. 2.

Psychologia.

Doroziński Jan. Zarys psychologii elementarnej. Podręcznik do użytku szkolnego i prywatnego. Wyd. II, przerobione i uzupełnione. Kraków, Nakł. autora, 1925, str. 147.

Mikulski Antoni Prof. Dr. Podręcznik psychologii. Dla użytku studentów medycyny i lekarzy. Wilno, Księg. Stowarzyszenia Nauczycielstwa Polskiego, 1925, str. 221.

Bykowski Jaxa Ludwik. Podręcznik do zajęć praktycznych z dziedziny psychologii dla gimna-

a

zyów i seminariów nauczycielskich. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1925, Str. 90. Zł. 2-80.

Bykowski Jaxa Ludwik. Wskazówki metodyczne do zajęć praktycznych z dziedziny psychologii. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1925, str. 59.

Hellin Dionizy. Ucho jako narząd równowagi i orientacji. Warszawa, Wojnar, [1925], str. 51.

Cylkow Henryk Istota barw tonacyjnych. — Muzyka, II (1925). 4-5. str. 167-170; 6. str. 236-240.

Segał Jakób. Marzenia na jawie a struktura fantazyi. — Przegląd Warszawski, V (1925). 44. str. 149-157 i 45. str. 299-316.

Szuman Stefan. Psychologia twórczości artystycznej ludu. (Kilimkarstwo). — Przegląd Warszawski, V (1925). 45. str. 281-288.

Łuniewski Witold Dr. Med. Wiadomości początkowe z psychopatologii ogólnej. Warszawa, Książnica-Atlas, [1935], str. XV. 97. Zł. 6.

Jaroszyński Tadeusz Dr. Psychoterapia emocjonalna. — Polska Gazeta Lekarska, Lwów, IV (1925). 32/33. Str. 743-745.

Baley Stefan. Psychoanaliza jednej omyłki Słowackiego. Praca odczytana w Polskim Towarzystwie Filozoficznym we Lwowie. — Pamiętnik literacki, Lwów, XXI (1924/25).

Błachowski Stefan. Psychologia a wybór zawodu. Poznań, Wydawnictwo Przyjaciela Szkoły, 1925, str. 41. (Biblioteczka pedagogiczna Przyjaciela Szkoły Nr. 1.).

Szulczewski Bronisław. Dusza dziecka. Z przedmową Bernarda Chrzanowskiego, kuratora poznańskiego okręgu szkolnego. Poznań, Fiszer i Majewski, 1924, str. 110.

Szycówna Aniela. Jak badać umysł dziecka? (O zadaniach i metodach psychologii dziecka). Wyd. III. Z przedmową Dr. T. Jaroszyńskiego. Warszawa, Lisowska, [1925], str. 65. Zł. 1-60.

Jaroszyński Tadeusz Dr. Metody badań psychologicznych w szkole. Wskazówki dla lekarzy szkolnych oraz pedagogów. Wydanie drugie, uzupełnione i znacznie rozszerzone. (Z 60 rys. w tekście). Warszawa, Nakł. Księgarni J. Lisowskiej. 1925. Str. 199.

Odrzywolski Maryan Dr. i Idzkowski Antoni. Psychologia eksperymentalna w zastosowaniu do szkoły średniej. — Z zagadnień aktualnych szkolnictwa średniego. Pamiętnik I. i II. Konferencji Dyrektorów państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnie kształcących na terenie Okręgu Szkolnego Łódzkiego. Warszawa-Lwów, Książnica-Atlas, 1925, str. 78-111.

Grzegorzewska M. Drka. Iloraz inteligencji w skali Binet'a i jego znaczenie diagnostyczne. Przegląd sprawozdawczo-krytyczny. Odbitka

b

ze „Szkoły Specjalnej“ Nr. 1 i 2. 1924/5. Warszawa, Książnica-Atlas, 1925, str. 28.

Mogilnicki Aleksander. Dziecko i przestępstwo. Wyd. II. uzupełnione. Warszawa, Arct. 1925, str. 425. Zł. 14.

Trzczińska C. O. O zainteresowaniu jako czynniku wyzwalającym samorzutną czynność dziecka w przedszkolu. — Wychowanie przedszkolne, 1925, Nr. 3.

Librachowa Marya. O kształceniu zmysłów. — Wychowanie Przedszkolne, Warszawa, Rok I (1925).

Talbert J. O ćwiczeniu pamięci. — Wychowanie przedszkolne, 1925, Nr. 6-7.

Mysłakowski Zygmunt. Rozwój naturalny i czynniki wychowania. — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, III (1925). 2. 3. str. 181-237; 257-285.

Petrykowski Romuald. O przyzwyczajeniu w wychowaniu moralnym II. — Głos nauczycielski, Łódź, II (1925). 4. str. 97-105.

Roliński Ignacy. Zadania wychowawcze szkoły średniej w świetle filozofii życia. — Z zagadnień aktualnych szkolnictwa średniego. Pamiętnik I. i II. Konferencji Dyrektorów państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnie kształcących na terenie Okręgu Szkolnego Łódzkiego. Warszawa-Lwów, Książnica-Atlas, 1925, str. 11-31.

Koziara T. A. Warunki psychologiczne wychowania społecznego w seminarium nauczycielskim. — Szkoła i Nauczyciel, Łódź, II (1925). 3. str. 65-71.

Błachowski Stefan. O szkołę dla uzdoinionych. Przyjaciel Szkoły, Poznań III (1924). 13. str. 262-266; 14. str. 285-291; 15. str. 301-306*).

Kierski Feliks. Podręczna encyklopedia pedagogiczna. T. II. N-Z. Wraz z dodatkiem i dwoma indeksami. Lwów-Warszawa, Książnica Polska, 1925, str. 303-671; 64.

Danysz Antoni. O wychowaniu. Wydanie drugie. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1925, str. 336.

Mysłakowski Zygmunt. Rozwój naturalny i czynniki wychowania. Kraków, Skł. gł. Księgarnia Jagiellońska, 1925, str. 92. Osobne odbicie z Kwartalnika filozoficznego.

Etyka.

Rubczyński Witold. Zagadnienie rozwoju stosunków między normą a wartością a przypuszczalny rozwój pojęcia wartości samej. — Przegląd filozoficzny, Warszawa, XXVIII (1925). 1-2. str. 1-23.

*) Tytuł powtórzony, albowiem w numerze 9/10 tomu VIII. (str. 142 b) i w numerze 3/4/5 tomu IX. (str. 58 b) jako autor artykułu mylnie był podany Dr. A. Kłęsk.

a

Rubczyński Witold. Nowa próba wyjścia po za relatywizm w teorii wartości. Garsé refleksyj z powodu ostatniego dzieła Aleksego Meinonga von Handschuchsheim „Zur Grundlegung der allgemeinen Werttheorie“, Graz 1923, wydanego po śmierci autora z uwzględnieniem poprzedniego „Über Emotionale Präsentation“. (Wied. Akad. Umiej. 1917). — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, III (1925), 3. str. 300—373.

Eizenberg Henryk. Etyka wyrzeczenia. Czem jest i jak bywa uzasadniana. — Przegląd filozoficzny, XXVIII (1925), 1—2. str. 59—81.

Stodótkiewicz A. J. O udoskonaleniu życia. Studium. Płock, Drukarnia Tow. Wyd. „Dziennik Polski“, 1924, str. 80.

Kielski Aleksander. Wola a odpowiedzialność. — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, III (1925), 3. str. 286—299.

Filozofia społeczna.

Kazimierowicz Henryk Dr. O kulturze pierwotnej. Psychologiczne kryterium pierwotności objawów kulturowych. Warszawa, Druk. J. Majja, [1924], str. 10.

Befcikowski Jan. Zagadnienie własności prywatnej w świetle sumienia i woli. Ze studyów nad filozofią i literaturą polską. Zamość, Pomarański i Ska, 1924, str. 60.

Irzykowski Karol. O perfidy. Monografia psychologiczno-społeczna (dokończenie). — Skamander, Warszawa, IV (1924), 34—36. str. 214—223.

Filozofia przyrody.

Freitag Marian Łucyan. Prawo wieczne czyli istota budowy materii. Z 44 rysunkami. Warszawa, Księg. Kuncewicz i Hofmana, 1925, str. XI. 192.

Godlewski Emil jun. Twórczość w przyrodzie. Rzecz czytana na publicznym posiedzeniu Polskiej Akad. Umiej. w dniu 18. czerwca 1924. Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1924, str. 24.

Majewski Stanisław. Z tajemnic bytu. Wszechenergia wobec materii i życia. Poznań, Fiszer i Majewski, 1925, str. VIII. 349. Zł. 15.

Morawski J. Dr. Konstytucja i dziedziczność. — Polska Gazeta Lekarska, IV (1925), 30. Str. 693—696.

Wrzosek Adam. Określenie pojęcia choroby. — Archiwum historii i filozofii medycyny, Poznań, I (1924).

Szuman Stefan. Definicja pojęć „choroba i zdrowie“. — Archiwum historii i filozofii medycyny, Poznań, I (1924), 3—4. str. 335—347.

Świerczyński Kazimierz. Błędność teorii prof. Einsteina. Lwów, Nakł. autora. Gł. skł. ul. św. Zofii 1. 78. 1925, str. 15.

Filozofia religii.

Kwiatkowski Wincenty Dr. O metodzie naukowej w dowodzeniu istnienia Boga. — Kwar-

b

talnik teologiczny wileński, Wilno, Rok I—II (1923-4).

Ramo W. S. Religia w naukowym oświeceniu i zadania na przyszłość. Nowa teoria budowy Kosmosu jako ustroju relatywnie większych żywych stworzeń Natury z żywą naturą czyli Bogiem na czele. Brześć nad Bugiem, 1924, Druk. Tenenbauma, str. 31.

Varia.

Breyer St. Med. Dr. Z rozmyślań lekarza. Aforyzmy. Problem życia pozagrobowego. Z filozofii wszechświata. Kraków, 1925. Str. 55. Zł. 2.

Górski K. Pogląd na świat młodego Mickiewicza. 1815—1823. Warszawa, 1925. Str. 151. (Studia z zakresu historii literatury polskiej. Nr. 3).

Nowe Myśli. Amerykański kurs psychologii praktycznej dla osiągnięcia powodzenia, szczęścia, dobrobytu i zdrowia. Lwów, Wydawnictwo „Nowych Myśli“, 1924, str. 16.

Wasowski J. Światło intelektu. Warszawa, Polska Agencja Wydawnicza Mieczysława Czerwińskiego, [1924], str. 26.

Trzebiński Stanisław. Psychoza i nerwica w beletrystyce polskiej. Część I. — Archiwum historii i filozofii medycyny, Poznań, III (1925), 1. str. 64—103.

b) Przekłady na język polski.

Ball Samuel W. O skutecznym myśleniu. (Wstęp do materialistycznego pojmowania dziejów). Tłóm. z ang. Warszawa, „Książka“, [1924], str. 31. Zł. 0-30.

Dhammadadam. Z palijskiego przełożył St. Fr. Michalski-Iwieński. Warszawa, Ultima Thule, 1925, str. XX. 109. Zł. 7.

Epikur. „Złote słowa“. Przeł. A. Krokiewicz. — Przegląd humanistyczny, Warszawa, IV (1925), 1. str. 95—101.

Gross Karol. Życie duszy dziecięcia w przekładzie Józefa Ciembroniewicza. Lwów, Nakł. Wydawn. czasopisma „Rodzina i Szkoła“, [1925], str. 121.

Heuzé Paweł. Czy umarli żyją? Ankieta o stanie obecnym nauk metapsychicznych. Przełożył Józef Wasowski. Warszawa, Biblioteka Dzieł Wyborowych, [1925], str. 141. Zł. 1-90.

Hoene-Wronski. Propedeutyka mesyanistyczna. Elementy filozofii absolutnej. Przełożył z francuskiego Paulin Chomicz. Warszawa, Gebethner i Wolff, [1925], str. 42. Zł. 2-.

Rama-Czaraka. Radża Yoga. Serya wykładów. Przełożył Rom. Błeszyński. Warszawa, Trzaska, Ewert i Michalski, 1925, str. 202.

Rama-Czaraka. Jogi. Filozofia jogi i okultyzm wschodni. Przełożył A. Lange. Wyd. II. Warszawa, Trzaska, Ewert i Michalski, [1925], str. 216. Zł. 5-50.

Sankaraczarya. Atmabodka czyli poznanie duszy. Traktat wedantyczny. Przekład z san-

a

skrytu oraz wstęp dr. St. Franciszka Michalskiego-Iwieńskiego. Warszawa, Trzaska, Evert i Michalski, 1924, str. 36.

Pesch Tilmann O. T. J. Chrześcijańska filozofia życia. Przekład z niemieckiego. T. I—II. Kraków, Wydawnictwo Księży Jezuitów, 1924, str. 376; 423.

Upaniszady. Czhandogja, Kena, Katha, Brihadaranjaka, Isa, Paramahansa, Kaiwalia, Nrisimha. Przełożył z sanskrytu Stanisław Fr. Michalski-Iwieński, członek „Bhandarkar Oriental Research Institute“ w Poona City (India). Wydanie drugie, dopełnione i poprawione. Warszawa-Kraków, Wydawnictwo Ultima Thule, 1924, str. XV. 119.

Wood Ernest. Koncentracja. Przekład Karoliny Machlańskiej. Warszawa, Spółdzielnia wydawnicza „Adgar“, 1924, str. 124. Zł. 3.

c) Prace w językach obcych.

Filozofia wogóle.

Die Akademie. Eine Sammlung von Aufsätzen aus d. Arbeitskreis d. Philosoph. Akademie auf d. Burgberg in Erlangen, hrsg. von Rolf Hoffmann. H. 3. Festgabe, Rudolf Lehmann zu seinem siebzigsten Geburtstag am 26. März 1925 dargebracht von Ludwig Bendix, Franz Boas, Max Dessoir u. a. Die Sammlung u. Ordnung d. Aufsätze besorgte Bernhard Schmeidler. Erlangen, Verlag d. philosoph. Akademie, 1925, str. VIII. 250.

Jerusalem Wilhelm. Gedanken und Denker. Ges. Aufsätze. N. F. Wien, Braumüller, 1925, str. VII. 280.

Maar J. Le fondement de la philosophie. Paris, Téqui, 1925, str. XXIII. 181.

Pauler Akos von. Grundlagen der Philosophie. Berlin, de Gruyter u. Co., 1925, str. X. 349.

Siegel Carl. Grundprobleme der Philosophie organisch entwickelt. Wien, Braumüller, 1925, str. XI. 218.

Contri Siro. Filosofia e filosofia (note ed appunti). Bologna, Zanichelli, 1924.

Hartmann Max. Biologie und Philosophie. Berlin, Springer, 1925, str. V. 53.

Eucken Rudolf. Einführung in die Philosophie. 4. Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. VII. 187.

Sakmann Paul. Philosophisches Lesebuch. Dresden, Ehlermann, 1925, str. 159.

Schmidt Karl Fr. W. Die Vorsokratiker. Ausw. f. d. Schulgebrauch. Berlin, Weidmann, 1925, str. III. 34.

Wydania dzieł.

Augustinus S. Aurellus. De civitate Dei (contra paganos libri XXII.). Curata a Carolo Weyman exceptis locis supra in adnotatione critica

b

enumeratis concordat cum tertia Bernardi Dom, bart. München, Verlag d. Bremer Presse, 1925, str. XXXII. 607, 45.

Berkeley. Dialogues entre Hylas et Philonous. Trad. G. Beaulavon et D. Parodi. Paris, Alcan, 1925, str. LXV. 200.

Brentano Franz. Versuch über die Erkenntnis. Aus seinem Nachlasse herausgegeben von Alfred Kastil. Philosophische Bibliothek, Bd. 194. Leipzig, Meiner, 1925, str. XX. 222.

Brentano Franz. Psychologie vom empirischen Standpunkt. Mit ausführlicher Einleitung, Anmerkungen und Register herausgegeben von Oskar Kraus. Zweiter Band: Von der Klassifikation der psychischen Phänomene. Mit neuen Abhandlungen aus dem Nachlass. Philosophische Bibliothek, Bd. 193. Leipzig, Meiner, 1925, str. XXIII. 337.

Eckhart Meister. Reden der Unterscheidung. Hrsg. von Ernst Diederichs. Anast. Neudr. d. 1. Aufl. von 1913. Bonn, Marcus u. Weber, 1925, str. 45.

Epiktet. Handbüchlein der Moral und Auslese aus s. Gesprächen. Einzel. u. übers. von Wilhelm Capelle. Jena, Diederichs, 1925, str. 199.

Fechner Gustav Theodor. Über das höchste Gut. Mit e. Einl. hrsg. von Walther Janell. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 79.

Fichte Johann Gottlieb. Werke. Ausgew. u. eingel. von Franz Gottwald. Berlin, Grosse, 1924, str. 414.

Fichte Johann Gottlieb Reden an die deutsche Nation. (Text nach d. ersten Druck wiedergegeben u. auf Grund d. preuss. Zensurakten rev.) Einzel. von Rudolf Eucken. Leipzig, Insel-Verlag, 1925, str. XVIII. 271.

Gundissalinus Dominicus. Des Dominicus Gundissalinus Schrift „Von dem Hervorgange der Welt“. Hrsg. u. auf ihre Quellen untersucht von Georg Bülow. Münster i. W., Aschendorff, 1925, str. XXVII. 60.

Hegel Georg Wilhelm Friedrich. Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte. Mit e. Einl. hrsg. von F. Brunstäd. Leipzig, Reclam, 1925, str. 566.

Hermes Trismegistus. Hermetica. The ancient greek and latin writings which contain religious or philosophic teachings ascribed to Hermes Trismegistus ed. by W. Scott. Vol. I. Introduction. Text and Translation. Oxford Univ. Press, 1924, str. 550.

Kant Immanuel. Kritik der reinen Vernunft. Hrsg. von Heinrich Schmidt. Leipzig, Kröner, 1925, str. VIII. 648.

Kant Immanuel. Kritik der praktischen Vernunft nebst Grundlegung zur Metaphysik der Sitten. Hrsg. von Heinrich Schmidt. Leipzig, Kröner, 1925, str. VIII. 283.

Kant Immanuel. Kritik der Urteilkraft. Hrsg. von Heinrich Schmidt. Leipzig, Kröner, 1925, str. XI. 435.

Leibniz Gottfried Wilhelm. Ermahnung an die Teutschen, ihren verstand und sprache besser

a

zu üben, sammt beygefügten vorschlag einer Teutschgesinnten Gesellschaft. Hrsg. von W. Janell. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 37.

Leibniz Gottfried Wilhelm. Kleinere philosophische Schriften. 2. Über d. Vervollkommung d. ersten Philosophie u. über d. Begriff d. Substanz. Über d. Natur an sich Hrsg. von Walther Janell. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 29.

Melanchton Philipp. Die Loci communes Philipp Melancthon's in ihrer Urgestalt nach G. L. Plitt. Von neuem hrsg. u. erl. von Th. Kolde. 4. Aufl. Leipzig, Deichert, 1925, str. X. 267.

Nietzsche Friedrich. Menschliches Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister. Bd. 1. 2. Leipzig, Kröner, 1925, str. XII. 446; XI. 391.

Palágyi Melchior. Ausgewählte Werke. Bd. 2: Wahrnehmungslehre. Mit e. Einf. von Ludwig Klages, Band 3: Zur Weltmechanik. Beitr. zur Metaphysik d. Physik. Mit e. Geleitw. von Ernst Gehrcke. Leipzig, Barth, 1925, str. XXIV. 123; VII. 181.

Pascal Blaise. Pensées. Hrsg. von Philip Krämer. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 16.

Petrarca Francesco. Brief an die Nachwelt. Gespräche über die Weltverachtung. Von seiner und vieler Leute Unwissenheit. Übers. u. eingl. von Herman Hefele. Jena, Diederichs, 1925, str. XXXIX. 198.

Pistis Sophia (Codex Askewianus). Ein gnostisches Originalwerk d. 3. Jh. aus d. Kopt. übers. In neuer Bearb. mit einleit. Untersuchgn u. Indices hrsg. von Carl Schmidt. Leipzig, Hinrichs, 1925, str. XCII. 308.

Platon. Apologie. Kriton. Ins Deutsche übertr. von Otto Kiefer. Jena, Diederichs, 1925, str. 71.

Plato. Charmides, Laches, Lysis. Ex recogn. Caroli Friderici Hermanni. Ed. ster. Leipzig, Teubner, 1925, str. 88.

Platon. Eutyphron. Laches. Hippias. Ins Deutsche übertr. von Karl Preisendanz. Jena, Diederichs, 1925, str. 232.

Platon. Gorgias. Menon. Ins Deutsche übertr. von Karl Preisendanz. Jena, Diederichs, 1925, str. 232.

Plato. Staat. Ins Deutsche übertr. von Karl Preisendanz. Jena, Diederichs, 1925, str. 449

Rousseau J. J. Bekenntnisse. Unverkürzte Ausg. übertr. von Ernst Hardt. 2. Aufl. Leipzig, Insel-Verlag, 1925, str. 870.

Schopenhauer Arthur. Einleitung in die Philosophie. Hrsg. mit e. Einf. in Schopenhauer von Walther Janell. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 59.

Schopenhauer Arthur. Skizze einer Geschichte der Lehre vom Idealen und Realen. Hrsg. von Walther Janell. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 34.

Spinoza Baruch de. Von den festen und ewigen Dingen. Ueberr. u. eingl. von Carl Gebhardt. Heidelberg, Winter, 1925, str. XLIX. 594.

Suso. Retraite mystique, tirée des oeuvres du Bienheureux Henri Suso par R. Zeller. Paris, Libr. de l'Art Catholique, 1925, str. 150.

b

Swedenborg Emanuel. Himmel und Hölle und das „Jüngste Gericht“, beschrieben nach Gehörtem u. Gesehenem von Emanuel Swedenborg. Ausg. fürs Volk. Nach d. Übers. von J. F. I. Tafel. Bd. 1. Die Hölle. Cuxhaven, Psycholog. Institut, 1925.

Troeltsch Ernst. Deutscher Geist und Westeuropa. Gesammelte kulturphilosophische Aufsätze und Reden. Hrsg. von H. Baron. Tübingen, Mohr, 1925, str. 268.

Historya filozofii.

Lehrbuch der Philosophie. Hrsg. von Max Dessoir. 1. Die Geschichte d. Philosophie. Dargest. von Ernst v. Aster, Ernst Cassirer, Max Frischeisen Köhler u. a. Berlin, Ullstein, 1925, str. VIII. 645.

Meyer Hans. Geschichte der alten Philosophie. München, Kösel u. Pustet, 1925, str. IX. 510.

Grousset René. L'histoire de la philosophie orientale. Inde, Chine, Japon. Paris, Nouvelle Librairie Nationale, str. 376.

Milburn R. Gordon. The religious mysticism of the Upanishads. London, Theosophical House, 1924, str. 100.

Heller Friedrich. Die Mystik in den Upanishaden. München-Neubiberg, Schloss, 1925, str. 46.

Schayer Stanislav. Die Struktur der magischen Weltanschauung nach dem Atharva-Veda und den Brahmana-Texten. München-Neubiberg, Schloss, 1925, str. 45.

Hopfner Theodor. Orient und griechische Philosophie. Leipzig, Hinrichs, 1925, str. 90.

Reymond Arnold. Histoire des sciences exactes et naturelles dans l'Antiquité gréco-romaine. Avec une préface de L. Brunschvicg. Paris, Blanchard, 1924.

Meyer Eduard. Ursprung und Anfänge des Christentums. In 3 Bden. 2. Die Entwicklg d. Judentums u. Jesus von Nazaret. 4. u. 5. Aufl. Stuttgart, Cotta Nf., 1925, str. VII. 462.

Gudeman Alfred. Geschichte der altchristlichen lateinischen Literatur vom 2.—6. Jahrhundert. Berlin, de Gruyter u. Co., 1925, str. 120.

Michalski C. Les sources du criticisme et du scepticisme dans la philosophie du XIV-e siècle.— La Pologne au V-e Congrès internationale des sciences historiques, Bruxelles 1923. — Varsovie, Institut Mianowski, 1924.

Verwey J. M. Beziehungen zwischen mittelalterlicher und neuzeitlicher Erkenntnistheorie. — Philosophische Blätter für die Landesgruppe Westdeutsches Industriegebiet der Kant-Gesellschaft. H. 7.

Rickel August. Die Philosophie der Renaissance. München, Reinhardt, 1925, str. 193.

Vaughan C. E. Studies in the history of political philosophy before and after Rousseau. Vol. I. From Hobbes to Hume. Vol. II. From Burke

a

to Mazzini. London and New York, Longmans, Green and Co, 1925, str. XXIX. 364; XX. 339. Doll. 14.

Brüggemann Fritz. Der Kampf um die bürgerliche Welt- und Lebensanschauung in der deutschen Literatur des 18. Jahrhunderts. Halle a S. Niemeyer, 1925, str. 35.

Brightman S. E. Immortality in post-kantian idealism. Cambridge, Harvard University Press, 1925, str. 66. 4 S. 6 d.

Scherwitzky Robert. Deutsche Philosophie im 19. Jahrhundert. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. 54.

Monografie o filozofach.

Colosio G. B. Lorenzo. Aristippo di Cirene. Torino, Toffaloni, 1925, str. 159.

Danelia S. Aristoteles als Geschichtsschreiber der griechischen Philosophie. — Bulletin de l'Université de Tiflis, III (1923).

Legewie Bernhard. Augustinus. Eine Psychographie. Bonn, Marcus u. Weber, 1925, str. VII. 133.

Castelli E. Maurizio Blondel. Principio di una logica della vita morale. Introd. et trad. ital. Roma, Signorelli, 1924, str. 65

Peuckert W. E. Das Leben Jakob Böhm es Jena, Diederichs, str. 187.

Houtin A. Une grande mystique, madame Bruyère, abbesse de Solesme, 1845—1909. Paris, Alcan, 1925, str. VI. 316.

Chiocchetti Emilio. La filosofia di Benedetto Croce. Terza edizione riveduta e ampliata. Milano, „Vita e pensiero“, 1924, str. XI. 335.

Ranft Joseph. Schöpfer und Geschöpf nach Kardinal Nikolaus von Cusa. Würzburg. St. Rita-Verlag, 1924, str. XI. 151. VIII.

Roth Léon. Correspondance de Descartes et Huygens. Séances et travaux de l'Académie des sciences morales et politiques. Paris, A. N. S., 1924, str. 411—36.

Bagdat Elise Constantinescu. La „Querela pacis“ d'Erasmus (1517). Paris, Presses Univ. de France, 1924, str. XV. 318.

Jones Howard Mumford. Albrecht von Haller and english philosophy. — Publications of the Modern language Association of America, Menasha Wisc., XL. 1. str. 103—27.

Unger Rudolf. Hamann und die Aufklärung. Studien zur Vorgeschichte d. romant. Geistes im 18. Jh. Bd. 1. 2. Zweite unveränd. Aufl. Mit e. Nachw. d. Verf. Halle, Niemeyer, 1925, str. II. 983.

Barth Paul. Die Geschichtsphilosophie Hegel's und der Hegelianer bis auf Marx und Hartmann. 2. Aufl. Leipzig, Reiland, 1925, str. III. 149.

Bise P. La politique d'Héraclite d'Ephèse. Paris, Alcan, 1925, str. 281.

Buchholz Erich. Grundwissenschaftliche Betrachtungen zu Humes Erkenntniskritik. Ein Beitrag zur Vertiefung d. philosoph. Lektüre in

b

den höh. Schulen. Berlin, Fontane u. Co., 1925, str. 39.

Tseret'eli S. Die Phantasie in der Humeschen Philosophie. — Bulletin de l'Université de Tiflis, IV (1924).

Baruzi J. S. Jean de la Croix et le problème de l'expérience mystique. Paris, Alcan, 1924, str. VIII. 790.

Kant Immanuel. Papers read at Northwestern University on the bicentenary of Kant's birth, December, 1924. Chicago, Open Court Publishing Co., 1925, str. 211. Doll. 1.

Kant Immanuel (1724—1924). Volume commemorativo del secondo centenario della nascita. A cura del P. Agostino Gemelli O. F. M. Milano, „Vita e pensiero“, 1924, str. 323. (Publicazioni della Università Cattolica del Sacro Cuore, Seria prima: Scienze filosofiche, Vol. VII.).

Adickes Erich. Kant als Naturforscher. Bd. I. Berlin, de Gruyter u. Co., 1924, str. XX. 378.

Adler Max. Kant und der Marxismus. Gesamm. Aufsätze zur Erkenntniskritik u. Theorie d. Sozialen. Berlin, Laub, 1925, str. XII. 248.

Clark N. An introduction to Kant's philosophy. London, Methuen and Co., Ltd., 1925, str. XV. 302 S. 10 d. 6.

Küenburg Max. Ethische Grundfragen in der jüngst veröffentlichten Ethikvorlesung Kants. Studie zur Geschichte d. Moralphilosophie. Innsbruck, Rauch, 1925, str. VII. 111.

Maier Heinrich. Immanuel Kant. Berlin, Ebering, 1924, str. 19.

Erhardt Franz. Die Grundgedanken der reinen Vernunft. Rede. [Kant] Leipzig, Reiland, 1924, str. 26.

Martius G. u. Wittmann J. Die Formen d. Wirklichkeit. Festbeitrag zu Kants 200-jährigem Geburtstag. Leipzig, Akadem. Verlagsges., 1924, str. 114.

Marcus Ernst. Aus den Tiefen des Erkennens. Kants Lehre von d. Apperzeption, d. Kategorialverbindung u. d. Verstandesgrundsätzen in neuer verständl. Darstellung. Ein Kommentar zur transzendentalen Logik. München, Reinhardt, 1925, str. VIII. 332.

Rensi Giuseppe. El realismo del Kant. — Humanidades, La Plato, X (1925), str. 51—59.

Scott John Waugh. Kant on the moral life; an exposition of Kant's „Grundlegung“. London, A. and C. Black, 1924, str. VIII. 182.

Vallois M. La formation de l'influence Kantienne en France. Paris, Alcan, str 365. Fr. 20.

Himmelstrup J. Soren Kierkegaards opfattelse af Sokrates. Kobenhavn, Busck, 1924, str. 336.

Danelia S. Über die Metaphysik des Parmenides. — Bulletin de l'Université de Tiflis, IV (1924).

Maire A. Bibliographie des oeuvres de Blaise Pascal. I., Pascal savant. Paris, Giraud-Bodin, 1925, str. XIII. 331.

Bisinger Josef. Der Agrarstaat in Platons Gesetzen. Leipzig, Dieterich, 1925, str. VIII. 121.

Levi Doro. Il concetto di *Καίρος* e la filosofia di Platone. — Rendiconti della R. Accademia Nazionale dei Lincei. Classe di scienze morali, storiche e filologiche. Serie quinta. XXXIII (1924). 4—6. Str. 93—118

Mackay Donald Sage. Mind in the Parmenides. A study in the history of logic. [Plato]. Str. 114.

Solovev Vladimir. Smysl ljubvi. Žiznennaja drama Platona. Krasota v prirodě. Smysl iskusstva. Sprilož. portreta i faks. Predislovie Ern. Kejchelja. Berlin, „Sarja“, 1924, str. VIII. 164.

Ehrle Franz. Der Sentenzenkommentar Peters von Candia, des Pisanerpapstes Alexanders V. Ein Beitrag zur Scheidung d. Schulen in der Scholastik d. 14. Jh. u. zur Geschichte d. Weggestreites. Münster i. W., Aschendorff, 1925, str. XII. 363.

Immisch Otto. Bemerkungen zur Schrift vom Erhabenen. [Pseudo-Longinus]. Heidelberg, Winter, 1925, str. 36.

Lasserre P. La jeunesse d'E. Renan. Histoire de la crise religieuse au XIXe s. — I. De Tréguier à Saint-Sulpice; II. Le drame de la métaphysique chrétienne. Str. VII. 371; XXXV. 361.

Stefansky Georg. Das hellenisch-deutsche Weltbild. Einleitg in d. Lebensgeschichte Schellings. Bonn, Cohen, 1925, str. 226.

Kaplan Leo. Schopenhauer und der Animismus. Eine psychoanalyt. Studie. Wien, Deuticke, 1925, str. V. 197.

Spykman Nicholas J. The social theory of Georg Simmel. Chicago, University of Chicago Press, 1925, str. XXI. 297. Doll. 3.

Socrates zob. Kierkegaard.

Shepperson, Sister M. Fides. A comparative study of St. Thomas Aquinas and Herbert Spencer. Dissertation, University of Pittsburgh, 1923, str. 85.

Gunn A. J. Benedict Spinoza. Melbourne, Macmillan and Co., Ltd., 1925, str. XIII. 167.

De Broglie G. Sur la place du surnaturel dans la philosophie de Saint Thomas. — Recherches de science religieuse, 1925, Nr. 1.

Lavaud L. Saint Thomas, „guide des études“. Paris, Téqui, 1925, str. VIII. 297.

Mausbach Joseph. Thomas von Aquin als Meister christlicher Sittenlehre. Unter bes. Berücks. seiner Willenslehre. München, Theatiner-Verlag, 1925, str. IX. 162.

Thomas Aquinas zob. Spencer.

Popper-Lynkeus Josef. Voltaire. Eine Charakteranalyse in Verbindung mit Studien zur Ästhetik, Moral u. Politik. 3. unveränd. Aufl. Hrg. von Margit Ornstein. Wien, Löwit, 1925, str. X. 317.

Metafizyka.

Jacoby Günther. Allgemeine Ontologie der Wirklichkeit. Bd. 1. Halle a. S., Niemeyer, 1925, str. VII. 576.

Calkins Mary Whiton. The persistent problems of philosophy. An introduction to metaphysics through the study of modern systems. Fifth revised edition, containing a new chapter on twentiethcentury philosophy. New York, Macmillan Co, 1925, str. XXVI. 601.

Burt A. E. The metaphysical foundations of modern science. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. IX. 349. S. 14.

Dacqué Edgar. Urwelt, Sage und Menschheit. Eine naturhistorisch-metaphys. Studie. München, Oldenbourg, 1924, str. XII. 359.

Burckhardt Georg. Weltanschauungskrisis und Wege zu ihrer Lösung. Auch e. Einf. in d. Philosophie d. Gegenwart. Tl. 1. Leipzig, Noske, 1925, str. 206.

Reinke Johannes. Die Welt als Tat. Umriss e. Weltansicht auf naturwissenschaftl. Grundlage. 7. Aufl. Berlin, Gebr. Paetel, 1925, str. 505.

Pavese R. L'idea e il mondo abbozzo introduttivo ad un idealismo concreto. Torino, Bocca, 1925, str. 279. 18 L.

Hueck Walter. Die Philosophie des Sowohl-Als-Auch. Entwurf e. pendelrhythmischen Weltanschauung. Darmstadt, Reichl, 1925, str. 218.

Teorya poznania.

Schlick Moritz. Allgemeine Erkenntnislehre. 2. Aufl. Berlin, Springer, 1925, str. 375.

Franceschi Alfredo. Ensayo sobre la teoria del conocimiento. La Plata, 1925.

Nutsbidse Sch. Die Erkenntnis als philosophisches Problem. — Bulletin de l'Université de Tiflis, III (1923).

Christiansen Hans. Was ist Wahrheit? Eine Denkschrift. Wiesbaden, Stadt, 1924, str. 128.

Feldkeller Paul. Was heisst „philosophische Wahrheit“? — Geisteskultur, Monatshefte der Comenius-Gesellschaft, 1925. Heft 8. Str. 350—358.

Watt Henry J. The sensory basis and structure of knowledge. London, Methuen and Co., Ltd., 1925, str. XI. 243.

Ranzoli César. La realidad espacial y el conocimiento. — Humanidades. La Plata, X (1925), str. 61—70.

Milot S. Théorie nouvelle de la probabilité des causes. Paris, Gauthier-Villars et Cie, 1925, Fr. 5.

Barié G. L. La posizione gnoseologica della matematica. Torino, Bocca, 1925, str. 202. L. 13.

Zulen P. S. Del Neohegelianismo al Neorealismo. Lima, 1925, str. 87.

Dauriac L. Contingence et rationalisme. Pages d'histoire et de doctrine. Paris, Vrin, 1925, str. XXI. 365.

Meurer Waldemar. Gegen den Empirismus. Leipzig, Meiner, 1925, str. XXXVI. 568.

Schultze-Naumburg. Die Philosophie des „Als ob“. — Die Umschau, XXVIII (1924). 20. str. 353—55.

a

Vaihinger Hans. Das Als Ob auf dem Theater. Offener Brief an den Herausgeber. — Das blaue Heft, V (1924). 9. str. 68—80.

Logika.

Luquet G. H. Logique formelle. Paris, Alcan, 1925, str. 99.

Toohy John J. An elementary handbook of logic. New edition, slightly revised. New York, Kirwin and Fause, 1924, str. XII. 243. Doll. 1.50.

Glaeser Friedrich. Aufgaben und Beispiele der Elementarlogik Wien, Hölder-Pichler-Tempsky, 1925, str. IV. 95.

Stenzel Julius. Sinn, Bedeutung, Begriff, Definition. — Jahrbuch für Philologie, (München), I. 1925.

Kiessler Hubert. Theorie des hypothetischen Urteils. Mödling b. Wien, Gabriel, 1925, str. 26.

Nicod J. Le problème logique de l'induction. Préf. de A. Lalande. Paris, Alcan, 1924, str. VI. 83.

Wolf A. Essentials of scientific method. London, Allen and Unwin, Ltd., 1925, str. 160. S. 5. d. 6.

Crane Esther. The place of the hypothesis in logic. Diss., Chicago, 1924, str. 58.

Whitehead A. N. and Russell Bertrand. Principia mathematica. 2. ed. Vol. I. Cambridge, University Press, str. XLVI. 674.

Maccacferri E. Nota de logica mathematica. — Academia pro Interlingua, Cavoretto-Torino, 1925, Nr. 4, str. 78.

Picard E. De l'objet des sciences mathématiques. — Revue générale de Sciences, 15 Juin 1924.

Veblen Oswald. Remarks on the foundations of geometry. — Bulletin of the American mathematical Society, XXXI (1925). 3—4 str. 121—141.

Nicod J. La géométrie dans le monde sensible. Préf. de B. Russell. Paris, Alcan, 1924, str. XV. 74.

Brouwer L. E. J. Begründung der Funktionenlehre unabhängig vom logischen Satz vom ausgeschlossenen Dritten. Teil I. Stetigkeit, Messbarkeit, Derivierbarkeit. str. 24. (Verhandlungen der K. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. I. Sec. D. 13. Nr. 2.)

Concepts of continuity. — Aristotelian Society, supplementary Volume IV. London, Williams and Norgate, 1924, str. 240.

Psychologia.

Smith W. T. An introduction to the mind in health and disease. London, Baillière, Tindall and Cox, 1925, str. VIII. 235. S. 10. d. 6.

Spless Camille. La psycho-synthèse. Paris, Delpeuch, 1925.

Jaensch E. R. Die Eidetik und die typologische Forschungsmethode in ihrer Bedeutung f. d. Jugendpsychologie u. Pädagogik, f. d. allgem.

b

Psychologie u. d. Psychophysiologie d. menschl. Persönlichkeit. Mit bes. Berücks. d. grundleg. Fragen u. d. Untersuchungsmethodik. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. 90.

Spearman C. The new psychology of „shape“. — Odb. z czasopisma The British Journal of Psychology (General Section) Vol. V. Part. 3, Cambridge, January, 1925. Str. 211—225.

Allport G. W. The standpoint of „Gestalt“ — psychology. — Psyche, IV. 4. str. 354—61.

Wertheimer Max. Drei Abhandlungen zur Gestalttheorie. Neu herausg. Erlangen, Verlag d. Philosoph. Akademie, 1925, str. IV. 184.

Köhler Wolfgang. Komplextheorie und Gestalttheorie. — Psychologische Forschung. VI. 3. 4.

Challaye F. Psychologie et métaphysique. Paris, Nathan, 1925, str. 765.

Dennes W. Ray. The method and presuppositions of group psychology. Berkeley, (California). Univ. Press, 1924, str. 182.

Znaniecki F. The laws of social psychology. Warsaw, Cracow, Poznan, Gebethner et Wolff, 1925, str. VIII. 320.

Lipmann Otto. Grundriss der Psychologie für Juristen. Mit e. Vorw. von Franz von Liszt. 3. veränd. u. verm. Aufl. Leipzig, Barth, 1925, str. IX. 139.

Myers Charles S. On consciousness. — Odb. z Proceedings of the Royal Society of Medicine, Vol. XVIII. Section of Psychiatry, London, 1925, str. 5 (9—13).

Montalto Fr. L'intuizione e la verità di fatto. Saggio psicologico-metafisico. Roma, Armani di Mario Courrier, 1924, str. 203.

Boas M. I. La défense psychique. Paris, Alcan, 1924, str. 255.

Peters Wilhelm. Die Vererbung geistiger Eigenschaften und die psychische Konstitution. Jena, Fischer, 1925, str. VIII. 400.

Myers Charles S. The study of fatigue. — Odb. z czasopisma The Journal of personnel research, Vol. III, Nr. 9. January, 1925, str. 321—334.

Horst L. Experimentell-psycholog. Untersuchungen zu Kretschmers „Körperbau u. Charakter“. — Zeitschrift f. d. ges. Neurologie u. Psychiatrie, XCIII. 3.—5. str. 341 sqq.

Michel Rud. und Weeber Rloh. Körperbau und Charakter. — Archiv für Psychiatrie u. Nervenkrankheiten, LXXI (1924). str. 265—271.

Weinberg A. A. Psyche u. unwillkürliches Nervensystem. Ein Versuch zur Darstellung einer psychophysiologischen Theorie. III. Mittlung. — Zeitschrift f. d. ges. Neurologie u. Psychiatrie, XCIII. 3.—5. str. 420.

Heyer G. R. Das körperlich-seelische Zusammenwirken in den Lebensvorgängen. An Hand klin. experimenteller Tatsachen dargest. München, Bergmann, 1925, str. VIII. 65.

Hauptmann Alfred. Menstruation und Psyche. (Versuch einer „verständlichen“ Inbeziehungsetzung somatischer und psychischer Erschei-

a

nungsreihen). — Archiv f. Psychiatrie u. Nervenkrankheiten, LXXI (1924). str. 1—54.

Ostwald Wilhelm. Die Farbschule. Eine Einleitung zur prakt. Erlernung d. wissenschaftl. Farbenlehre. Leipzig, Unesma, 1924, str. VIII. 46.

Frey M. Gibt es tiefe Druckempfindungen? Verhandlungen der physikal-medizin. Gesellschaft zu Würzburg. N. F., XLIX. 4. str. 209—20.

Skramlik Emil v. Lebensgewohnheiten als Grundlage von Sinnestäuschungen. — Die Naturwissenschaften, XIII. 7. str. 117.

Skramlik E. Ueber Bewegungstäuschungen im Gebiete des Tastsinns — Zeitschrift für Sinnesphysiologie, LVI. 4.

Halbwachs Maurice. Les cadres sociaux de la mémoire. Paris, Alcan, 1925, Fr. 25.

Hönigswald Richard. Die Grundlagen der Denkpsychologie. Studien u. Analysen. 2., umgearb. Aufl., Leipzig, Teubner, 1925, str. VII. 416.

Honecker Martin. Das Denken. Versuch e. gemeinverst. Gesamtdarstellung. Berlin, Dümmler, 1925, str. VIII. 149.

Beyer Alfred. Die Technik des Denkens. Deutsche Buchgemeinschaft, 1925, str. 477.

Fröschels Emil. Wille und Vernunft. 2., erw. Aufl. d. Werkes „Freiheit trotz d. Naturgesetzlichkeit“. Wien, Deuticke, 1925, str. 350.

Ruesch Arnold. Die Unfreiheit des Willens. Eine Begründung d. Determinismus mit Wahrung d. Vergeltungstheorie u. vorausgehender Entwicklungsgeschichte d. Freiheitsbegriffs. Darmstadt, Reichl, 1925, str. 257.

Siebold Eduard Caspar Jacob von. Briefe über die Psychologie des Weibes. Heidelberg, Weissbach, 1924, str. 29.

Jaeger Max. Die Philosophie der Frau. Lemgo, Abraxas-Verlag, 1924, str. 114.

Hartoch Werner. Sexualpsychologische Studie zur Homosexualität. Das Weib in Weiningers Geschlechtscharakterologie von Hellmut Walter Braun. Bonn, Marcus u. Weber, 1924, str. 39.

Forel August. Die sexuelle Frage. Eine naturwissenschaftliche, psychologische u. hygienische Studie nebst Lösungsversuchen wichtiger sozialer Aufgaben d. Zukunft. 15., unveränd. Aufl. München, Reinhardt, 1923, str. XVI. 640.

Kassner Rudolf. Die Verwandlung. Physiognom. Studien. Leipzig, Insel-Verlag, 1925, str. 118.

Parson B. S. Lefthandedness. New York, Macmillan, str. IX. 185.

Klöhn Hans. Das Problem der Rechtshändigkeit vom geologisch-paläontologischen Gesichtspunkt betrachtet. Berlin, Gebrüder Borntraeger, 1925, str. IV. 86. G. M. 4-50.

Graves Robert. The meaning of dreams. London, Palmer, 1924, str. XI. 167.

Jousse Marcel. Études de psychologie linguistique. Le style oral rythmique et mnémotech-

b

nique chez les verbo-moteurs. Paris, Beauchesne, 1925, str. 240.

Sturt M. The psychology of time. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. 152. S. 7. d. 6.

Révész G. The psychology of a musical prodigy. London, Kegan and Co., Ltd.; New York, Harcourt, Brace and Co., Inc., 1925, str. IX. 180. S. 10. d. 6.

Bryan u. Flügel. Bericht über die englische psychoanalytische Literatur 1920—23. — Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse, X. 4.

Müller-Braunschweig Carl. Ueber das Verhältnis der Psychoanalyse zur Philosophie. — Imago, XI. 1/2.

Freud Sigmund. Psychoanalytische Studien an Werken der Dichtung und Kunst. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1924, str. 139.

Freud Sigmund. Résistances à la psychanalyse. — Revue juive, 1925. Nr. 2.

Laumonier J. Le Freudisme. Exposé et critique. Paris, Alcan, 1925, str. 172. Fr. 9.

Urbantschitsch Rudolf. Psychoanalyse. Ihre Bedeutg u. ihr Einfluss auf Jugenderziehung, Kinderaufklärung, Berufs- u. Liebeswahl. An Beispielen aus d. Leben gemeinverst. dargest. Wien, Perles, 1924, str. 46.

Reich Wilhelm. Der triebhafte Charakter. Eine psychoanalyt. Studie zur Pathologie des Ich. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. 132.

Alberto Salmon. I sogni nella teoria psicanalitica di Freud. — Quaderni di Psichiatria, XI (1924).

Jung C. G. Wandlungen und Symbole der Libido. Beiträge zur Entwicklungsgeschichte d. Denkens. 2. Aufl. Wien, Deuticke, 1925, str. IV. 428.

Ferenzi S. Zur Psychoanalyse von Sexualgewohnheiten (mit Beiträgen zur therapeutischen Technik). Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. 43.

Többen Heinrich Dr. Prof. Über den Inzest. Leipzig u. Wien, Deuticke, 1925, str. VI. 92.

Deutsch Helene. Psychoanalyse der weiblichen Sexualfunktionen. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. 111.

Rank Otto. Der Künstler u. a. Beitr. zur Psychoanalyse d. dichterischen Schaffens. 4., verm. Aufl. Wien, Internationaler Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. 209.

Schilder Paul. Entwurf zu einer Psychiatrie auf psychoanalytischer Grundlage. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. III. 208.

Roheim G. Australian totemism: a psychoanalytic study in anthropology. London, Allen and Unwin, Ltd., 1925, str. 487. S. 35.

Reik Theodor. Geständniszwang und Straßbedürfnis. Probleme d. Psychoanalyse u. d. Kriminologie. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. III. 238.

a

Hesnard A. Dr. Les psychoses et les frontières de la folie. Paris, Flammarion, str. 278.

Ewald G. Die biologischen Grundlagen von Temperament und Charakter und ihre Bedeutung für die Abgrenzung des manisch-melancholischen Irreseins. — Zeitschrift f. d. gesamt. Neurologie u. Psychiatrie, LXXXIV. str. 384—407.

Möllenhoff Fritz. Zur Frage der Beziehungen zwischen Körperbau und Psychose. — Archiv. f. Psychiatrie u. Nervenkrankheiten, LXXI (1924). str. 98—127.

Wilmanns. Die Schizophrenie. — Zeitschrift f. d. gesamte Neurol. u. Psychiatrie, LXXVIII. str. 325—372.

Storch. Bewusstseins-ebenen und Wirklichkeitsbereiche in der Schizophrenie. — Zeitschrift f. d. gesamte Neurol. u. Psychiatrie, LXXXII, str. 321—341.

Kolle Kurt. Der Körperbau der Schizophrenen. — Archiv f. Psychiatrie u. Nervenkrankheiten, LXXII (1924). str. 40—88.

Lurje Walter. Das Denken der Schizophrenen. — Fortschritte der Medizin, XLIII. 3/4. str. 33. sqq.

Bleuler. Die Probleme der Schizoide und Syntonie. — Zeitschrift f. d. gesamte Neurol. u. Psychiatrie, LXXVIII. str. 373—393.

Galant S. J. Ungewöhnliche Störungen der Persönlichkeit. (Das Phänomen der illusionierten Persönlichkeit). — Journal f. Psychologie u. Neurologie, XXX. 5—6. str. 270.

Beringer J. G. Experimentelle Psychosen durch Mescaline. — Zeitschrift f. d. gesamte Neurologie u. Psychiatrie, LXXXIV. str. 426—433.

Stein Leopold. Ueber die psychologische Auffassung von organisch bedingten Funktionsstörungen. — Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie Wien, III. 1.

Pilcz Alexander. Ueber psychische Störungen bei Magen-Darmkrankheiten. — Wiener medizin. Wochenschrift, LXX. str. 406. sqq.

Grünstein A. M. Die Erforschung der Träume als eine Methode der topischen Diagnostik bei Großhirnerkrankungen. — Zeitschrift f. d. gesamte Neurologie u. Psychiatrie, XCIII. 3. str. 416.

Isserlin. Über Agrammatismus. — Zeitschrift f. d. gesamte Neurol. u. Psychiatrie, LXXV. str. 332—410.

Galant S. J. Was ist Ameisenlaufen? — Deutsche Zeitschrift f. Nervenheilkunde LXXXI (1924). str. 283—286.

Strohmayer Wilhelm. Über die Darstellung psychisch abnormer und geisteskranker Charaktere auf der Bühne. München, Bergmann, 1925, str. 23.

Boll Marcel. Grandeur et décadence de l'hypnotisme. — Mercure de France, XXXVI (1925). 646. str. 73—103.

Gulat-Wellenburg W. von. Das Wunder der Autosuggestion. Eine Methode d. Heilung durch verborgene Seelenkräfte. 2. Aufl. Kempten, Ge-

b

sellschaft f. Bildungs- u. Lebensreform, 1925, str. 99.

Bogen Hellmuth. Die Psychologie in der Praxis der Berufsberatung. Berlin, Heymann, 1925, str. III. 53.

Kallen H. M. Education, the machine and the worker. An Essay in the psychology of education in industrial society. New York, New Republic, 1925, str. XIV. 204. Doll. 1.

Giese Fritz. Fabrikspsychologie bei Taylor u. Ford. — Betriebswirtschaftliche Rundschau, I. 1. str. 16—20.

Gerhardt Johannes. Arbeitsrationalisierung und persönliche Abhängigkeit. Ein Beitr. zur Wirtschaftspsychologie. Tübingen, Mohr, 1925, str. IV. 107.

Arnauld d'Agnel et d'Espiney Dr. Psychologie et psychothérapie éducatives. Paris, Téqui, 1924, str. 608.

Bühler Karl. Abriss der geistigen Entwicklung des Kindes. 2., verb. Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. 152.

Heller Theodor. Über Psychologie und Psychopathologie des Kindes. 2., erw. Aufl. Wien, Springer, 1925, str. IV. 63.

Ament Wilhelm. Die Seele deines Kindes. Eine vergleichende Lebensgeschichte. 13., verb. Aufl. Stuttgart, Franckh, 1925, str. 95.

Guillaume P. L'imitation chez l'enfant. Paris, Alcan, 1925, str. 235.

Wallon H. Dr. L'enfant turbulent. Étude sur les retards et les anomalies du développement moteur et mental. Paris, Alcan, 1925, Fr. 40.

Muchow Martha. Anleitung zur psychologischen Beobachtung von Schulkindern. Unter bes. Berücksichtigung d. Grundschulverhältnisse. Leipzig, Barth, 1925, str. 20.

Reininger Karl. Über soziale Verhaltensweisen in der Vorpubertät. Wien, Deutscher Verlag f. Jugend u. Volk, 1925, str. V. 111.

Lau Ernst. Beiträge zur Psychologie der Jugend in der Pubertätszeit. Moral- u. sozialpsychol. Untersuchungen auf experimenteller Grundlage. 2. Aufl. Langensalza, Beltz, 1924, str. 80.

Croner Else. Die Psyche der weiblichen Jugend. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1924, str. 61.

Wagner Julius Frankfurt Main. Wissenschaftsstruktur der Pädagogik. Ein Beitrag zur Grundlegung d. Methode d. pädagog. Denkens u. d. systemat. Pädagogik. Berlin, Union, Zweigniederlassg, 1925, str. 53.

Pillsbury W. B. Education as the psychologist sees it. New York, Macmillan Co., 1925, str. IX. 342.

Sommer R. Tierpsychologie. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. VIII. 245.

Bölsche Wilhelm. Tierseele und Menschenseele. 5. Aufl. Stuttgart, Franckh, [1925], str. 76.

a

Eidmann H. Das Mitteilungsvermögen der Ameisen. Nach Vortrag. Innsbruck, 1924.

Schmid Bastian. Tierpsychologie im biologischen Unterricht. — Naturwissenschaftliche Monatshefte, XXII. 2. str. 74—83.

Estetyka.

Collingwood G. R. Outlines of a philosophy of art. London, Oxford University Press, 1925, str. 104. S. 2. d. 6.

Lalò Ch. Esthétique. Paris, Alcan, 1925, str. 99.

Séailles G. L'origine et les destinées de l'art. Paris, Alcan, 1925, Fr. 9.

Buermeyer Lawrence. The aesthetic experience. Merion, Pennsylvania, The Barnes Foundation, 1924, str. 183.

Schulze-Soelde Walther. Das Gesetz der Schönheit. Darmstadt, Reichl, 1925, str. 216.

Hasse Else. Schönheit, Kunst und Seelenleben. Eine Kulturstudie. Habelschwerdt i. Schles., Franke, 1925, str. 164.

Abercrombie L. The theory of poetry. Secker, 1924, str. 224. 5 S.

Spoerri Theophil. Von der dreifachen Wurzel der Poesie. Zürich, Füssli, 1925, str. 30.

Kainz Friedrich. Das Steigerungphänomen als künstlerisches Gestaltungsprinzip. Eine literarpsychologische Untersuchung, Leipzig, Barth, 1924, str. VII. 145

Klemperer Viktor. Positivismus und Idealismus des Literaturhistorikers. — Jahrbuch für Philologie, (München), I. 1925.

Allesch Gustav Johannes. Die ästhetische Erscheinungsweise der Farben. Berlin, Springer, 1925, str. III. 157.

Orneta Ricardo de. La espresion del dolor en la escultura castellana. Madrid, Establecimiento tipográfico Nieto y compania, 1924.

Urbain G. Le tombeau d'Aristoxène. Essai sur la musique. Paris, Doin, 1925, str. XVI. 234.

Etyka.

Getzeny Heinrich. Vom Reich der Werte. Eine Einführung in d. phaenomenolog. Ethik u. Religionsphilosophie. Habelschwerdt, Frank, 1925, str. 155.

Ward Stephen. A history of ethics. London, Oxford University Press, 1924, str. 96.

Dresser Horatio W. Ethics in theory and application. New York, Thomas Y. Crowell, 1925, str. XVIII. 509. Doll. 3.

Natorp Paul. Vorlesungen über praktische Philosophie. Erlangen, Verlag d. Philosoph. Akademie, 1925, str. VII. 535.

Krapotkin Prince. Ethics. Origin and development. Authorised translation by Louis S. Friedland and Joseph R. Piroshnikoff. New York, The Dial Press, 1924, str. XVI. 349. Doll. 4.

Schwarz Hermann. Ethik. Breslau, Hirt, 1925, str. 116.

Nordau Max. La biologie de l'éthique. Paris, Alcan, 1924, str. 235.

b

Forel August. Sexuelle Ethik. Ein Vortrag. Mit e. Anhang: Beispiele ethisch-sexueller Konflikte aus d. Leben. 34.—35. Tsd. München, Reinhardt, 1925, str. 58.

Stöcker Helene. Erotik und Altruismus. Leipzig, Oldenburg, 1924, str. 75.

Hauser Otto. Rasse und Sittlichkeit. Weimar, Duncker, 1924, str. 120.

Filozofia społeczna.

Déat M. Sociologie. Paris, Alcan, 1925, str. 100.

Barnes Harry Elmer. The new history and the social studies. New York, Century Co., 1925, str. XVII. 605. Doll. 4.

Sauer W. Prof. Dr. Rechts- und Sozialphilosophie. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für Strafrechtswissenschaft, Bd. 45, str. 298.

Stammler Rudolf. Praktikum der Rechtsphilosophie. Bern, Stämpfli u. Cie, 1925, str. VIII. 108.

Stammler Rudolf. Rechtsphilosophische Abhandlungen und Vorträge. Bd. 2. Charlottenburg, Pan Verlag, 1925, str. V. 427.

Marck Siegfried. Substanz- und Funktionsbegriff in der Rechtsphilosophie. Tübingen, Mohr, 1925, str. IV. 156.

Leibholz Gerhard. Die Gleichheit vor dem Gesetz. Eine Studie auf rechtsvergleichender u. rechtsphilos. Grundlage. Berlin, Liebmann, 1925, str. 161.

Laun Rudolf. Recht und Sittlichkeit. Rektoratsrede. Hamburg, Boysen, 1925, str. 29.

Darmstadter Friedrich. Recht und Rechtsordnung. Ein Beitrag zur Lehre vom Willen d. Gesetzgebers. Berlin-Grunewald, Rothschild, 1925, str. IV. 218.

Steln Edith. Eine Untersuchung über den Staat. Halle a. d. S., Niemeyer, 1924, str. IV. 123.

Cochet M. A. Essai sur l'emploi du sentiment religieux comme base d'autorité politique (du IIIe au XXe siècle), Paris, Presses Univ. de F., 1925, str. XX. 144.

Justo Juan B. Internacionalismo y Patria. Buenos Aires. La Vanguardia, 1925, str. 307.

Stolzmann Rudolf. Grundzüge einer Philosophie der Volkswirtschaft. Versuch e. Volkswirtschaftslehre auf philosoph. Grunde. 2., vervollst. Aufl. mit e. Anh.: Wesen u. Ziele d. Volkswirtschaft. Jena, Fischer, 1925, str. VIII. 221. 64.

Jousse M. Études de psychologie linguistique. Paris, Beauchesne, 1925, str. 240.

Brugmann Karl. Die Syntax des einfachen Satzes im Indogermanischen. Berlin, de Gruyter u. Co., 1925, str. VII. 229.

Below Georg von. Über historische Periodisierungen mit besonderem Blick auf die Grenze zwischen Mittelalter und Neuzeit. Mit e. Beitrag: Wesen u. Ausbreitung d. Romantik. Berlin, Deutsche Verlagsgesellschaft f. Politik u. Geschichte, 1925, str. 108.

Kozłowski W. M. L'action des idées en histoire. — La Pologne au Ve Congrès internationale

a
des sciences historiques, Bruxelles, 1923. — Varsovie, Institut Mianowski, 1924.

Filozofia przyrody.

Schmid Rudolf. Das Atom — ein räumliches Planetensystem 2., verm. Aufl. Wien, Döiticke, 1925, str. IV. 70.

Bunnemann Otto. Über die Organfiktio. Eine von pathologischen Zuständen ausgehende biologische Studie. — Leipzig, Meiner, 1925, str. 93.

Manuel Rosés Lacoigne. La fugioreación y la memoria organica. — Humanidades. La Plata. X (1925), str. 453—454.

Joly Gabriel. Les erreurs philosophiques de M. Einstein. Etude directe de la relativité. Paris, „Edition Spes“, 1925, str. 64.

Kraus O. Offene Briefe an A. Einstein u. M. v. Laue über die gedanklichen Grundlagen der speziellen und allgemeinen Relativitätstheorie. Wien, Braumüller, 1925, str. XVI. 104.

Farsky Hermann. Vom Relativen zum Absoluten. Kritik d. Einstein'schen Theorie. Berlin, „Glagol“ Verlagsges., 1925, str. VIII. 128.

Huber Franz. Newton oder Einstein? Die Grundprobleme d. Relativitätstheorie in historisch-genetischer Entwicklung, klärender Beleuchtung u. neuer Lösung nach Newton'schen Prinzipien. Eine naturerkenntnistheoret. Abhandlg. in allgemein verständlicher Darstellung. Leitmeritz, Selbstverlag, 1924, str. 64.

Kupffer K. R. Materialismus, Vitalismus und Relativitätstheorie. Riga, Löffler, 1925.

Filozofia religii.

Clemen C. Religionsgeschichtliche Bibliographie. Leipzig, Berlin, Teubner, 1925, str. 61.

Bauch Bruno. Das Problem der Religionsphilosophie, ein System des transcendentalen Idealismus. — Zeitschrift für Theologie und Kirche, (1924). 1.

Stavenhagen Kurt. Absolute Stellungnahmen. Eine ontologische Untersuchung über d. Wesen d. Religion. Erlangen, Verlag d. Philosoph. Akademie, 1925, str. X. 224.

Vaugan Jean. La religion de l'avenir. Paris, Presses universitaires de France, 1925, Fr. 3-50.

Keith A. The religion of a Darwinist. London, Watts and Co., 1925, str. 76. S. 2.

Davenport F. S. Immanence and incarnation. Cambridge University Press, 1925, str. XXVI. 279. S 10. d. 6.

Pettazzoni R. I misteri: saggio di una teoria storico-religiosa. Bologna, Zanichelli, 1924.

Brunner Emil. Philosophie und Offenbarung. Tübingen, Mohr, 1925, str. 52.

Reinke Joh. Naturwissenschaft, Weltanschauung, Religion. Bausteine für eine natürliche Grundlegung des Gottesglaubens. 2. u. 3. verb. Aufl. Freiburg i. Br., Herder, 1925, str. VII. 180.

Bruhn Wilhelm. Das Problem des Irrationalen und seine Beziehung zur Theologie. — Zeitschrift für Theologie und Kirche, (1924). 5. 6.

b
Hofmann Paul. Das religiöse Erlebnis. Charlottenburg, Pan-Verlag Heise, 1925, str. IV. 88.

Leuba H. James. Psychologie du mysticisme religieux. Traduit par Lucien Herr. Paris, Alcan, 1925, Fr. 30.

Reinhardt Kurt. Mystik und Pietismus. München, Theatiner-Verlag, 1925, str. 256.

De Graaf T. H. De psychologie van de Godsdienst. — Nieuw theologisch Tijdschrift, (1925). 1.

Metapsychika.

Buchner Eberhard. Von den übersinnlichen Dingen. Ein Führer durch das Reich der okkulten Forschung. Leipzig, Meiner, 1924, str. XVI. 324.

Lambert Rudolf. Die okkulten Tatsachen u. die neuesten Medienentlarvungen. Eine Entgegnung auf d. letzten Vorstösse der Verächter der Parapsychologie. Stuttgart, Union, 1925, str. 97.

Hellwig Albert. Der Okkultismus im Lichte der Aussage-Psychologie. — Deutsche Rundschau, CCI. str. 274—81.

Varia.

Schlemmer Hans. Jungendliches in der Philosophie und Philosophisches in der Jugend der Gegenwart. Berlin, Reuther u. Reichard, 1925, str. 27.

Bleuler Eugen. Ethik, Glauben, Wissen. Festrede. Zürich, Art. Institut Orell Füssli, 1925, str. 22.

Scheler Max. Die Formen des Wissens und die Bildung. Bonn, Cohen, 1925, str. 48.

Mühlethaler Jacob. Wirklichkeitserkenntnis und Ichproblem. Gemeinverständl. Einführung in höchste Lebensprobleme. Leipzig, Bircher, 1924, str. III. 103.

Feldkeller Paul. Das Maschinenideal in Philosophie und Kultur. — Die Akademie, Erlangen, Heft IV. Str. 169—184.

Mariano Ibérico y Rodriguez. El bobarysmo. Essayo sobre la filosofia de Jules de Gaultier. — Humanidades. La Plata, X. (1925). str. 37—49.

WIADOMOŚCI WYDAWNICZE.

Publications of the Sociological Institute, University of Poznań, Poland. Instytut socyologiczny Uniwersytetu poznańskiego, przystępując do tego wydawnictwa, kierował się według słów prospektu faktem, że, chociaż współpraca międzynarodowa może na polu żadnej nauki nie wydatę się tak nieodzowną, jak na polu socyologii, przecież różnice językowe stają takiej współpracy na przeszkodzie. Należy więc z pominięciem drażliwości narodowych wybrać jeden język lub dwa z pośród najbardziej rozpowszechnionych, a zarazem posiadających najbogatszą literaturę tego przedmiotu, i w tych językach wydawać wybitniejsze dzieła. W każdym Państwie istnieje jakaś instytucja naukowa, mogąca się zająć tłumaczeniem i wydawaniem dzieł, ogłoszonych w języku rodzimym, a zastępują-

a

cych na to, by je uprzystępnąć międzynarodowym kołom czytelników. W odniesieniu do dzieł polskich z zakresu socjologii zadanie to pragnie spełnić Instytut socjologiczny Uniwersytetu poznańskiego. Językami, które w tym celu obrał, są język francuski i angielski — francuski, albowiem Francja jest ojczyzną socjologii i czyniła już próby dokonania międzynarodowej organizacji na tem polu, — angielski, albowiem posiada najbogatszą literaturę socjologiczną. Każda więc publikacja Instytutu socjologicznego Uniwersytetu Poznańskiego będzie wychodziła albo w jednym z tych języków, albo w nich obu. Jako I. tom wydawnictwa ukazała się praca Prof. Dra Floryana Znanieckiego p. t. „The Laws of Social Psychology“, Poznań, 1925. Str. VIII. i 320. Cena 10 zł. (Skł. gł. u Gebethnera i Wolffa).

Prace Instytutu socjologicznego I. Taki nagłówek widnieje na karcie tytułowej rozprawy L. Dobrzyńskiej-Rybickiej p. t. „Wybory powszechne w świetle psychologii społecznej i etyki“. (Nakład księgarni św. Wojciecha, Poznań, Warszawa, Wilno, Lublin. Str. 47). Nie mając żadnych informacji o tym Instytucie socjologicznym, można stwierdzić tylko tyle, że nie jest on identyczny z powyżej wspomnianym Instytutem socjologicznym Uniwersytetu poznańskiego, chociaż, jak się zdaje, siedzibą jego również jest Poznań. W jednym z poprzednich numerów „Ruchu filozoficznego“ stwierdziliśmy, że istnieją dwa wydawnictwa polskie p. t. „Biblioteka filozoficzna“, jedno w Krakowie, drugie w Warszawie; (Ruch filozoficzny, VIII. str. 126 a) — obecnie przychodzi nam stwierdzić, że istnieją — jak się zdaje — w samym Poznaniu dwa Instytuty socjologiczne, z których każdy wydaje swoje publikacje, i że zbiorowe tytuły tych publikacji są tak bardzo do siebie zbliżone, iż trudno będzie unikać bibliograficznych nieporozumień.

L'Année psychologique. Wszedł tom XXIV. tego wydawnictwa za rok 1923 z datą roku 1924 (O tomie poprzednim zob. Ruch filozoficzny, VIII. str. 126 b). Na treść tomu XXIV., obejmującą 692 stronice, składają się następujące rozprawy: H. Piéron, Les problèmes psychologiques de la perception du temps (str. 1—25). G. Forster, La théorie dynamique de la vision des couleurs (str. 26—69). O. Decroly, Les méthodes non verbales d'examen mentale (str. 70—82). E. Rabaud, Le Determinisme de l'emplacement des nids chez les Vespides (str. 83—90). Journée, Les sensations de recul dans le tir. Leur rapport avec les valeurs mécaniques du recul (str. 91—127). O. Decroly, Les tests individuels et les tests simultanés (str. 128—133). Cl. Bussard, Recherches sur le dressage olfactif (str. 134—150). P. Kucharski, La sensation tonale exige-t-elle une excitation de l'oreille par plusieurs périodes vibratoires, une seule période ou une fraction de période? (str. 151—170). —

b

W dziale „Notes et revues“ A. Baron i A. Meifreid-Devals podają opis nowego przyrządu do mierzenia wrażeń dotykowych, nazwanego estezymetrem progowym (esthésiomètre liminal) (str. 171—181), a H. Piéron zdaje sprawę z VII. Międzynarodowego Zjazdu psychologicznego w Oxfordzie (str. 181—190). — Następują sprawozdania z książek i rozpraw (str. 191—676), tworząc najobszerniejszy dział tomu, który zamykają Korespondencya, Kronika i Wykaz abecadłowy autorów (str. 677—692).

Louis Rougier. La Scolastique et le Thomisme. Nakładem Księgarni Gauthiers-Villars et Comp. (55. Quai des Grands-Augustins, Paris VI.) wyszło pod powyższym tytułem obszerne dzieło (Str. XLIII i 812, cena 90 fr.), które w myśl prospektu wobec świeżej aktualności, jakiej nabrała filozofia neotomistyczna dzięki sześćsetlecia kanonizacyi Tomasza z Akwinu, pragnie zbadać historycznie i krytycznie znaczenie scholastyki i wartość tomizmu, a to tem bardziej, że powrót do scholastyki bywa zalecany jako lekarstwo na braki i niepewności współczesnej myśli filozoficznej. Znamiennym rysem scholastyki jest według Autora sposób, w jaki ona formułuje zagadnienie poznania. Poznanie nie opiera się u niej na podstawach przyrodzonych i nie podlega kontroli doświadczenia, lecz opiera się na objawionych dogmatach a podlega kontroli władzy kościelnej. Scholastyka zmierza do ustanowienia zgodności między rozumem a wiarą, ściślej się wyrażając między filozofią świecką pogan, pojętą jako dzieło rozumu przyrodzonego, a nadprzyrodzonym objawieniem pisma świętego. Rozum, pochodzący od Boga, nie może nie zgadzać się z tem, co twierdzi Słowo z tych ksiąg przemawiające. Znamiennym znowu rysem tomizmu jest to, że w celu doprowadzenia tej zgodności do pełnego skutku, wybrał tę właśnie filozofią pogańską, która największy stawia opór próbom pogodzenia jej z dogmatami judaizmu, islamizmu, chrześcijaństwa, mianowicie filozofię Arystotelesa. Tkwi w tem uderzający paradoks, dający początek podwójnemu zagadnieniu: Co właściwie kazało chwycić się peripatetyzmu z pominięciem wszystkich innych kierunków filozofii starożytnej? Jakich modyfikacji trzeba było w nim dokonać, aby uczynić go zdatnym do spełnienia jego nowego zadania, t. j. do rozumowego usprawiedliwienia dogmatów? Otóż Autor wykazuje, że tem, co zalecało przede wszystkim metafizykę szkoły arystotelesowej, jest ta okoliczność, iż metafizyka ta zawiera zasady ontologicznego realizmu, poza którym niepodobna znaleźć zrozumiałego sensu w dogmatach objawionych. Dokonane zaś w tej metafizyce modyfikacje sprowadzają się do przekształcenia przyjętego przez Arystotelesa rozróżnienia logicznego między esencją a egzystencją w rozróżnienie ontologiczne i realne, stające się „prawdą podstawową filozofii chrześcijańskiej“. Prowadzi to scholastykę do sytuacji

a

bez wyjścia, albowiem owo realne rozróżnienie nie jest do pomyslenia, niweczy całą ekonomię arystotelizmu i rozrywa syntezę tomistyczną, a zarazem, gdy się je chce porzucić, uniemożliwia się ujęcie dogmatu i popada się w pragmatyzm skotystów lub w probabilizm okkamistów lub w irracjonalizm Suareza, który twierdzi, że zasada sprzeczności do Boga się nie stosuje. To też oswobodzenie myśli nowożytnej z pod jarzma scholastyki polegało nie tyle na sekularyzacji nauk przyrodniczych, na uświecczeniu krytyki biblijnej i na uwolnieniu się od podwójnego autorytetu Arystotelesa i pisma świętego, ile na emancypowaniu się od realizmu ontologicznego i od realistycznego sposobu myślenia, do którego nas skłaniają nieprzepraczone złudzenia, tkwiące w naszej strukturze umysłowej.

O. G. von Wesendonk. Urmensch und Seele in der iranischen Ueberlieferung. W książce tej, będącej przyczynkiem do historii religii w okresie hellenizmu, Autor zajmuje się zagadnieniem, posiadającym niemałą wagę także dla historii pewnych filozoficznych poglądów na świat. Punktem wyjścia jego badań jest fakt, iż potężniejsze w okresie hellenizmu potrzeby religijne nie zadowalały się dawniejszymi wierzeniami greckimi i rzymskimi, nacechowanymi radością życia, lecz zwracały się coraz bardziej ku zaświatom, przyoblekając życie doczesne w barwy ponure. Z tą zmianą nastawienia wobec życia doczesnego łączy się coraz większe rozpowszechnienie mitu, według którego istoty, należące do świata czystego, promiennego, z własnej winy ulegają upadkowi, zostają sprzęgnięte z materią cielesną i potrzebują kogoś, kto by je zbawił. Otóż chodzi o pytanie, gdzie jest źródło tego mitu, a rozpatrując to zagadnienie, Autor zajmuje się też stosunkiem, w jakim do niego pozostaje filozofia Platona, Philona, Plotyna i innych. Książka wyszła nakładem firmy Orient-Buchhandlung Heinz Lafaire, Hannover, Rathenauplatz 5. (Str. 214. Cena 10 M.).

Genetic Psychology Monographs. Wydawcy założonego w r. 1891 przez G. Stanley'a Hall'a i wychodzącego po dziś dzień czasopisma *The pedagogical Seminary and Journal of genetic Psychology* (Clark University, Worcester, Massachusetts, U. S. A.) przystąpili do wydawania pod tytułem *Genetic Psychology Monographs* większych, przekraczających ramy czasopisma rozpraw z zakresu psychologii genetycznej. Wydawnictwo będzie wychodziło tomami o mniej więcej 600 stronicach, na które składać się mają wydawane kolejno w ciągu roku prace monograficzne. Tom I. ma w całości ukazać się w ciągu roku 1926. Cena jego w prenumeracie 7 dolarów, które należy przekazywać pod adresem: *Genetic Psychology Monographs*, Clark University, Worcester, Massachusetts, U. S. A.

Symposion. „Czasopismo filozoficzne poświęcone badaniu i wypowiedaniu się“ zaczął pod

b

wyższym tytułem wydawać międzynarodowy Komitet, do którego należą W. Benary (Erlangen), E. Cassirer (Hamburg), H. Driesch (Lipsk), P. Hensel (Erlangen), R. Hofmann (Erlangen), P. E. Liljeqvist (Lund), W. McDougall (Harvard), José Ortega y Gasset (Madryt), B. Russell (Londyn), M. Scheler (Kolonia), F. Würzbach (Monachium). Czasopismo chce według słów prospektu służyć żywej i płodnej myśli filozoficznej w rozumieniu najszerszym. Będzie pielegnowało i wspierało pracę nad wielkimi zagadnieniami, przyczem jedynie decydować mają rzeczowe punkty widzenia, nie zaś przynależność do tej lub owej szkoły. Mogą się tu różne kierunki wypowiadać o postępujących naprzód badaniach a międzynarodowe koło współpracowników dostarczy wielostronnych podniet myślowych. Korzyść stąd niemała i dla tych co uczą się i dla tych co sami się uczą, jakoteż dla zjednoczenia ducha filozoficznego w nauce i w życiu. Treść I. zeszytu jest następująca: H. Weyl (Zurych): Dzisiejsza sytuacja poznawcza w matematyce (po niemiecku). W. Carr (Londyn): Pojęcie świata zewnętrznego (po angielsku). M. Wertheimer: O teorii postaci (po niem.). K. Lewin (Berlin): Pojęcie i zbadanie porównawczej teorii wiedzy (po niem.). Surandranath Dasgupta: Niektóre konsekwencje realistyczne w filozofii wedanty (po ang.) Poza tem zeszyt ten zawiera informacje o organizacji i celach Akademii filozoficznej na Burgberg pod Erlangen w Bawarii oraz podaje przemówienia, ogłoszone przez Hansa Driescha i Pawła Hensla w marcu b. r. na zebraniu członków Akademii. — Czasopismo, inicjowane przez Akademię filozoficzną w Erlangen w Bawarii (zob. Ruch filozoficzny, VII. str. 122 b) i pozostające pod jej patronatem, wychodzi bez określonych z góry terminów w zeszytach, których cztery tworzy jeden tom. Cena tomu 21 M. Prenumeratę przyjmują księgarnie. Adres Redakcyi Dr. W. Benary, Erlangen, Glückstr. 14 albo Dr. Friedrich Würzbach, München, Schackstr. 4.

Psychologie und Medizin. Vierteljahrschrift für Forschung und Anwendung auf ihren Grenzgebieten. Organ der Psychologischen Gesellschaft zu Berlin und der Arbeitsgemeinschaft für praktische Psychologie in Berlin. Pod redakcją R. W. Schultego i przy współpracownictwie R. Sommera, E. Jaenscha, A. Molla, W. Wirtha i R. H. Goldschmidta pojawił się (nakładem F. Enke'go w Stuttgarcie) pierwszy zeszyt tego okazale przedstawiającego się kwartalnika. Zeszyt ten zawiera artykuły Schultego (Psychologie und Medizin i Über Elektrodiagnose seelischer Eigenschaften), Goldschmidta (Psychologische Grundbegriffe für die ärztliche Begutachtung), Sommera (Psychologie und Organisation des Erfinderwesens), E. R. Jaenscha (Über eine Lücke im gegenwärtigen Wissenschaftsbetrieb und das Verhältnis von Psychologie und Medizin), A. Molla (Okkultismus und Psychologie), F. Giesego (Zum Begriff der Kulturpathologie),

a

H. Friedenthala (Die Rolle der Physiognomik in der menschlichen Praxis), J. H. Schultz (Zur Psychologie der Homosexualität), G. A. Roemera (Atmung und musikalisches Erleben) i G. Villwocka (Werkstatterarbeit und Muskelphysiologie). Ponadto znajdujemy w pierwszym zeszycie trzy sprawozdania kongresowe, dwa sprawozdania z literatury i krótkie wiadomości z Instytutu praktycznej psychologii w Berlinie. — Cena rocznika 24 m. n.

Psychotechnische Zeitschrift. Nakładem firmy R. Oldenbourg (Monachium-Berlin) i pod redakcją Prof. H. Rupp (Berlin) ukazał się 1. zeszyt nowego czasopisma psychotechnicznego, poświęconego zagadnieniom psychotechnicznym w przemyśle, rękodzielnictwie, rolnictwie, handlu, komunikacji i administracji. Czasopismo to pojawiać się będzie w odstępach dwumiesięcznych, stanowiąc uzupełnienie do istniejących już w Niemczech czasopism „Zeitschrift für angewandte Psychologie“ i „Industrielle Psychotechnik“. Pierwszy zeszyt zawiera, prócz słowa wstępnego redaktora, artykuły Heilandta i Ewerta o badaniach zdatości zawodowej w warsztatach szkolnych AEG (Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft), Rupp o badaniu terminatorów u Siemens-Schuckerta i Schneidera o psychotechnice w urządzeniach pocztowych w Niemczech, ponadto obfity dział sprawozdawczy o niemieckim ruchu psychotechnicznym. Półroczna prenumerata wynosi 10:50 m. n.

Zeitschrift für kritischen Okkultismus und Grenzfragen des Seelenlebens. Pierwszy zeszyt tego nowego kwartalnika, redagowanego przez Dra R. Baerwalda a wychodzącego nakładem firmy wydawniczej F. Enke w Stuttgarcie, zawiera prace M. Dessoira (Hellschen durch telepathische Einfühlung), E. Bohna (Zur Geschichte der Apporte), E. Darmstaedtera (Die Alchimie), R. Tischnera (Zur Methodologie des Okkultismus), A. Hoffmanna (Zur Mechanik der Odstrahlen), C. Klinckowstroema (Mediumistisches) i A. Hellwiga (Psychologische Glossen zu dem Berliner Okkultistenprozess), ponadto dział sprawozdawczy z odnośnej literatury. Cena rocznika 20 m. n.

Katalogi. Joh. Ambr. Barth, Lipsk, Verlagskatalog 1910—1925 (Psychologie, Philosophie, Pädagogik) zawiera na 89 stronicach ułożony systematycznie spis wydawnictw tej firmy; katalog zdołby podobizny Klagesa, Macha, G. E. Müllera, W. Sterna, C. Stumpfa i O. Lipmanna. — G. Fock, Lipsk, Schlossgasse 7/9, Antiquariatskatalog Nr. 548, zawiera 3522 numerów z zakresu psychiatrii, neurologii i psychologii. — W. Heims, Lipsk, Talstr. 17, Katalog Nr. 106, zawiera na 16 str. dzieła z zakresu etyki i filozofii moralności. — H. Kerler, Ulm a. D., Krafftstr. 7 a, Katalog Nr. 442 Philosophie, I. Teil, A—K, 1823 tytułów. — H. F. Köhlers Antiquarium, Lipsk, Täubchenweg, 21. Katalog Nr. 293, poświęcony specjalnie czasopismom, zawiera dział, obejmujący czasopisma filozo-

b

ficzne, m. i. następujące: *Fortschritte der Psychologie und ihrer Anwendungen* (K. Marbe) T. 1—5 (1913—1922) Mk. 60. *Jahrbuch für Philosophie und phänomenologische Forschung* (E. Husserl) T. 1—6 (1913—1923) Mk. 120. *Kantstudien* (H. Vaihinger) T. 1—27 (1897—1922) Mk. 900. *Logos* (R. Kroner u. G. Mahlis) T. 1—11 (1910—1923) M. 160. *Revue de métaphysique et de morale* (H. Léon) T. 1—41 (1893—1923) Mk. 400. *Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie* (R. Avenarius) T. 1—40 (1877—1915) Mk. 600. — A. Lorentz, Lipsk, Kurprinzstr. 10. Katalog Nr. 291 obejmuje 5721 numerów dzieł i rozpraw filozoficznych. — F. Meiner, Lipsk, Kurzestr. 8, ogłosił we wrześniu b. r. nowe wydanie katalogu „Biblioteki filozoficznej“ (Philosophische Bibliothek). — J. C. B. Mohr, H. Laupp'sche Buchhandlung w Tybindze: Fachkatalog I. Philosophie und Geschichte (filozofia zajmuje w tym katalogu 37 str.). — Max Niemeyer, Halle nad Saalą, Philosophie, str. 17. — Agnes Straub, Antiquariat, Berlin, Lützowstr. 33—36. Katalog Nr. 24, Philosophie, zawiera 613 numerów, wśród nich 110 numerów portretów filozofów. — Librairie J. Vrin, Paryż, 71, rue Saint Jacques. Katalogi antykwarские Nr. 87—91, zawierające m. i. dzieła z zakresu filozofii.

WYKŁADY, ODCZYTY, REFERATY.

Wakacyjny kurs nauczycielski, urządzony staraniem Zarządu Głównego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w lecie 1925 w Wejherowie, obejmował następujące wykłady filozoficzne: F. Znaniecki, Zagadnienia psychologii społecznej; St. Czarnowski, Różniczkowanie się pojęć moralnych; Wł. Tarkiewicz, Jak wielcy kierownicy ludzkości pokierowali własnym życiem? M. Sobeski, Zasady estetyki; St. Błachowski, Nauka o zdolnościach.

Pruska Akademia nauk w Berlinie. Na posiedzeniu wydziału fizykalno-matematycznego wygłosił 2. kwietnia b. r. Członek Bieberach rzecz p. t. „Rozwój geometrii nie-euklidesowej w wieku XIX“. Przedstawiwszy ten rozwój od czasów Bolyai'a i Łobaczewskiego, mówił o przeobrażeniach, których doznało pojęcie prawdy w obrębie matematyki w ostatnich stu latach. — Na posiedzeniu Wydziału historyczno-filozoficznego wygłosił 30. kwietnia b. r. Członek H. Maier rzecz p. t. „Prąd idealistyczny w filozofii nowożytnej“. — Na wspólnym posiedzeniu dnia 18. czerwca b. r. Członek Pompecki wygłosił rzecz p. t. „Wulkanizm a życie“. Prelegent odrzuca zarówno hipotezę Richtera-Helmholtza-Arrheniusa o odwieczności życia organicznego i o kosmicznym pochodzeniu życia na ziemi i sprowadza — zbliżając się do teorii planetesimalnej Chamberlina-Moultona — życie organiczne na ziemi pod względem materialnym do czynności wulkanicznych. Wulka-

a

nizm, będąc źródłem materyalnem życia, zarazem podtrzymuje życie organiczne. Z danych, którymi rozporządzamy w zakresie dziejów ziemi, niepodobna w sposób pewny wyprowadzić wniosku, jakoby dotychczasowy rozwój życia pozostawał pod bezpośrednim wpływem procesów wulkanicznych. Następnym zniknięciem czynności wulkanicznych będzie koniec życia.

ORGANIZACJE.

Akademia filozoficzna w Erlangen. Zarząd Akademii (zob. Ruch filozoficzny, VII. str. 122 b) postanowił zwołać nadzwyczajne zebranie członków i poddać jego obradom sprawę rozwiązania Akademii, ponieważ nie widzi w obecnych warunkach i wobec panujących stosunków finansowych możliwości spełnienia zadania Akademii, którem miało być „współdziałanie różnych szkół i kierunków filozoficznych wszystkich krajów“.

Pracownia psychologiczna powstała w paryskim Uniwersytecie katolickim. Zamierza badać przedewszystkiem wyższe funkcje umysłowe, fakty nieświadome i sposoby stosowania psychologii w pedagogice.

ZJAZDY.

VI. Międzynarodowy Zjazd filozoficzny (zob. Ruch filozoficzny, tom IX. str. 28 b), który się odbędzie w czasie od 13. do 17. września 1926 w Uniwersytecie Harvarda w Cambridge, w Stanie Massachusetts Ameryki północnej, obejmie cztery oddziały, mianowicie oddział metafizyki (wraz z filozofią przyrody, filozofią ducha i filozofią religii), oddział teorii poznania, logiki i metodologii, oddział teorii wartości (wraz z etyką, filozofią społeczną, filozofią państwa, filozofią prawa, filozofią wychowania i estetyką) oraz oddział historii filozofii. W każdym oddziale odbędzie się jedno posiedzenie ogólne, na którym wygłoszą odczyty referenci z góry uproszeni; nadto odbędą się w każdym oddziale posiedzenia sekcyjne z referatami bądź z góry wyznaczonymi bądź przez członków Zjazdu zgłoszonymi. Kto pragnie wygłosić referat (ograniczony do 20 minut), winien nadesłać krótkie streszczenie pisane maszyną. Referaty mogą być wygłoszone tylko osobiście. — Członkowie Zjazdu rozpadają się na członków czynnych i na zdunuczestniczących. Członkowie czynni korzystają z pełni praw i otrzymują księgę pamiątkową Zjazdu wraz ze sprawozdaniem z jego obrad. Wkładka członka czynnego wynosi pięć dolarów. Członkowie uczestniczący Zjazdu płacą połowę tej kwoty. — Zgłoszenia i wkładki jakoteż tytuły i streszczenia referatów należy posyłać pod adresem: John J. Coss, Corresponding Secretary, 531 West 116 Street, New York City, U. S. A.

VIII. Międzynarodowy Zjazd psychologiczny (zob. Ruch filozoficzny, tom IX. str. 75 b i nast.).

b

Komitet organizacyjny zawiadamia, że zostały zapowiedziane referaty zbiorowe na następujące tematy: Rozumienie i wyjaśnianie (Binswanger, Jaspers, Spranger); Intenzywność wrażeń (Boring, Myers, Werner); Jakości postaciowe (Benussi, Koffka, Michotte); Behawioryzm (Mc. Dougall, Piéron); Psychologia ras niższych (Bartlett, Levy-Bruhl, Mayer-Gross, Storch); Psychologia religii (Janet). — Nadto zapowiedzieli referaty: Bühler, Bühlerowa, Buyse, Foucault, Jaensch, Julász, Ley, Marbe, Mayer Gross, Paulhan, Peters, Rignano, Rupp, Selz, Spearman, Stern, Thurstone, z Baumgartenów Tramerowa, Werner.

Ze statystyki ksiązek filozoficznych.

W 2. zeszytcie I. rocznika (1924) czasopisma „Minerva-Zeitschrift“ (Redaktor Dr. G. Lütcke, Wydawca W. de Gruyter w Berlinie) L. Schönrock podaje szereg ciekawych liczb o produkcji ksiązek filozoficznych w czteroletciu 1919—1922. Liczby te, jak to zaznacza z naciskiem sam Schönrock — nie są dokładne, albowiem nie tylko brak danych co do produkcji filozoficznej pewnych krajów, lecz nadto te dane, które istnieją, nie są ani ściśte ani jednolite. Różne bowiem zestawienia i publikacje bibliograficzne, na których się opierają obliczenia Schönrocka, w sposób bardzo różny pojmują zakres produkcji „filozoficznej“, zaliczając do niej tu prace spirytystyczne, tam religijne, gdzie indziej znowu prace dotyczące wolnomularstwa i t. p. Niekiedy z dziełami razem liczone są także czasopisma, niekiedy tworzą czasopisma filozoficzne osobną rubrykę wraz z czasopismami innymi. Więc daleko tu do jednolitego materiału porównawczego. Ale z powyższemi zastrzeżeniami cyfry, podane przez Schönrocka, zasługują na uwagę i są bardzo ciekawe. Podajemy tedy najważniejsze z nich.

Na czele produkcji filozoficznej — jak wogóle wszelkiej produkcji książkowej — kroczą Niemcy. Wynika to z poniższej tabeli, zawierającej liczbę ksiązek filozoficznych, wydanych w latach 1919—1922 w tych krajach, które rozporządzają za cały ten czas lub przynajmniej za większą jego część odpowiednią statystyką.

	1919	1920	1921	1922	Razem
Niemcy	654	950	693	611	2.908
Stany Zjednoczone	266	274	269	356	1.165
Anglia	229	276	274	292	1.071
Włochy	143	174	218	213	748
Francya	77	108	190	227	602
Czechosłowacya	—	214	125	92	431
Dania	98	87	75	61	321
Hollandya	68	70	63	67	268
Szwajcarya	23	28	23	13	87
Norwegia	12	17	15	13	57

W latach 1919 i 1920 statystyka niemiecka zaliczała do ksiązek filozoficznych także dzieła z zakresu spirytyzmu, okultyzmu i wolnomu-

a

larstwa; od roku 1921 począwszy książki filozoficzne są liczone osobno. Statystyka czechosłowacka liczyła w roku 1920 publikacje filozoficzne razem z socjologicznymi, holenderska stale zalicza do publikacji filozoficznych także książki z zakresu wolnularstwa, norweska książki treści teozoficznej. Podobna praktyka tłumaczy zapewne też wysokie liczby, podane w statystykach niektórych krajów dla czasopism „filozoficznych“, których ma wychodzić w Czechosłowacji 6, w Danii 11; w Niemczech liczone w roku 1922 czasopism filozoficznych 31.

Porównując podane w tabeli cyfry, stwierdzić można szybki wzrost produkcji filozoficznej we Francji, wyraźny jej spadek w Danii; wzrosła też produkcja książek filozoficznych angielskich, zarówno w Stanach Zjednoczonych jak w Anglii. Holandia utrzymuje się na mniej więcej stałym poziomie, gdy tymczasem Szwajcaria ujawnia raczej tendencję spadkową, a tak samo Norwegia.

Wniosków oczywiście żadnych nie wolno wysnuwać z powyższych danych. Natomiast wymowny jest fakt, iż brak w nich jakichkolwiek informacji co do polskiej produkcji filozoficznej. Nie jest to wina Autora, L. Schönrocka, lecz nasza własna. Schönrock uwzględnił bowiem wszystkie państwa, w których prowadzi się bądź z ramienia rządu bądź staraniem prywatnym statystykę produkcji książkowej według poszczególnych działów. W Polsce takiej statystyki niema. Może zajmie się jej opracowaniem „Przewodnik bibliograficzny“?

Kurs dokształcający w zakresie propedeutyki filozoficznej i pedagogiki.

Wywiązując się z przyrzeczenia, danego w odpowiedzi na memorał, przedstawiony przez Polskie Towarzystwo filozoficzne w wspólnie z innymi organizacjami filozoficznymi w sprawie nauczania propedeutyki filozoficznej w szkole średniej (zob. Ruch filozoficzny tom IX, str. 27 b), Ministerstwo wyznało religijnych i oświecenia publicznego urządziło w lipcu 1925 we Lwowie dwutygodniowy kurs dokształcający, który obok pedagogiki obejmował także propedeutykę filozoficzną. Wykłady tego kursu były po części wspólne dla kandydatów na nauczycieli obu wymienionych przedmiotów, po części odrębne dla kandydatów zainteresowanych tylko w jednym z nich. Na wykłady wspólne składały się: Dr. K. Ajdukiewicz: Logika. Dr. Z. Zawirski: Psychologia. Dr. K. Sośnicki: Metodyka nauczania propedeutyki filozoficznej i pedagogiki. Dla kandydatów propedeutyki filozoficznej były nadto przewidziane następujące ćwiczenia: Dr. K. Ajdukiewicz: Ćwiczenia logiczne. Dr. Z. Zawirski: Ćwiczenia psychologiczne. Dr. R. Ingarden: Lektura filozoficzna. Dla kandydatów pedagogiki były prócz wykładów wspólnych przewidziane następujące

wykłady: St. Dańcewicz: Psychologia pedagogiczna. Dr. K. Sośnicki: Pedagogika ogólna. Tenże: Dydaktyka ogólna.

Każdy wykład obejmował 12 godzin z wyjątkiem wykładu metodyki, zamkniętego w 6 godzinach. Liczba uczestników wynosiła ogółem 51 osób, ze Lwowa 20, z poza Lwowa 31; z osób tych 23 uczęszczało na wszystkie wykłady i ćwiczenia, i osoba wyłącznie na wykłady wspólne i filozoficzne, a 27 osób tylko na wykłady wspólne i pedagogiczne.

Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Warszawskiego.

W roku akademickim 1924/5 odbyło się jedenaście zebrań dyskusyjnych, na których ogłoszono następujące referaty: E. Baranowicz: Teoria gestu. — Dr. Ehrenberg: O etyce wyrzeczenia. — H. Kon: O postulatach, dotyczących układów aksjomatycznych. — A. Lindenbaum: O podstawach matematyki. — F. Olesińska: O kinematografii w związku z zagadnieniem ruchu. — S. Ossowska: Próba analizy znaku muzycznego. — A. Pański: O definicji sprawstwa. — K. Strzembosz: O warunkach prawdziwości sądów. — I. Szytygoldówna: O utylityzmie u Milla. — Dr. M. Walfisz: O poglądach na świat u Diltheya. — M. Żebrowska: Założenia etyczne kodeksu honorowego.

Nadto była czynna sekcja filozofii matematyki, zawiązana przy Kole filozoficznym i Kole matematyczno-fizycznym Studentów Uniwersytetu Warszawskiego. W sekcji tej odbyło się sześć zebrań dyskusyjnych, na których ogłoszono następujące referaty: A. Lindenbaum: O równoważności układów aksjomatycznych logistyki B. Russella i D. Hilberta. — N. Weissberg: Teoria funkcji zmiennych pozornych B. Russella. — K. Borsuk: O pewnej modyfikacji układu aksjomatów algebry zbiorów E. V. Hauntingtona. — J. Imach: Zagadnienie dowodu efektywnego w matematyce. — J. Drewnowski: Teoria klas Profesora St. Lesniewskiego. — N. Weissberg: O pewnych niezmiennikach przekształceń logistycznych.

Zarząd Koła filozoficznego wydał w 300 egzemplarzach litografowany skrypt p. t. „Logika“ z wykładów Profesora Dra Tad. Kotarbińskiego, ogłoszonych w trymestrze jesiennym roku akademickiego 1924/5.

VARIA.

Szczątki Maimonidesa. Mojżesz Maimonides, który urodził się 1135 w Kordubie w Hiszpanii, zmarł w roku 1204, jak przypuszczano, w Kairze, gdzie był lekarzem sułtana. Otóż uczonego francuski Izrael Lévy odkrył niedawno jego grobowiec w Palestynie, nad wybrzeżem jeziora Tyberyady. W Kordubie utworzył się

a

komitet w celu sprowadzenia zwłok Maimonidesa do tego miasta, niewiadomo jednak, czy władze palestyńskie na to się zgodzą.

WIADOMOŚCI OSOBISTE.

Dr. Jan Sleszyński, em. profesor zwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, został postanowieniem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z 11. września 1925 mianowany profesorem honorowym tegoż Uniwersytetu.

Dr. Kazimierz Ajdukiewicz, Docent filozofii w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, został postanowieniem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12. października 1925 mianowany nadzwyczajnym profesorem filozofii w Uniwersytecie warszawskim.

Dr. Mieczysław Treter habilitował się jako docent historii sztuki nowszej i teorii sztuk plastycznych na Wydziale humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

Karol Richet, profesor fizjologii w Uniwersytecie paryskim, skończywszy dnia 26. sierpnia 1925 lat 75, przechodzi w myśl francuskiej ustawy o granicy wieku w stan spoczynku.

Henryk Bergson złożył ze względu na zły stan swego zdrowia godność przewodniczącego istniejącej przy Lidze narodów Międzynarodowej Komisji współpracy intelektualnej.

Dr. Nicolai Hartmann, profesor zwyczajny filozofii w Uniwersytecie w Marburgu (w Hesse), przyjął powołanie na Uniwersytet koloński.

Dr. Heinz Heimsoeth, profesor zwyczajny filozofii w Uniwersytecie królewieckim, został powołany na Uniwersytet w Halle nad Saalą, lecz powołania tego nie przyjął.

Dr. Paweł Luchtenberg, docent prywatny filozofii w Uniwersytecie kolońskim, przyjął powołanie na świeżo utworzoną w Politechnice w Darmstacie katedrę filozofii, psychologii i pedagogiki systematycznej.

Dr. Hermann Swoboda, docent prywatny psychologii i jej historii w Uniwersytecie wiedeńskim, został mianowany profesorem nadzwyczajnym.

Dr. Emil Utitz, nadzw. profesor psychologii i estetyki w Uniwersytecie w Rostocku, przyjął powołanie na katedrę zwyczajną w Uniwersytecie w Halle nad Saalą.

NEKROLOGIA.

Maurycy Milliourd, zwyczajny profesor filozofii w uniwersytecie w Lozannie, zmarł 8. stycznia 1925, przeżywszy lat 60. — Ogłosił drukiem m. i.: *La religion de Renan*, 1891. — *La formation de l'idéal* (Revue philosophique), 1908. — *Essai sur l'histoire naturelle des idées* (Tamże), 1908. — *La propagation des idées* (Tamże), 1910. — *Ch. Secrétan, sa vie et son oeuvre* (Revue de métaphysique et de morale), 1912.

Antoni Oelzelt-Newin, Doktor filozofii, ur. w 1854 r. w Wiedniu, zmarł z początkiem ro-

b

ku 1925. Ogłosił drukiem m. i.: *Die Unlösbarkeit der ethischen Probleme*, 1883. — *Die Grenzen des Glaubens*, 1885. — *Über Phantasievorstellungen*, 1889. — *Über sittliche Dispositionen*, 1892. — *Kosmodicee*, 1897. — *Weshalb das Problem der Willensfreiheit nicht zu lösen ist*, 1900. — *Kleinere philosophische Schriften*, 1902. — *Die Hypothese eines Seelenlebens der Pflanzen* (Zeitschrift für den Ausbau der Entwicklungslehre), 1907. — *Beobachtungen über das Leben der Protozoen* (Zeitschrift f. Psychologie u. Physiologie d. Sinnesorgane), 1906. — *Die unabhängigen Realitäten* (Zeitschrift f. Philosophie), 1906. — *Teleologie als empirische Disciplin*, 1918.

Franciszek Drtina, profesor filozofii i pedagogiki w czeskim Uniwersytecie w Pradze, ur. 1861, zmarł 14. stycznia 1925. Ogłosił drukiem m. i.: *Myšlenkový vývoj evropského lidstva* 1902. (Przekład polski J. Kietlińskiej-Rudzkiej, Warszawa. 1904; przekład słoweński J. A. Glonara, Lublana 1908/9). — *Uvod do filosofie I*. 1914. — *Stoika Epikteta Rukověť mravních naučení* 1895. — *Apercepcce a její význam ve vyučování*. 1896. — *Myšlenková povaha středověku*. 1898. — *Křesťanství a česká reformace*. 1901. — *Třídění jevů duševních v řecké filosofii*. 1890. — *Předmět a problémy filosofie*. 1904, 1905. — *Locke-ovy zásady vychovatelské*. 1905. — *Přírodní vědy a vzdělání humanitní*. 1907. — *Křesťanství, hnutí, české bratrství*. 1911. — *Filosofie 19. století a vědy přírodní*. 1912. — *O povaze novověké filosofie*. 1912. — *Rousseau a rousseauism*. 1912. — *Filosofie Bergsonova* 1913. — *L'idée humanitaire dans la vie et l'oeuvre de Jean Amos Comenius*. *Revue internationale de l'Enseignement LX*. 1913. — *Pantheism a jeho náboženský význam*. 1913. — *Hus a lidstvo*. 1915. — *Leibnizovo životní dílo a kulturní význam*. 1916. — *Apollonios z Tyany*. 1917. — *Osvícenství, racionalism a romantism*. 1920. — *Základy novověkého názoru životního*. (Takže po německu: *Die Grundlagen der modernen Lebensanschauung. Verhandlungen des III. Internationalen Kongresses für Philosophie, Heidelberg*. 1908). — *Sur l'organisation des études universitaires au point de vue philosophique* (Tamże). — *Szczegółowy życiorys Zmarłego wraz z wypisami z jego dzieł oraz z wyczerpującym spisem wszystkich jego publikacyj zawiera „Drtinova Čítanka“*, wydana przez Karola Jaroslava Obratila nakładem Księgarni Otakara Sobka w Bernie morawskim (I. wyd. 1913, 2. wyd. 1920). Str. 168.

Chrystyan Kroman, ur. 1846, zmarł w lecie 1925. Był początkowo marynarzem, dalej handlowcem, następnie nauczycielem ludowym i dopiero później poświęcił się studiom uniwersyteckim w Kopenhadze. W r. 1877 uzyskał stopień doktorski na podstawie rozprawy o zagadnieniu duszy ze stanowiska przyrodnictwa. W r. 1882 wydał dzieło „O naszym poznaniu

a

przyrody" (przekład niemiecki „Unsere Naturerkenntnis, 1883), za które otrzymał złoty medal od Duńskiej Akademii nauk oraz powołanie na katedrę Uniwersytetu kopenhaskiego. Nadto wydał „Krótki zarys logiki i psychologii“, 1882 (przekład niemiecki „Kurzgefasste Logik und Psychologie“, 1890), „Zarys psychologii“, 1889, drugie wydanie 1894 i „Etykę ogólną“, 1904, która wyszła w przekładzie niemieckim Benedixena. W „Vierteljahrsschrift f. wissenschaftliche Philosophie“ (rocznik IX) ogłosił rzecz p. t. „Ueber Wesen und Bedeutung der Philosophie“. — Kolega i przyjaciel Höffdinga, nie pozostawał, jak tenże, pod wpływem pozytywizmu, lecz zbliżał się w swych poglądach do Lotzego. Głównym pojęciem jego filozofii była samowiedza, przyczem świadomość jaźni opierał nie na czynnościach zmysłowych, lecz na myśleniu. Odrzucał paralelizm psychofizyczny, przyjmując istotę duchową i związek przyczynowy między duchem a materją. Przyczynowość uważał za postulat myślenia. W etyce był indeterministą. (I. Myśliński).

Gottlob Frege, profesor matematyki w Uniwersytecie w Jenie, ur. w roku 1848, umarł w sierpniu 1925. Ogłosił drukiem m. i.: *Begriffsschrift, eine der arithmetischen nachgebildete Formelsprache des reinen Denkens*. Halle, 1879. — *Anwendung der Begriffsschrift*, Vortrag. (Sitzungsberichte der Jenaischen Gesellschaft für Medizin und Naturwissenschaften), 1879, — *Ueber den Zweck der Begriffsschrift* (Tamże), 1882. — *Die Grundlagen der Arithmetik, eine logisch-mathematische Untersuchung über den Begriff der Zahl*, 1884. — *Ueber formale Theorien der Arithmetik* (Sitzungsberichte der Jenaischen Gesellschaft für Medizin und Naturwissenschaften), 1885. — *Funktion und Begriff*. Jena, 1891. — *Ueber Sinn und Bedeutung* (Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik), 1892. — *Ueber Begriff und Gegenstand* (Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie), 1892. — *Grundgesetze der Arithmetik, begriffsschriftlich abgeleitet*; 2 tomy, 1893—1903. — *Kritische Beleuchtung einiger Punkte in E. Schröders Vorlesungen über die Algebra der Logik* (Archiv für systematische Philosophie), 1895. — *Ueber die Begriffsschrift des Herrn Peano und meine eigene* (Berichte der mathematischen Klasse der Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig), 1896. — *Die Verneinung* (Beiträge zur Philosophie des deutschen Idealismus, Band I).

KSIAZKI NADESLANE REDAKCYI.

Brentano Fr. *Psychologie vom empirischen Standpunkt*. Bd. 2. Leipzig, 1925.

Brentano Fr. *Versuch über die Erkenntnis*. Leipzig, 1925.

Bunnemann O. *Über die Organfktion. Eine von pathologischen Zuständen ausgehende biologische Studie*. Leipzig, 1925.

b

Chiocchetti E. *La filosofia di Benedetto Croce*. Milano, 1924.

De la Mettrie O. J. *Człowiek-maszyna*. Przełożył St. Rudniański. Warszawa, 1925.

Dobrzyńska-Rybicka L. *Ze studyów nad automatyzmem graficznym*. Poznań, 1925.

Dobrzyńska-Rybicka L. *Wybory powszechne w świetle psychologii społecznej i etyki*. Poznań-Warszawa-Wilno-Lublin, 1925.

Hoene-Wroński. *Prolegomena do mesyanizmu*. T. II. Lwów-Warszawa, 1925.

Hoene-Wroński. *Tablica psychologii poprzedzona rozprawą wstępną z apodyktyki p. t. Prawo stworzenia albo autogenia rzeczywistości*. Lwów-Warszawa, 1925.

Ingarden R. *Stanowisko teorii poznania w systemie nauk filozoficznych*. Toruń, 1925.

Jaroszyński T. *Testy do badań psychologicznych. I. Test do badania uwagi według Bourdona*. Warszawa, 1924.

Jaroszyński T. *Testy do badań psychologicznych. II. Test do badania zmęczenia według E. Kraepelina*. Warszawa, 1925.

Joly Gabriel. *Les erreurs philosophiques de M. Einstein*. Paris, 1925.

Joteyko J. *Metoda testów umysłowych i jej wartość naukowa*. Lwów-Warszawa, 1924.

Immanuel Kant (1724—1924). *Volume commemorativo a cura P. A. Gemelli*. Milano, 1924.

Mirski J. *Rozwój i wychowanie płciowe dziecka w świetle freudyizmu*. Lwów, 1925.

Murchison C. *Intelligence and types of crime of white foreign born criminals*. Worcester, 1925.

Murchison C. *The intelligence of white foreign born criminals*. Worcester, 1924.

Murchison C. and Burfield Helen. *Geographical concomitants of intelligence*. Worcester, 1925.

Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój. V. Warszawa, 1925.

Padovani A. *Vito Fornari. Saggio sul pensiero religioso in Italia nel secolo decimonono*. Milano, 1924.

Pfeiffer K. *Arthur Schopenhauer. Die Persönlichkeit und das Werk in eigenen Worten des Philosophen dargestellt*. Leipzig, 1925.

Rocznik pedagogiczny. Serya II. — Tom II. Rok 1924 (z kroniką i bibliografią za lata 1922 i 1923). Warszawa-Lwów, 1924.

Schayer St. *Die Struktur der magischen Weltanschauung nach dem Atharva-Veda und den Brahmana-Texten*. München-Neubiberg, 1925.

Spearman C. *The new Psychology of „Shape“*. Cambridge, 1925.

Sprawozdanie z działalności Miejskiej Pracowni psychologicznej Magistratu m. Łodzi za rok 1924. Łódź, Kwiecień 1925.

Sticco M. *Il pensiero di S. Bernardino da Siena*. Milano, 1924.

Wąsik Wiktor. *Studyja nad scholiami do etyki nikomachejskiej*. Odb. z Przegl. filozoficznego, 1924.

Znamierowski Cz. *Realizm w teorii prawa*. Poznań, 1925.

Éditeurs: FÉLIX ALCAN - Paris; WILLIAMS & NORRIS - Londres; NICOLA ZANICHELLI - Bologne; Akad. Verlagsbuchhandlung - Leipzig; WILLIAMS & WILKINS Co. - Baltimore; RUIZ HERMANOS - Madrid; RENASCENÇA PORTUGUESA - Porto THE MARUZEN COMPANY - Tokyo.

“SCIENTIA,” REVUE INTERNATIONALE DE SYNTHÈSE SCIENTIFIQUE
Paraissant mensuellement (en fascicules de 100 à 120 pages chacun).
Directeur: EUGENIO RIGNANO.

EST L'UNIQUE REVUE à collaboration vraiment internationale.

EST L'UNIQUE REVUE à diffusion absolument mondiale.

EST L'UNIQUE REVUE de synthèse et d'unification du savoir, qui traite les questions fondamentales de toutes les sciences: histoire des sciences, mathématiques, astronomie, géologie, physique, chimie, biologie, psychologie et sociologie.

EST L'UNIQUE REVUE qui, par des enquêtes conduites auprès des plus éminents-savants et écrivains de tous les pays (*Sur les principes philosophiques des diverses sciences; Sur les questions d'astronomie et de physique les plus fondamentales qui se trouvent à l'ordre du jour, et en particulier sur la relativité; Sur la contribution que les divers pays ont apportée au développement des diverses branches du savoir; Sur les plus importantes questions de biologie, et en particulier sur le vitalisme; Sur la question sociale; Sur les grandes questions internationales soulevées par la guerre mondiale*), étudie tous les problèmes essentiels qui agitent les milieux intellectuels du monde entier, et constitue en même temps le premier essai d'organisation internationale du mouvement philosophique et scientifique.

EST L'UNIQUE REVUE qui puisse se vanter d'avoir parmi ses collaborateurs les savants les plus illustres du monde entier. Une liste de ceux-ci, comprenant plus de 350 noms, est reproduite dans tous les fascicules.

Les articles sont publiés dans la langue de leurs auteurs, et à chaque fascicule est joint un supplément contenant la traduction française de tous les articles non français. Ainsi la revue est complètement accessible même à qui ne connaît que la langue française. (*Demander un numéro spécimen gratuit* au Secrétaire Général de «Scientia», Milan, en joignant à la demande, pour simple remboursement des frais d'envoi, la somme de deux francs en timbres-poste de votre pays).

ABONNEMENT: L. 150.

BUREAUX DE LA REVUE: Via A. Bertani, 14 — Milano (26).

Secrétaire General de la Redaction: Dr. PAOLO BONETTI.

SPIS RZECZY: Mieczysław Sztern: Zjazd Członków Towarzystwa im. Kanta. — Tenże: III. Zjazd Towarzystwa miłośników filozofii fikcyjalistycznej. — Sprawozdania: Wąsik W. 1. Sebastyan Petrycy z Pilzna i epoka, 2. Studya nad scholiami do etyki nikomachejskiej. Formacya komentarzy S. Petrycego z Pilzna (W. Rubczyński). — Ogden C. K. and Richards I. A. The Meaning of Meaning (M z Niedźwieckich Ossowska). — Dominczak St. Les jugemens modaux chez Aristote et les scholastiques (Z. Zawirski). — Dumas G. Traité de Psychologie (St. Błachowski). — Przegląd czasopism: Biuletyn Koła psychologicznego. — Scientia. — The Journal of Philosophy. — The Hibbert Journal. — Revue de métaphysique et de morale. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Logos. — Rivista internazionale di filosofia. — Annalen der Philosophie und philosophischen Kritik. — Philosophische Monatshefte der Kant-Studien. — The American Journal of Psychology. — The British Journal of Psychology. — The Journal of abnormal Psychology and social Psychology. — Journal de psychologie normale et pathologique. — Zeitschrift für Psychologie. — Rivista di psicologia. — Rivista internazionale di filosofia del diritto. — Revue néoscholastique de philosophie. — Rivista di filosofia neo-scolastica. — Revue des sciences philosophiques et théologiques. — Zapiski bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — Organizacye. — Zjazdy. — Ze statystyki książek filozoficznych. — Kurs dokształcający w zakresie propedeutyki filozoficznej i pedagogiki. — Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu warszawskiego. — Varia. — Wiadomości osobiste. — Nekrologia. — Książki nadesłane Redakcyi. — Ogłoszenia.

Red. odpowiedzialny: Dr. K. Twardowski.

I. Związkowa Drukarnia we Lwowie, Lindego 4.